

Konjunkturläget
December 2016

Konjunkturinstitutet är en statlig myndighet under Finansdepartementet. Vi gör prognoser som används som beslutsunderlag för den ekonomiska politiken i Sverige. Vi analyserar också den ekonomiska utvecklingen samt bedriver tillämpad forskning inom nationalekonomi.

I Konjunkturbarometern publicerar vi varje månad statistik över företagens och hushållens syn på den ekonomiska utvecklingen. Undersökningar liknande Konjunkturbarometern görs i alla EU-länder.

Rapporten **Konjunkturläget** är främst en prognos för svensk och internationell ekonomi, men innehåller också djupare analyser av aktuella makroekonomiska frågor. Konjunkturläget publiceras fyra gånger per år. **The Swedish Economy** är den engelska översättningen av delar av rapporten.

I **Lönebildningsrapporten** analyserar vi varje år de samhällsekonomiska förutsättningarna för lönebildningen.

Den årliga rapporten **Miljö, ekonomi och politik** är en översyn och analys av miljöpolitiken ur ett samhällsekonomiskt perspektiv.

Vi publicerar också resultat av utredningar, uppdrag och forskning i serierna **Specialstudier, Working paper, PM** och som remissvar.

Du kan ladda ner samtliga rapporter från vår webbplats, www.konj.se. Den senaste statistiken hittar du under www.konj.se/statistik.

Förord

I Konjunkturläget december 2016 presenteras en prognos för den ekonomiska utvecklingen 2016–2018 i Sverige och i omvärlden. Därtill gör Konjunkturinstitutet ett scenario för utvecklingen 2019–2026, varav 2019–2021 beskrivs i rapporten. Scenariot för hela perioden 2016–2026 finns att hämta på Konjunkturinstitutets webbplats, www.konj.se.

I ett särskilt avsnitt jämförs den nya prognosen med den prognos som presenterades i Lönebildningsrapporten 2016.

Data finns att hämta på Konjunkturinstitutets webbplats. Utöver de data som finns i tabellbilagan sist i Konjunkturläget finns också data i [prognosdatabasen](#).

Arbetet med Konjunkturläget har letts av tillförordnad prognoschef Kristian Nilsson. I beräkningarna har inkommande statistik beaktats till och med den 13 december 2016.

Stockholm i december 2016

Urban Hansson Brusewitz
Generaldirektör

Innehåll

Sammanfattning.....	7
Prognosrevideringar 2016–2017.....	11
Internationell konjunkturutveckling 2016–2018.....	15
Konjunkturen i Sverige 2016–2018.....	23
Efterfrågan och produktion.....	23
Arbetsmarknad och resursutnyttjande.....	28
Löner och inflation.....	34
Makroekonomiskt scenario och ekonomisk politik 2016–2021.....	41
Offentliga finanser 2016–2021.....	51
Finansiellt sparande 2016–2018.....	51
Finanspolitisk prognos 2017–2018.....	52
Offentliga utgifter 2016–2018.....	55
Offentliga inkomster 2016–2018.....	57
Finanspolitiskt scenario 2019–2021.....	60
Osäkerhet i prognosen.....	63
Osäkerhet i prognosen för omvärlden.....	63
Osäkerhet i prognosen för Sverige.....	65
Prognosfelens storlek.....	66
 RUTOR	
Trumps valseger ökar osäkerheten i prognosen.....	18
Högre resursutnyttjande än normalt inom företagen.....	33
Uppdaterad avtalsstatistik 2001–2008.....	34
 FÖRDJUPNINGAR	
Så beräknas drivkrafter till BNP.....	69
Utvecklingen på arbetsmarknaden på lång sikt.....	79
Budgetpropositionen för 2017.....	97
 TABELLBILAGA	
Tabellbilaga.....	101

Sammanfattning

Det finns flera orosmoment i omvärlden, men svenska företag och hushåll är ändå optimistiska om utvecklingen i den svenska ekonomin. Högkonjunkturen förstärks de närmaste åren och bristen på arbetskraft med efterfrågad kompetens ökar ytterligare. Trots högkonjunktur och en svag krona når inflationen 2 procent först 2020 eftersom pris- och lönebildningen i Sverige präglas av lågkonjunkturen i Europa. Riksbanken avvaktar därför med att höja reporäntan till tredje kvartalet 2018.

Den senaste tidens uppmärksammade politiska händelser i Europa och USA har hittills inte gjort något större avtryck i den internationella konjunkturbilden. BNP-tillväxten var jämförelsevis stark i en rad OECD-länder det tredje kvartalet 2016 och många enkätbaserade förtroendeindikatorer ligger tydligt över sina historiska medelvärden (se diagram 1). Detta talar för att den globala konjunkturen fortsätter att förstärkas den närmsta tiden.

FINANSPOLITIKEN GER DRAGHJÄLP I OECD-LÄNDERNA

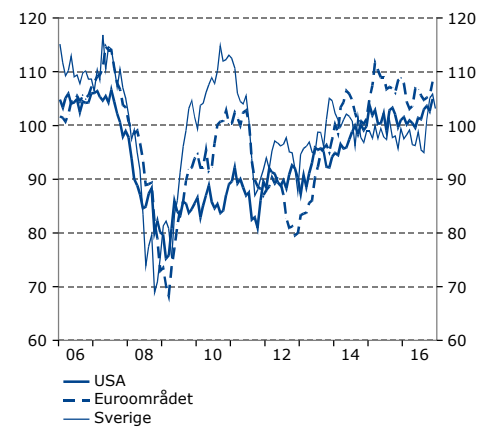
Resursutnyttjandet är dock fortsatt lägre än normalt i många OECD-länder, framför allt i euroområdet (se diagram 2). Tillväxten i euroområdet hämmas både av brexit och av att svaga balansräkningar i banksektorn håller tillbaka kreditgivningen och investeringarna. Trots att de tidigare åtstramningarna av finanspolitiken har upphört i en del euroländer fortsätter återhämtningen att gå trögt. Detta bidrar till att inflationen ligger kvar under inflationsmålet de närmaste åren och att den europeiska centralbankens lågräntepolitik ligger fast. En första höjning av styrrentan bedöms dröja till i början av 2019. I USA har återhämtningen kommit längre och arbetslösheten är nästan nere på samma nivå som före finanskrisen. Löner och priser har börjat öka snabbare och den amerikanska centralbanken har påbörjat en serie av styrrentehöjningar. Den överraskande segern för Donald Trump i det amerikanska presidentvalet innebär dock att osäkerheten om utvecklingen i den amerikanska ekonomin är stor. De närmaste åren kommer sannolikt finanspolitiken att bli expansiv, vilket skyndar på återhämtningen. Konjunkturinstitutets bedömning är att resursutnyttjandet i den amerikanska ekonomin blir ungefär normalt 2018. Den expansiva finanspolitiken sker dock till priset av en högre statskuld. Donald Trumps vallöften om att föra handelspolitiken i mer protektionistisk riktning kan också komma att infrias. Sammantaget skulle detta öka riskerna för ekonomiska bakslag längre fram.

DEN SVENSKA HÖGKONJUNKTUREN FÖRSTÄRKTS

I Sverige ökade BNP med 0,5 procent det tredje kvartalet 2016 (se diagram 3). Samtidigt bröts den tidigare positiva trenden på arbetsmarknaden när sysselsättningen minskade något och ar-

Diagram 1 Konsumentförtroende i USA, euroområdet och Sverige

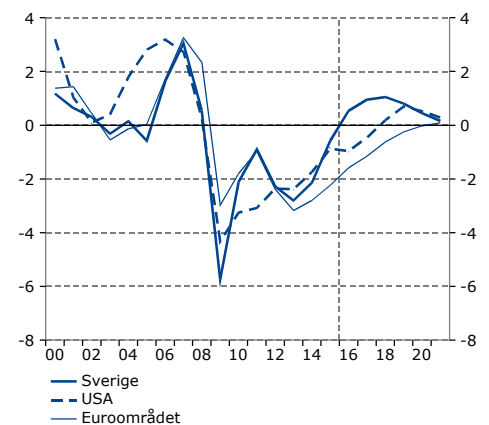
Index medelvärde=100, säsongsrensade månadsvärden

Källor: Conference Board, Eurostat, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 2 BNP-gap

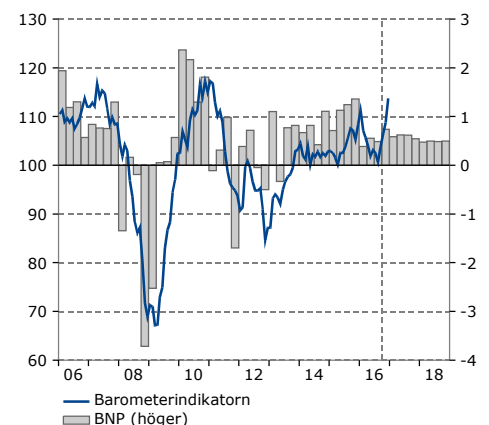
Procent av potentiell BNP

Källor: IMF, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 3 Barometerindikatorn och BNP

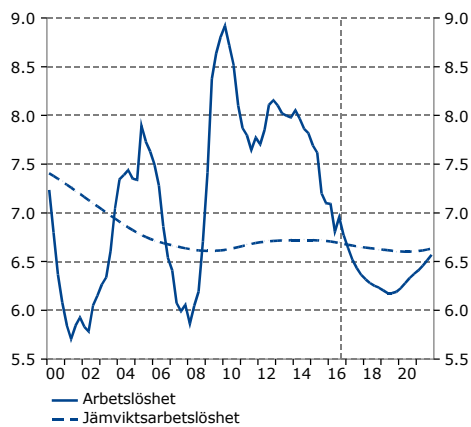
Index medelvärde=100, månadsvärden respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 4 Arbetslöshet och jämviktsarbetslöshet

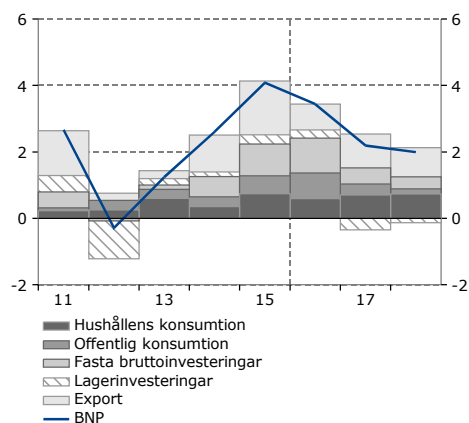
Procent av arbetskraften, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 5 Importjusterat bidrag till BNP-tillväxten

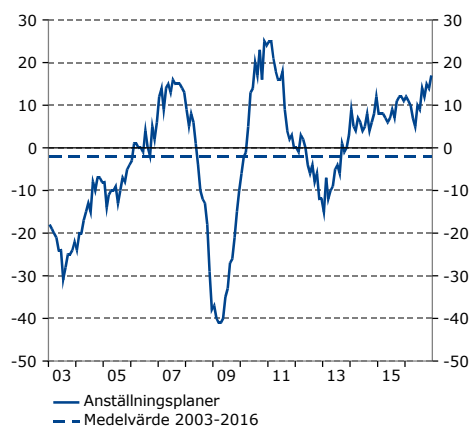
Förändring i procent av BNP föregående år

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 6 Anställningsplaner i näringslivet

Nettotal, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

betslösheten steg till 7,0 procent (se diagram 4). Under hösten har Konjunkturinstitutets förtroendeindikatorer stigit för såväl näringslivet som hushållen och barometerindikatorn ligger nu betydligt högre än det historiska medelvärdet. BNP-tillväxten väntas därför öka något det sista kvartalet 2016 och arbetslösheten väntas vända nedåt igen.

BNP-tillväxten faller tillbaka 2017 och 2018 (se tabell 1). De fasta bruttoinvesteringarna har ökat mycket snabbt de senaste åren, bland annat som en följd av en kraftig ökning av bostadsbyggandet. Bostadsbyggandet är nu på en jämförelsevis hög nivå och tilltagande utbudsbegränsningar bidrar till att uppgången bromsar in de närmaste två åren, trots att behovet av nya bostäder fortfarande är stort. Även näringslivets övriga investeringar är på en hög nivå och växer därför långsammare framöver. Sammantaget innebär detta att investeringarna ger ett betydligt mindre bidrag till BNP-tillväxten 2017 och 2018 än de två närmast föregående åren (se diagram 5).

En något stigande BNP-tillväxt i omvärlden och en jämförelsevis svag kronkurs medför att exporten ökar något snabbare 2017 och 2018 än den gör 2016. Samtidigt håller den svaga kronan tillbaka importen och nettoexporten stiger därmed något som andel av BNP fram till och med 2018. Riksbankens lågräntepolitik och en fortsatt stigande befolkning och sysselsättning medför att hushållens konsumtion fortsätter att ge betydande tillväxtbidrag de närmaste två åren. Den offentliga konsumtionen ökade mycket snabbt 2015 och 2016 som en följd av det stora flyktingmottagandet. Uppgången dämpas 2017 och 2018 när bland annat de flyktingrelaterade utgifterna minskar.

Sammantaget innebär detta att BNP-tillväxten i kalenderkorrigerade termer, som bäst speglar konjunkturutvecklingen, bromsar in till 2,5 procent 2017 och 2,1 procent 2018. BNP-gapet, som speglar resursutnyttjandet i ekonomin som helhet, stiger ytterligare 2017 för att plana ut 2018 (se diagram 2 och tabell 1).

BRISTEN PÅ ARBETSKRAFT ALLT STÖRRE

Den fortsatta konjunkturuppgången medför att efterfrågan på arbetskraft kommer att vara hög 2017 och 2018. Anställningsplanerna i näringslivet indikerar att behovet av att nyrekrytera för närvarande är stort (se diagram 6). Bristen på arbetskraft med efterfrågad kompetens har dock stigit de senaste åren och antalet arbetsställen i näringslivet med rekryteringsproblem är nu uppe på samma nivå som under högkonjunkturåret 2007 (se diagram 7). I den offentliga sektorn är läget bekymmersamt. Ungefär två av tre offentliga arbetsgivare uppger att de har problem att rekrytera personal med rätt kompetens. I takt med att efterfrågan på arbetskraft fortsätter att öka framöver kommer bristen på arbetskraft med efterfrågad kompetens att stiga ytterligare. För att klara nyrekryteringarna måste sannolikt arbetsgivarna sänka kraven för yrkesgrupper där så är möjligt. Den tillta-

gande bristen på arbetskraft med rätt kompetens bidrar till att tillväxten i sysselsättningen dämpas något 2017 och 2018.

Enligt Konjunkturinstitutets bedömning kommer resursutnyttjandet på arbetsmarknaden vara ungefär normalt under inledningen av 2017. Stigande sysselsättning medför att arbetslösheten faller de närmaste åren och botten på 6,2 procent 2019. Resursutnyttjandet på arbetsmarknaden är då att betrakta som högt. Ett högt resursutnyttjande underlättar för grupper med svag ställning på arbetsmarknaden, såsom utrikes födda, att få jobb. Den andel av de utrikes födda som deltar i arbetskraften har ökat betydligt de senaste åren och är nu i paritet med andelen för inrikes födda. Samtidigt har sysselsättningsgraden för utrikes födda ökat snabbt (se diagram 8). För inrikes födda är sysselsättningsgraden nu ungefär på samma nivå som under högkonjunkturen åren före finanskrisen.

Tabell 1 Nyckeltal

Procentuell förändring om inget annat anges

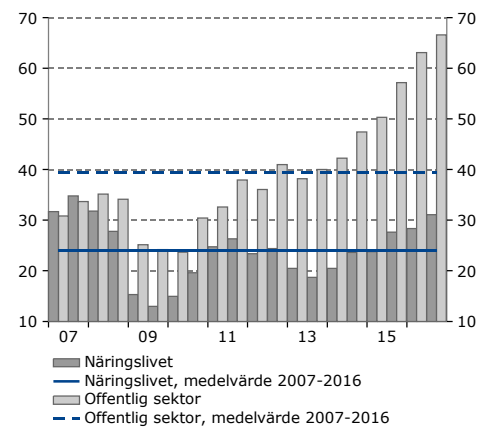
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
BNP till marknadspris	4,1	3,4	2,2	2,0	1,7	1,9	1,9
BNP per invånare	3,0	2,2	0,9	0,8	0,6	0,8	0,8
BNP, kalenderkorrigerad	3,8	3,2	2,5	2,1	1,8	1,7	1,8
BNP i världen	3,2	3,2	3,5	3,5	3,6	3,6	3,7
Bytesbalans ¹	4,7	4,8	4,9	4,8	4,6	4,3	3,9
Arbetade timmar ²	1,0	1,8	1,4	1,0	0,7	0,4	0,3
Sysselsättning	1,4	1,4	1,3	1,0	0,7	0,5	0,4
Arbetslöshet ³	7,4	6,9	6,5	6,3	6,2	6,3	6,5
Arbetsmarknadsgap ⁴	-1,1	-0,3	0,3	0,6	0,7	0,5	0,2
BNP-gap ⁵	-0,6	0,5	1,0	1,0	0,8	0,5	0,2
Timlön ⁶	2,4	2,5	2,9	3,1	3,3	3,5	3,5
Arbetskostnad per timme ²	4,1	3,3	3,3	3,1	3,3	3,5	3,5
Produktivitet ²	2,5	1,2	1,1	1,1	1,1	1,3	1,4
KPI	0,0	1,0	1,3	1,7	2,6	3,3	3,1
KPIF	0,9	1,4	1,6	1,7	1,9	2,1	2,1
Reporänta ^{7,8}	-0,35	-0,50	-0,50	-0,25	0,50	1,75	2,75
Tioårig statsobligationsränta ⁷	0,7	0,5	0,9	1,6	2,4	3,0	3,6
Kronindex (KIX) ⁹	112,6	111,7	115,3	113,3	110,5	106,4	102,8
Offentligt finansiellt sparande ¹	0,2	0,7	0,2	0,4	0,8	0,8	0,6
Strukturellt sparande ¹⁰	-0,1	0,4	-0,1	0,1	0,3	0,5	0,5
Maastrichtskuld ¹	43,9	42,1	39,6	37,4	35,9	34,5	33,4

¹ Procent av BNP. ² Kalenderkorrigerad. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁵ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP. ⁶ Enligt konjunkturlönestatistiken. ⁷ Procent. ⁸ Vid årets slut. ⁹ Index 1992-11-18=100. ¹⁰ Procent av potentiell BNP.

Källor: IMF, Medlingsinstitutet, Riksbanken, SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 7 Brist på arbetskraft

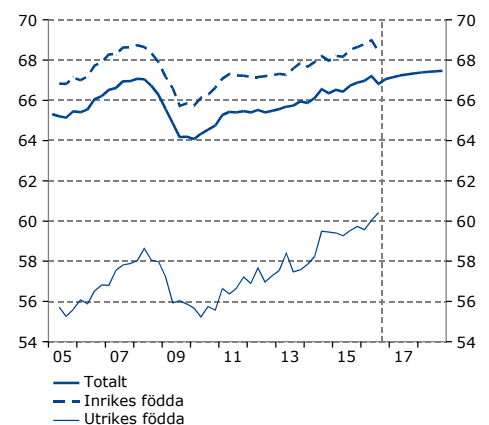
Andel arbetsställen med rekryteringsproblem, procent, halvårsvärden

Källa: Arbetsförmedlingen.

Diagram 8 Sysselsättningsgrad

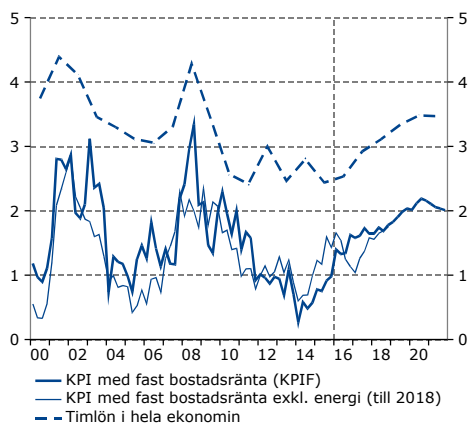
Procent av befolkningen 15-74 år, säsongrensade kvartalsvärden

Anm. Konjunkturinstitutet gör inte prognoser uppdelat på utrikes och inrikes födda. Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 9 Konsumentpriser och löner

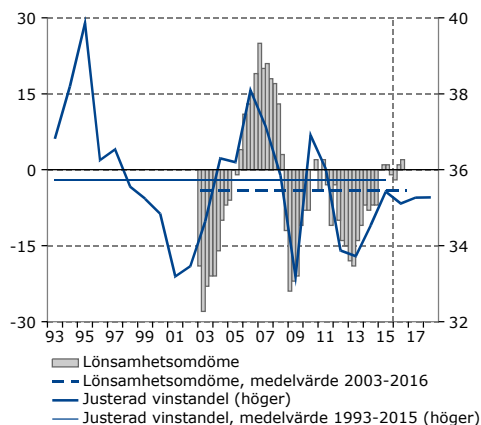
Årlig procentuell förändring, kvartals- respektive årsvärden

Källor: Medlingsinstitutet, SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 10 Lönsamhet i näringslivet

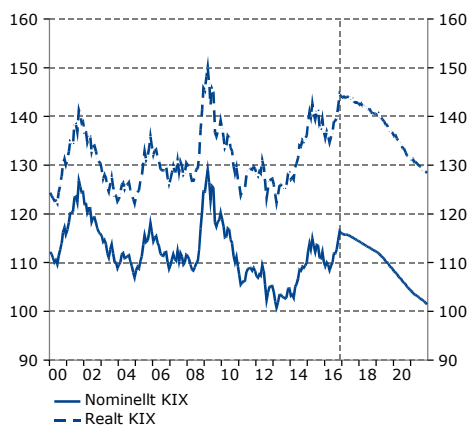
Procent, årsvärden respektive netttotal, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 11 Kronans effektiva växelkurs (KIX)

Index 1992-11-18=100, månadsvärden

Anm. Högre index motsvarar en svagare krona. Källor: Riksbanken, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Konjunkturinstitutets gör inte prognoser för inrikes och utrikes födda, men implicit innebär den här redovisade prognosen att sysselsättningsgraden för utrikes födda fortsätter att öka 2017 och 2018. Utvecklingen förutsätter bland annat att fortsatta utbildningssatsningar och arbetsmarknadspolitiska åtgärder förbättrar förutsättningarna för utrikes födda på arbetsmarknaden.

LÖNEÖKNINGAR KRING 3 PROCENT 2017–2018

Timlönen i ekonomin som helhet bedöms öka med 2,5 procent 2016 (se diagram 9). Med avtalade löneökningar på 2,2 procent innebär det att löneglidningen (restposten) är liten, trots den tilltagande bristen på arbetskraft. Den pågående avtalsrörelsen som syftar till att ge nya avtal våren 2017 präglas av att både arbetsgivare och arbetstagarorganisationer sneglar på utvecklingen i omvärlden, och då framför allt Europa. Arbetsmarknadsparterna inom industrin, som sätter det så kallade märket, är måna om att värna industrins internationella konkurrenskraft och ser ogärna att löneökningarna avviker allt för mycket från utvecklingen i konkurrentländerna. Det mesta talar nu för att avtalen som sluts i början av 2017 medför avtalade löneökningar i samma storleksordning som enligt de nu gällande avtalen. Det allt högre resursutnyttjandet på arbetsmarknaden innebär dock att löneglidningen stiger de närmaste åren. Detta bidrar till att timlönerna ökar snabbare 2017 och 2018 med 2,9 respektive 3,1 procent. Det är dock att betrakta som en svag utveckling givet konjunkturläget.

FORTSATTA UTMANINGAR FÖR RIKSBANKEN

Enligt företagens svar i Konjunkturbarometern är lönsamheten i näringslivet för närvarande något högre än normalt och det finns sannolikt inget uppdämt behov av att höja priserna (se diagram 10). Den stigande produktiviteten i näringslivet innebär att de närmaste årens årliga löneökningar kring 3 procent i sig inte driver upp det underliggande inflationstrycket nämnvärt. Den kraftiga kronförsvagningen under hösten 2016 och stigande råvarupriser innebär dock att importpriserna stiger snabbt 2017. Konjunkturinstitutets bedömning är att växelkursens fundamentala bestämningsfaktorer talar för att kronan är undervärderad i ett medelfristigt perspektiv. Kronan bedöms därför börja återhämta sig andra halvåret 2017 (se diagram 11), vilket begränsar växelkursgenomslaget på KPIF-inflationen.

KPIF-inflationen ökar från 1,4 procent 2016 till 1,6 procent 2017 (se diagram 9). Inflationen exklusive energi, som bättre speglar det underliggande inflationstrycket, stannar dock på 1,3 procent 2017. KPIF-inflationen når upp till Riksbankens mål om 2 procent först 2020, när snabbare prisökningar i omvärlden, högre inflationsförväntningar och en tilltagande löneökningstakt gör att företagen höjer priserna snabbare.

Konjunkturinstitutets bedömning är alltså att Riksbankens ambition att via en svag växelkurs föra upp inflationen till

2 procent inte lyckas de närmaste åren, trots att realräntan är betydligt lägre än i både USA och euroområdet (se diagram 12). Lågkonjunkturen och den låga inflationen i framför allt Europa har en dämpande effekt på pris- och lönebildningen i Sverige. Riksbanken väntas därför avvakta med att höja reporäntan till tredje kvartalet 2018 (se diagram 13). Riksbankens första räntehöjning sker ungefär ett halvår innan den europeiska centralbanken genomför sin första höjning. Med tanke på de stora avvikelserna i konjunkturbilden mellan Sverige och euroområdet kan skillnaden mellan styrräntorna verka liten. Utvecklingen belyser den penningpolitiska problematiken för Riksbanken när pris- och lönebildningen i Sverige präglas av utvecklingen i omvärlden, trots stora skillnader i konjunkturläget.

FINANSPOLITIKEN BEHÖVER STRAMAS ÅT 2018–2020

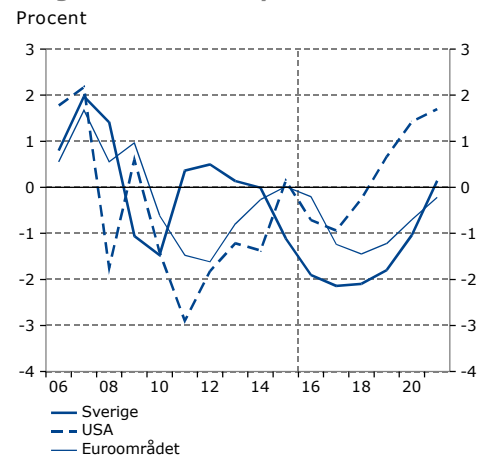
De offentliga finanserna uppvisar ett överskott 2016 (se diagram 14). Överskottet förklaras till viss del av att det råder högkonjunktur, men även i strukturella termer finns det nu ett överskott. Det strukturella sparandet minskar 2017 som en konsekvens av ett flertal faktorer, vilket innebär att finanspolitiken är något expansiv. Sett till konjunkturläget hade det varit mer ändamålsenligt med en stramare finanspolitik 2017. För att anpassa det finansiella sparandet till det föreslagna överskottsmålet på 1/3 procent av BNP sett över en konjunkturcykel är det enligt Konjunkturinstitutet ändamålsenligt att finanspolitiken succesivt stramas åt 2018–2020. Enligt Konjunkturinstitutets bedömning motsvarar det nya målet ett implicit mål för det strukturella finansiella sparandet på 0,5 procent av potentiell BNP. Anledningen är att BNP-gapet i genomsnitt tenderar vara något mindre än noll. Konjunkturinstitutets finanspolitiska scenario innebär att det strukturella finansiella sparandet gradvis stiger till 0,5 procent 2020. Om åtgärder samtidigt vidtas för att behålla personaltätheten i offentliga tjänster och ersättningsgraden i hushållstransfereringarna på 2017 års nivå behöver det finansiella sparandet stärkas genom aktiva åtgärder om ca 20 miljarder kronor fram till och med 2020 för att överskottsmålet ska nås.

Prognosrevideringar 2016–2017

I stora drag ligger konjunkturbilden från prognosen i oktober fast. Revideringarna av prognoserna för 2016 och 2017 är med några viktiga undantag små (se tabell 2).

- BNP-tillväxten i OECD-länderna revideras upp något för 2016 till följd av starka utfall för det tredje kvartalet.
- Donald Trumps seger i det amerikanska presidentvalet bedöms leda till att finanspolitiken blir expansiv 2017. Detta bidrar till att prognosen för BNP-tillväxten i USA justeras upp något.

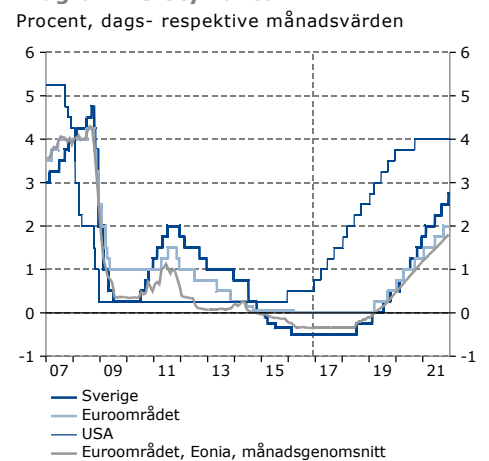
Diagram 12 Reala styrräntor

Anm. Styrräntor i Sverige, USA och euroområdet deflaterade med samtida KPIF-, KPI- respektive HIKP-inflation.

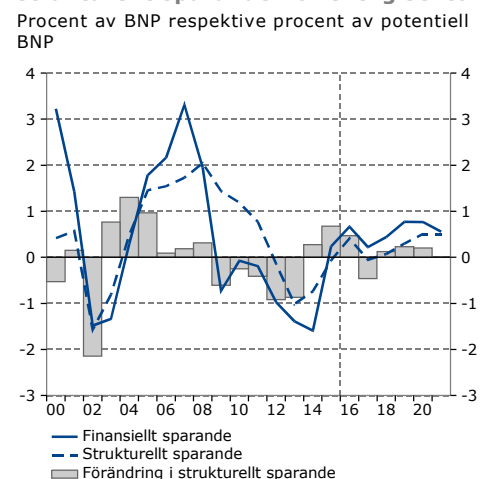
Källor: ECB, Eurostat, Federal Reserve, OECD, Riksbanken, SCB, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 13 Styrräntor

Källor: ECB, Federal Reserve, Riksbanken, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 14 Finansiellt sparande och strukturellt sparande i offentlig sektor

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 15 Oljepris

Brentolja, dollar per fat, månadsvärden

Källor: Macrobond, International Petroleum Exchange och Konjunkturinstitutet.

Diagram 16 Kronans effektiva växelkurs (KIX)

Index 1992-11-18=100, månadsvärden

Källor: Riksbanken, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

- Den snabba uppgången i priset på råolja under hösten bedöms vara beständig och prognosen för 2017 justeras därför upp med 6,3 dollar per fat (se diagram 15).
- Den svenska kronan har försvagats kraftigt under hösten. Kronförsvagningen består till stor del 2017 (se diagram 16). Detta bidrar till att den svenska nettoexporten utvecklas starkare 2017 än tidigare väntat.
- Svag tillväxt i de fasta bruttoinvesteringarna det tredje kvartalet och en oväntat svag investeringsenkät innebär att tillväxten i investeringarna revideras ner både 2016 och 2017.
- Överraskande låga löneökningar utöver avtal innebär att prognosen för timlöneökningar i ekonomin som helhet revideras ner med 0,3 procentenheter både 2016 och 2017.
- Lägre inflation bortom 2017 innebär att Riksbanken inte längre bedöms höja reporäntan under 2017.
- Den offentliga sektorns finansiella sparande för 2016 revideras upp med 0,6 procentenheter uttryckt som andel av BNP. Det beror på att Sveriges sedan tidigare kända rabatt på EU-avgiften nu hänförs till 2016 i nationalräkenskaper. Högre kapitalinkomster och lägre investeringsutgifter spelar också roll.

Tabell 2 Nuvarande prognos och revideringar jämfört med prognosen i oktober 2016

Procentuell förändring om inget annat anges

	2016		2017	
	Dec. 2016	Diff.	Dec. 2016	Diff.
Internationellt				
BNP i världen	3,2	0,1	3,5	0,1
BNP i OECD	1,8	0,1	2,0	0,0
BNP i euroområdet	1,6	0,0	1,5	-0,1
BNP i USA	1,6	0,2	2,3	0,1
BNP i Kina	6,6	0,0	6,2	0,2
Federal funds target rate ^{1,2}	0,75	0,00	1,50	0,25
ECB:s refinansränta ^{1,2}	0,00	0,00	0,00	0,00
Oljepris ³	45,2	1,0	56,6	6,3
KPI i OECD	1,1	0,0	1,9	0,0
Försörjningsbalans				
BNP, kalenderkorrigerad	3,2	0,1	2,5	0,1
BNP	3,4	0,1	2,2	0,1
Hushållens konsumtion	2,2	-0,3	2,3	0,0
Offentlig konsumtion	3,5	-0,1	1,5	-0,4
Fasta bruttoinvesteringar	6,6	-0,8	2,8	-0,4
Lagerinvesteringar ⁴	0,2	0,1	-0,3	-0,1
Export	3,2	0,1	3,6	0,4
Import	4,2	-0,7	2,9	-0,5
Arbetsmarknad, inflation, räntor med mera				
Arbetade timmar ⁵	1,8	-0,4	1,4	0,1
Sysselsättning	1,4	-0,1	1,3	0,0
Arbetslöshet ⁶	6,9	0,1	6,5	0,1
Arbetsmarknadsgap ⁷	-0,3	-0,4	0,3	-0,2
BNP-gap ⁸	0,5	0,0	1,0	0,3
Produktivitet ⁵	1,2	0,5	1,1	0,0
Timlön ⁹	2,5	-0,3	2,9	-0,3
KPI	1,0	0,0	1,3	0,0
KPIF	1,4	0,0	1,6	0,1
Reporänta ^{1,2}	-0,50	0,00	-0,50	-0,25
Tioårig statsobligationsränta ¹	0,5	0,0	0,9	0,1
Kronindex (KIX) ¹⁰	111,7	1,2	115,3	5,8
Bytesbalans ¹¹	4,8	0,0	4,9	-0,3
Offentligt finansiellt sparande ¹¹	0,7	0,6	0,2	0,0

¹ Procent. ² Vid årets slut. ³ Brent, dollar per fat, årsgenomsnitt. ⁴ Förändring i procent av BNP föregående år. ⁵ Kalenderkorrigerad. ⁶ Procent av arbetskraften. ⁷ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁸ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP. ⁹ Enligt konjunkturlönestatistiken.

¹⁰ Index 1992-11-18=100. ¹¹ Procent av BNP.

Anm. Differensen avser skillnaden mellan nuvarande prognos och prognosen i oktober 2016. Ett positivt värde innebär en upprevidering.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Internationell konjunkturutveckling 2016–2018

Den gradvisa internationella konjunkturåterhämtningen fortsätter. Det finns ett uppdämt investeringsbehov i framför allt OECD-länderna och investeringstillväxten stiger. Dessutom blir finanspolitiken i framför allt USA expansiv för första gången på många år. Inflationen är på väg upp från låga nivåer och den amerikanska centralbanken befinner sig i inledningen av en räntehöjningscykel.

FINANSPOLITIKEN BIDRAR TILL ÅTERHÄMTNINGEN I OECD-LÄNDERNA

Trots en rad uppmärksammade politiska händelser, problem i banksektorn och svaga offentliga finanser fortsätter den internationella konjunkturåterhämtningen. Den globala BNP-tillväxten stiger från 3,2 procent 2016 till 3,5 procent per år både 2017 och 2018 (se diagram 17 och tabell 3). Bedömningen är dock osäker och riskerna för att utvecklingen blir svagare än i prognosen dominerar (se kapitlet ”Osäkerhet i prognosen”).

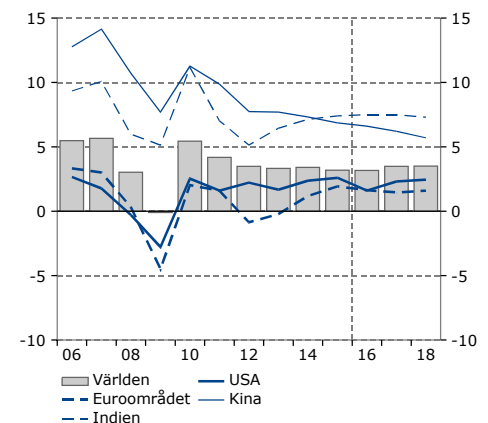
Den globala ekonomin har ännu inte helt återhämtat sig efter finanskrisen. Efter en lång period med återhållsamma investeringar finns det ett uppdämt investeringsbehov och investeringstillväxten stiger därför framöver. Uppgången är tydligast i OECD-länderna, vilka drabbades betydligt hårdare av finanskrisen än tillväxtekonomierna.

BNP-tillväxten det tredje kvartalet var god på många håll i världsekonomin. De flesta enkätbaserade förtroendeindikatorer ligger över sina historiska genomsnitt vilket ger stöd åt bilden av en fortsatt återhämtning (se diagram 18). Det gäller särskilt OECD-länderna, där resursutnyttjandet fortsätter att stiga och blir mer eller mindre balanserat i slutet av 2018 (se diagram 19).

Lågräntepolitiken ger ett stöd åt konjunkturuppgången. Dock höjde den amerikanska centralbanken (Fed) i december sin styrrenta för andra gången sedan 2006 och är i inledningen av en höjningscykel. Dessutom har debatten om penningpolitikens verkan och begränsade manöverutrymme intensifierats.

För första gången på många år kommer finanspolitiken att vara expansiv, framför allt i USA. Men även i till exempel Storbritannien och euroområdet tyder uttalanden från regeringshåll på att konsolideringstakten nu sänks. Bedömningen är att finanspolitiken i OECD-länderna som helhet från och med i år blir expansiv och därmed ger understöd åt återhämtningen.

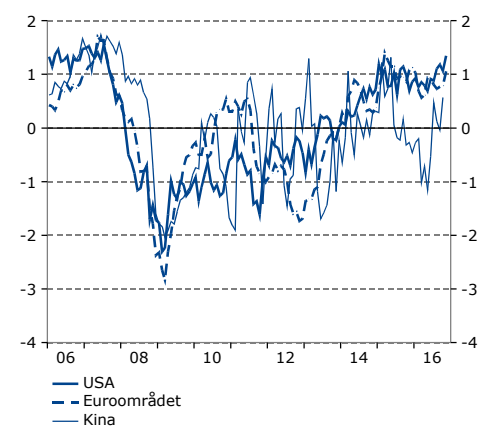
Diagram 17 BNP i valda länder
Procentuell förändring

Källor: IMF, OECD, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 18 Konsumentförtroende i USA, euroområdet och Kina

Standardiserade avvikelser från medelvärde, månadsvärden

Källor: Conference Board, Eurostat och Macrobond.

Diagram 19 BNP-gap i OECD

Procent av potentiell BNP, säsongrensade kvartalsvärden

Anm. Baseras på Konjunkturinstitutets bedömningar av BNP-gapet i USA, euroområdet och Japan. BNP i dessa regioner utgör ca 70 procent av OECD-ländernas sammanlagda BNP.

Källor: IMF, OECD, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Tabell 3 BNP och KPI i världen

Procent av köpkraftsjusterad global BNP respektive procentuell förändring

	Vikt	BNP ¹			KPI ²		
	2015	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Världen		3,2	3,5	3,5			
KIX-vägd	74,4	2,0	2,1	2,2	1,3	1,9	2,0
OECD	45,2	1,8	2,0	2,1	1,1	1,9	2,1
USA	15,8	1,6	2,3	2,5	1,2	2,1	2,4
Euroområdet	12,0	1,6	1,5	1,6	0,2	1,2	1,4
Tyskland	3,4	1,7	1,4	1,7	0,3	1,3	1,5
Frankrike	2,3	1,2	1,2	1,6	0,3	1,2	1,4
Italien	1,9	0,9	0,9	0,8	-0,1	1,0	1,3
Spanien	1,4	3,2	2,4	2,2	-0,4	1,3	1,5
Finland	0,2	1,4	0,8	0,8	0,3	1,1	1,3
Japan	4,2	1,0	0,8	0,6	-0,2	0,4	0,9
Storbritannien	2,4	2,0	1,3	1,8	0,6	2,5	2,2
Sverige	0,4	3,2	2,5	2,1	1,1	1,5	1,5
Norge	0,3	0,6	0,9	1,7	3,8	2,4	2,3
Danmark	0,2	1,0	1,6	1,6	0,0	1,3	1,6
Tillväxtekonominer³	54,8	4,3	4,7	4,6			
Kina	17,3	6,6	6,2	5,7	2,3	2,4	2,5
Indien	7,0	7,5	7,5	7,3	5,2	5,2	5,0
Brasilien	2,8	-3,2	0,8	2,0	8,9	6,0	4,9

¹ BNP-siffrorna avser den kalenderkorrigerade utvecklingen uttryckt i fasta priser. Aggregaten beräknas med hjälp av tidsvarierande köpkraftsjusterade BNP-vikter från IMF. I tabellen visas ett urval av de länder Konjunkturinstitutet gör prognoser för. Konjunkturinstitutet gör BNP-prognoser för samtliga OECD-länder och fler tillväxtekonominer än de som redovisas i tabellen.

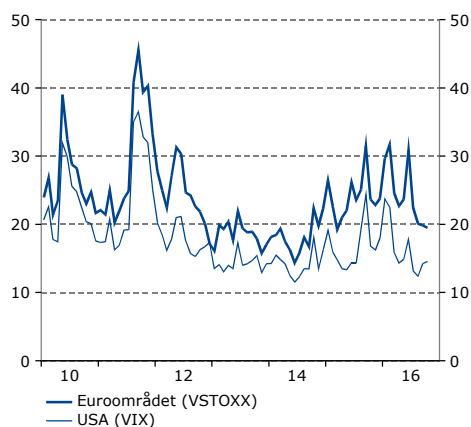
² KPI för EU-länder, inklusive Sverige, och Norge avser harmoniserade index för konsumentpriser (HIKP). OECD-aggregatet avser nationella KPI-serier. Aggregatet för euroområdet är vägt med konsumtionsvikter från Eurostat och OECD-aggregatet med konsumtionsvikter från OECD.

³ Tillväxtekonominer definieras här som länder som inte är medlemmar av OECD.

Källor: Eurostat, IMF, OECD och Konjunkturinstitutet.

Diagram 20 Aktieprisvolatilitet

Index, dagsvärden

Källor: STOXX, Chicago Board Options Exchange och Macrobond.

OVÄNTAT LUGNT PÅ DE FINANSIELLA MARKNADERNA

Folkomröstningen om EU-medlemskapet i Storbritannien i somras och Donald Trumps överraskande seger i det amerikanska presidentvalet i november utgör två politiska händelser vars följder är svåra att överblicka. Trots att många bedömare hade varnat för allvarliga makroekonomiska effekter, föll aktieprisvolatiliteten i båda fallen, och börskurserna hämtade snabbt igen inledande nedgångar och har stigit därefter (se diagram 20 och diagram 21). De största förändringarna har varit det brittiska pundets depreciering omedelbart efter folkomröstningen och en bred uppgång i räntor. Förutom att ränteuppgången kan ses som en normalisering efter väldigt nedpressade nivåer kan den vara kopplad till ändrade förväntningar på den globala policymixen, där marknaden nu väntar sig en mer expansiv finanspolitik och en mindre expansiv penningpolitik (framför allt i USA) än vad man tidigare räknat med. Samtidigt har inflationsförväntningar-

na, till exempel mätta som skillnaden i avkastning mellan nominella obligationer och inflationsindexerade obligationer, stigit i många länder.

RÅVARUPRISERNA STIGER IGEN

Priset på råolja har ökat sedan början av 2016 (se diagram 22). Vid ett möte i slutet av november enades OPEC-länderna om produktionsbegränsningar, vilket talar för att priset stiger ytterligare. I slutet av 2018 bedöms ett fat Brent-olja kosta 59 dollar.

Även andra råvarupriser har stigit på sistone. Prisökningarna kan till stor del ses som en normalisering efter de senaste årens prisfall och nivåerna är fortfarande nedpressade, bland annat när det gäller malmer och metaller. Stabiliseringen av industrikonjunkturen och en ökad tillväxt i bygginvesteringarna i Kina 2016 har sannolikt bidragit till prisuppgångarna.

LJUSARE UTSIKTER I TILLVÄXTEKONOMIERNA

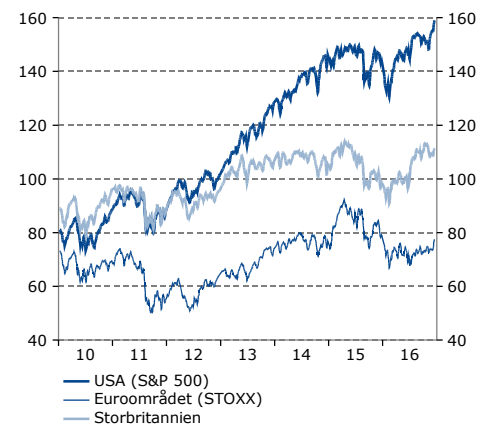
Många tillväxtekonomier är beroende av råvaruexport och prisökningarna innebär att motvinden mojnar något. Det gäller till exempel för Brasilien och Ryssland. Även om det också finns landspecifika orsaker till de senaste årens mycket svaga utveckling i dessa länder har den minskade efterfrågan och prisfallen på viktiga exportvaror hämmat den ekonomiska utvecklingen. Båda ländernas ekonomier stabiliseras nu efter de stora BNP-fallen 2015 och 2016. Det är i sin tur den viktigaste orsaken till att BNP-tillväxten i tillväxtekonomierna som helhet stiger 2016 och sedan ytterligare något 2017 (se tabell 3).

År 2015 växte den indiska ekonomin snabbare än den kinesiska ekonomin för första gången på länge, ett förhållande som väntas bestå de närmaste åren (se diagram 23). De indiska hushållens konsumtion stimuleras av stora löne- och pensionsökningar i offentlig sektor, medan den stigande efterfrågetillväxten och regeringens infrastruktursatsningar gör att investeringstillväxten ökar de närmaste åren.

Efter en i det närmaste obruten period med nedgång sedan det första kvartalet 2010 stabiliserades BNP-tillväxten i Kina 2016. Såväl under det första som andra och tredje kvartalet 2016 var tillväxten 6,7 procent, mätt som årlig procentuell förändring. Med undantag för det första kvartalet 2009 är det den lägsta tillväxten sedan åtminstone 1992. Den kinesiska ekonomin lider av stora obalanser med överkapacitet och svag vinstutveckling. Regeringen har på senare tid prioriterat tillväxten på kort sikt och den ekonomiska politiken har varit expansiv med bland annat styrräntesänkningar, sänkta kassakrav för bankerna och infrastrukturpaket. Stimulanserna har samtidigt bidragit till att kreditstillväxten är oroväckande hög. Bedömningen är att den kinesiska regeringen kommer att lätta något på gasen framöver och att BNP-tillväxten sjunker gradvis (se diagram 23). Det finns dock en risk att det sker en drastisk korrigerings av den höga

Diagram 21 Börsutveckling

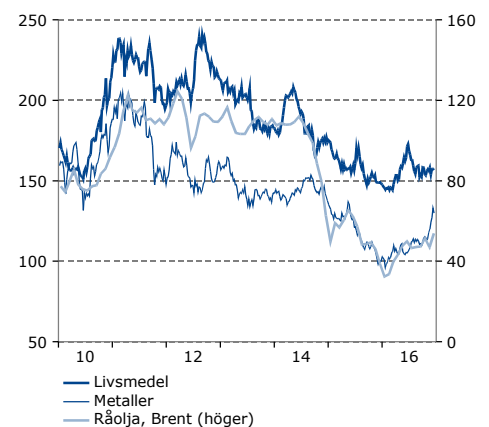
Index 2006-12-29=100, dagsvärden, 5-dagars glidande medelvärde

Källor: Standard & Poor's, STOXX och Macrobond.

Diagram 22 Råvarupriser

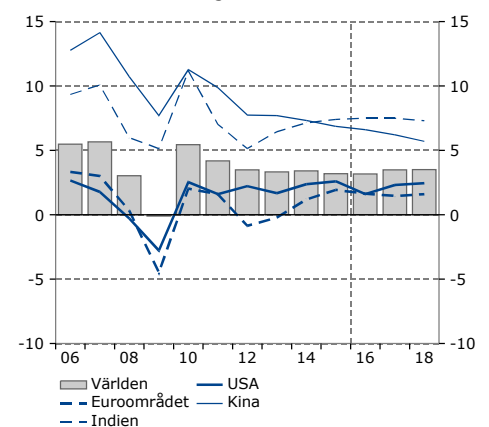
Index 2005=100, veckovärden respektive dollar per fat, månadsvärden

Källor: Economist och Macrobond.

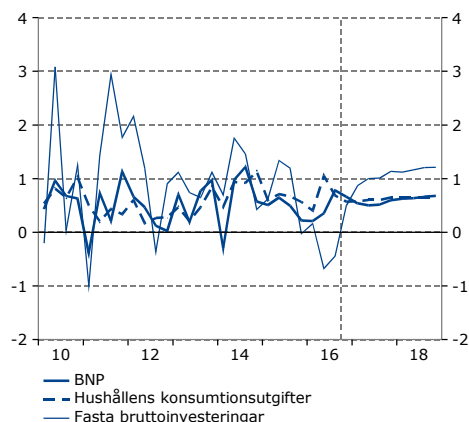
Diagram 23 BNP i valda länder

Procentuell förändring

Källor: IMF, OECD, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 24 BNP och efterfrågan i USA
Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Bureau of Economic Analysis, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 25 Arbetslöshet i USA
Procent av arbetskraften 16 år och äldre, säsongrensade månadsvärden

Källor: Bureau of Labor Statistics och Macrobond.

investeringsnivån och att nedgången i BNP-tillväxten blir betydligt större (se kapitlet ”Osäkerhet i prognosen”).

INVESTERINGLEDD UPPGÅNG I USA

Under sin presidentvalskampanj aviserade den nyvalde amerikanske presidenten Donald Trump skattesänkningar för hushåll och företag, infrastruktursatsningar och en mer restriktiv immigrations- och handelspolitik. Bedömningen är att den nya administrationen i första hand kommer att fokusera på skattesänkningar och på att förbättra infrastrukturen. Sammantaget får dessa åtgärder vissa positiva effekter på den amerikanska konjunkturen de kommande två åren. Utformningen av handels- och immigrationspolitiken antas inte få några större effekter under nämnda period. Osäkerheten om vilken politik som kommer att föras är dock stor, vilket innebär att prognososäkerheten också är förhöjd (se kapitlet ”Osäkerhet i prognosen”).

BNP-tillväxten i USA var stark det tredje kvartalet. Hushållens konsumtion fortsatte att stiga i god takt och exporttillväxten sköt i höjden. Däremot var investeringstillväxten fortsatt låg. Det är framför allt neddragningar i energisektorn som ligger bakom den svaga utvecklingen det senaste året. Bedömningen är dock att de energirelaterade investeringarna har bottnat och tillväxten i de fasta bruttoinvesteringarna ökar framöver (se diagram 24). År 2018 bidrar även infrastruktursatsningarna till uppgången i investeringstillväxten.

Skattesänkningar och en fortsatt positiv utveckling på arbetsmarknaden bidrar till en god inkomstutveckling för amerikanska hushåll, och konsumtionstillväxten försätter att vara robust (se diagram 24 och diagram 25). Den starka exporttillväxten det tredje kvartalet bedöms dock vara tillfällig. Den starka dollarn minskar amerikanska företags konkurrenskraft och exportutvecklingen blir relativt svag de närmaste åren.

Trumps valseger ökar osäkerheten i prognosen

Att döma av uttalanden kan Donald Trumps ekonomiska politik komma att bli okonventionell. Även om utspelen under valkampanjen inte alltid varit lättolkade tycks de flesta bedömare vara överens om att de viktigaste beståndsdelarna i den nyvalda presidentens ekonomiska politik är i) infrastruktursatsningar, ii) skattesänkningar,¹ iii) avregleringar och iv) en restriktiv handels- och invandringspolitik. I prognosen antas att det framför allt är inslag av de två första delarna som kommer att implementeras.²

Osäkerheten är dock stor om vilka förslag den nya administrationen faktiskt kommer att vilja och kunna driva igenom. Den amerikanska ekonomin är nära fullt resursut-

¹ Framför allt riktade mot hushåll med höga inkomster, samt företag.

² Konjunkturinstitutets prognos för amerikansk BNP-tillväxt redovisas i tabell 3 och i tabell 11.

nyttjande och blir skattesänkningarna och infrastruktursatsningarna omfattande skulle Fed behöva höja räntan i en snabbare takt. Utsiktorna för svagare offentliga finanser på sikt skulle kunna skapa oro och, via förtroendeeffekter samt tillgångsprisfall, redan inom något år börja få negativa makroekonomiska effekter. Dessutom kan det antas att den större offentliga skulden skulle innebära att finanspolitiken längre fram blir stramare än annars. Ett införande av höga tullar skulle kunna starta ett handelskrig med negativa effekter på amerikansk export och ökade importkostnader. Att uppskatta de sammantagna effekterna av ett dylikt scenario är svårt. Det finns dock publicerade studier där effekterna av alternativa scenarier som liknar det som beskrivs ovan görs.³ Efter positiva effekter 2017, inträder i dessa scenarier en recession i den amerikanska ekonomin och BNP-tillväxten blir under några år betydligt lägre än i ett jämförelsesscenario.

Sverige är en liten och öppen ekonomi som i hög grad påverkas av konjunkturutvecklingen i andra länder. En svagare amerikansk konjunktur skulle dämpa efterfrågan även i andra länder som Sverige handlar med. Enligt Konjunkturinstitutets beräkningar medför en nedgång i amerikansk BNP-tillväxt med 1 procentenhet under ett år normalt sett att svensk exportmarknadstillväxt under samma år som mest kan minska med 0,5 procentenheter.⁴

STABIL TILLVÄXT I EUROOMRÅDET

Framgångar för EU- och euroskeptiska partier, brexit, skakiga banker och svaga offentliga finanser är bara några av de motgångar som drabbat euroområdet medlemsländer på sistone. Trots det har BNP-tillväxten i euroområdet varit stabil och sedan inledningen av 2013 pendlat mellan 0,2 och 0,5 procent, mätt som säsongrensad kvartalstakt (se diagram 26).⁵ Tillväxten väntas även fortsättningsvis hålla sig inom detta spann, vilket är en tillräckligt hög takt för att arbetslösheten ska fortsätta att falla gradvis från dagens nivå på 10 procent.

Medan konsumtionen ökar i en stabil men historiskt sett måttlig takt, väntas investeringarna gradvis växa snabbare. Investeringarnas nivå är fortfarande nedpressad och behovet av ersättningsinvesteringar ökar. Det indikeras bland annat av att kapacitetsutnyttjandet i tillverkningsindustrin nu är högre än normalt.

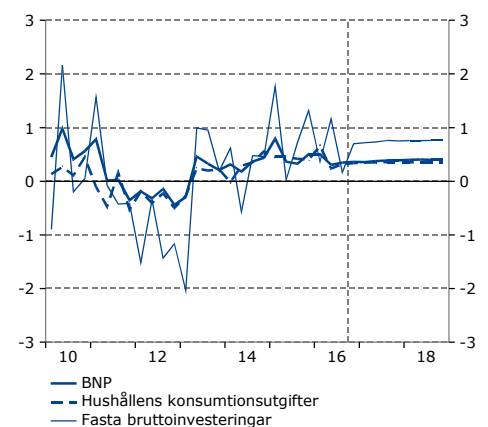
³ Se "The macroeconomic consequences of Mr. Trump's economic policies", Moody's Analytics, juni 2016, samt "Trump vs Clinton: Polarization & uncertainty", Oxford Economics, september 2016. Dessa två scenarier skiljer sig framför allt åt vad gäller effekterna 2017 där BNP-effekterna i Moody's scenario är starkt positiva, medan effekterna i Oxford Economics scenario är negativa.

⁴ Dessa beräkningar har bland annat genomförts i Global Projection Model, en prognosmodell för världsekonomin som utvecklats av IMF. Se Carabenciov, I. m.fl., "GPM6 – The global projection model with 6 regions", Working Paper 13/87, IMF, 2013.

⁵ Med undantag för tillväxten på 0,8 procent det första kvartalet 2015.

Diagram 26 BNP och efterfrågan i euroområdet

Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Eurostat, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 27 Utlåning till icke-finansiella företag i euroområdet

Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Anm. Avser lån från monetära finansinstitut (MFI).

Källor: ECB och Macrobond.

Diagram 28 Konsumentpriser

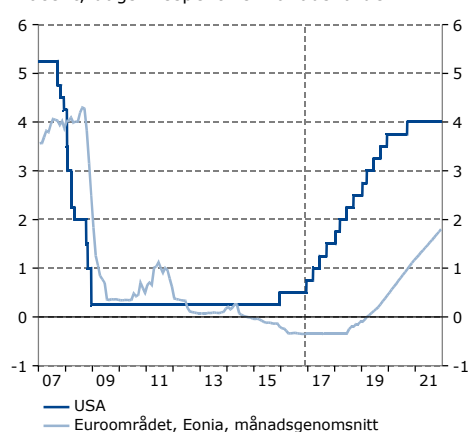
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Eurostat, Office for National Statistics, Bureau of Labor Statistics, Statistics Japan och Macrobond.

Diagram 29 Styrräntor

Procent, dags- respektive månadsvärden

Källor: Federal Reserve, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Bygginvesteringarna, vilka 2015 började stiga så smått efter 7 år med negativ tillväxt, fortsätter uppåt. Problemen i euroområdet, inte minst på det politiska området, väntas dock dröja sig kvar och innebär att många företag fortsätter att inta en avvaktande hållning till att investera. Samtidigt kommer svaga balansräkningar hos banker fortsätta att hämma tillgången på kredit i en del länder. Även om företagens bankupplåning har stigit det senaste året är tillväxttakten fortfarande modest (se diagram 27).

BREXIT PRESSAR DEN BRITTISKA KONJUNKTUREN

Prissättningen på de finansiella marknaderna tyder inte på förväntningar om några större negativa ekonomiska effekter av brexit på den brittiska ekonomin. Inte heller enkätbaserade förtroendeindikatorer pekar generellt på att en konjunkturedgång står för dörren. Trots det är Konjunkturinstitutets bedömning att brexitomröstningen får tydligt negativa tillväxteffekter 2017 och 2018.⁶ Den så kallade artikel 50 väntas aktiveras under våren 2017, vilket sätter i gång processen för att träda ur EU. Förhandlingarna med andra länder, inte enbart med EU, om framför allt handelsavtal kommer sannolikt att kantas av svårigheter, vilket i sin tur skapar osäkerhet. Därmed kommer framför allt investeringarna i Storbritannien att påverkas negativt. Det gäller främst inom tjänstebranscherna.

Den stora försvagningen av pundet är positiv för exportindustrin och exporttillväxten väntas bli stark. Däremot kommer hushållen att drabbas hårt av den svaga växelkursen. Med betydligt högre priser på importerade varor och tjänster minskar konsumtionsutrymmet och konsumtionstillväxten blir låg.

SKILDA PENNINGPOLITISKA UTMANINGAR

Räntor har stigit på bred front på sistone och enligt prissättningen har marknaden justerat upp sina förväntningar på centralbankernas styrräntor. Samtidigt har inflationen börjat stiga i de flesta OECD-länder (se diagram 28).

Förutsättningarna och utmaningarna skiljer sig dock markant åt för de stora centralbankerna. I USA har arbetslösheten fallit kontinuerligt sedan slutet av 2009 och är nu under 5 procent. Timlönerna har börjat öka snabbare och det finns tecken på att inflationen håller på att ta fart. Vid sitt möte den 13–14 december höjde Fed styrräntan från 0,50 procent till 0,75 procent. I slutet av 2018 antas Fed funds ha höjts till 2,50 procent (se diagram 29).

I euroområdet är resursutnyttjandet lägre än i USA, med en betydligt högre arbetslöshet och lägre löneökningar. Även om inflationen stigit 2016 nådde den bara upp till 0,5 procent i oktober. Den europeiska centralbanken sänkte sin styrränta till

⁶ För beskrivningar och resonemang, se rutan "Vad händer om Storbritannien lämnar EU?" i *Konjunkturläget* juni 2016 och rutan "Stora nedrevideringar av prognosen för Storbritannien" i *Konjunkturläget* augusti 2016.

noll procent i våras och dagslåneräntan eonia är ännu lägre.⁷ ECB:s första räntehöjning väntas dröja till i början av 2019. Den 8 december aviserade ECB att styrräntan lämnades oförändrad. Programmen för tillgångsköp förlängdes till slutet av december 2017, men beloppen sänks från 80 till 60 miljarder euro per månad från och med april 2017. Den japanska centralbanken, vars styrränta är strax under noll, antas dröja med sin första höjning till i slutet av 2018.

⁷ Eonia är ett viktat medelvärde av effektiva interbankräntor. Dessa räntor gäller lån över natten utan säkerhet för banker verksamma i euroområdet.

Konjunktoren i Sverige 2016–2018

Sverige befinner sig i en högkonjunktur som fortsätter de närmaste åren. BNP-tillväxten dämpas 2016 efter den mycket starka utvecklingen 2015. Åren 2017 och 2018 fortsätter BNP-tillväxten att mattas av. Arbetsmarknaden utvecklas starkt den närmaste tiden och arbetslösheten minskar ytterligare. Trots detta blir löneutvecklingen svag, vilket bidrar till att inflationen stiger långsamt.

Efterfrågan och produktion

BNP-tillväxten dämpas 2016 efter en mycket stark utveckling 2015. Åren 2017 och 2018 växlar tillväxten ner ytterligare, trots att den internationella konjunktoren gradvis förstärks.

MÄTLIG TILLVÄXT ÄVEN DET TREDJE KVARTALET

Det tredje kvartalet ökade BNP med 0,5 procent jämfört med föregående kvartal, vilket är ungefär samma som tillväxttakten de två första kvartalen (se diagram 30). Hushållens konsumtion gav ett jämförelsevis litet bidrag till BNP-tillväxten, medan exporten, som föll det första halvåret, steg med 1,3 procent det tredje kvartalet (se diagram 31). Tillväxten i exporten berodde delvis på en försäljning av en immateriell tillgång. Denna försäljning ökade tjänsteexporten samtidigt som den minskade investeringarna i immateriella tillgångar i samma omfattning. BNP påverkades därmed inte av försäljningen. Totalt sett var investeringarna oförändrade det tredje kvartalet och likaså offentlig konsumtion.

HÖGRE BNP-TILLVÄXT DET FJÄRDE KVARTALET

Enligt barometerindikatorn har företagens förtroende stigit de senaste månaderna, vilket indikerar att efterfrågan ökar snabbare än normalt (se diagram 30). Både företagens och hushållens förtroende är högt (se diagram 32).

Konjunkturinstitutets BVAR-modell för BNP-tillväxten indikerar en något högre ökningstakt det fjärde kvartalet 2016 och första kvartalet 2017, jämfört med tredje kvartalet 2016 (se tabell 4).⁸ De modeller som baseras på Konjunkturbarometern indikerar i stället en fortsatt tillväxt på 0,5 procent det fjärde kvartalet.⁹ Dessa modeller fångar dock inte hushållens förtroende, vilket nu är högre än normalt.

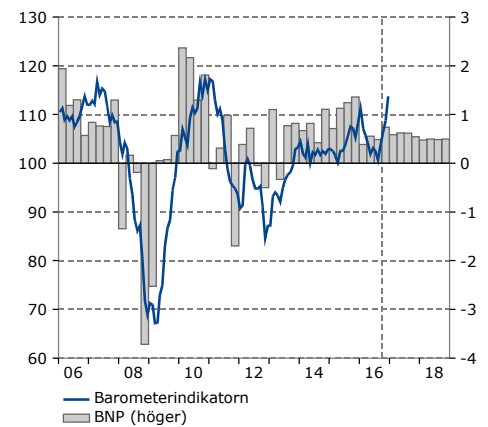
BNP ökar med 0,7 procent det fjärde kvartalet 2016 och med 0,6 procent det första kvartalet 2017.

⁸ Se rutan "Modellbaserade skattningar för BNP och sysselsättning för andra och tredje kvartalet i år", *Konjunkturläget*, juni 2015, för en redogörelse av de ekonometriska modeller som diskuteras här.

⁹ Modellerna baseras på den mer omfattande kvartalsbarometern från oktober och tar inte hänsyn till månadsutfallen för november och december.

Diagram 30 Barometerindikatorn och BNP

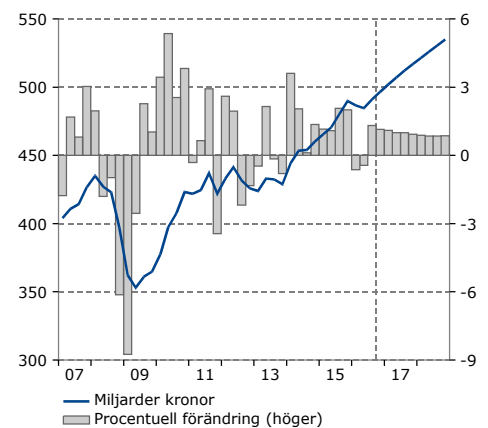
Index medelvärde=100, månadsvärden respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 31 Export

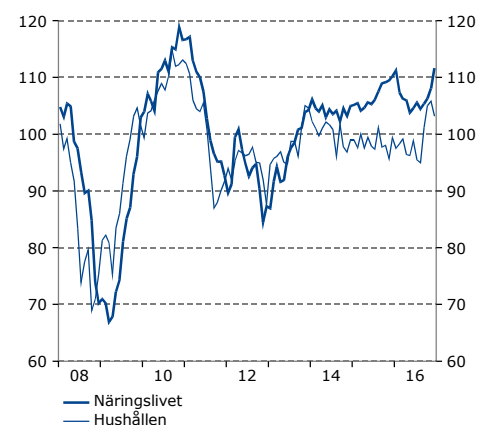
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 32 Konfidensindikatorer

Index medelvärde=100, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Tabell 4 Utfall och prognoser för BNP

Procentuell förändring jämfört med föregående kvartal, säsongrensade värden

	Utfall 2016 kv. 3	Prognos 2016 kv. 4	Prognos 2017 kv. 1
Konjunkturinstitutets prognos	0,5	0,7	0,6
Bayesiansk VAR-modell	-	0,7	0,9
Konjunkturbarometermodeller	-	0,5	-

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

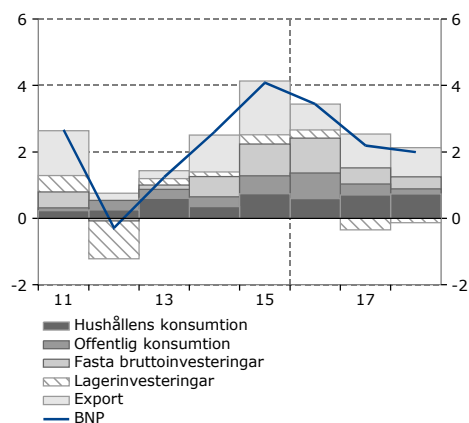
BNP ÖKAR LÅNGSAMMARE 2017 OCH 2018

Helåret 2016 ökar BNP med 3,4 procent, vilket till betydande del beror på en stark avslutning av 2015 (se diagram 30 och tabell 5). Det är framför allt en snabb ökning av investeringarna, huvudsakligen i bostäder, som bidrar till att tillväxten blir hög. Investeringarna, liksom exporten, har ett relativt högt importinnehåll. Genom att justera för importinnehållet fås en mer rättvisande bild av deras bidrag till BNP-tillväxten (se fördjupningen ”Så beräknas drivkrafter till BNP”). I diagram 33 visas de importjusterade bidragen till BNP-tillväxten. Där framgår att 2016 är bidraget från investeringarna ungefär dubbelt så stort som bidraget från hushållens konsumtion och att bidraget från offentlig konsumtion är ovanligt högt till följd av ökade utgifter för flyktingmottagandet.

BNP-tillväxten mattas av till 2,2 procent 2017 och 2,0 procent 2018 (se diagram 33). Dessa år ökar befolkningen samtidigt kraftigt, varför BNP per invånare endast ökar med 0,9 procent 2017 och 0,8 procent 2018. Detta är lågt ur ett historiskt perspektiv. Inbromsningen i BNP-tillväxten beror framförallt på att tillväxten i den inhemska efterfrågan blir lägre. Investeringarna, som har ökat i snabb takt sedan 2014, växer långsammare (se tabell 5). Även offentlig konsumtion återgår mot mer normala ökningstakter. Dessa år är det i stället främst exporten och hushållens konsumtion som bidrar till BNP-tillväxten (se diagram 33).

Diagram 33 Importjusterat bidrag till BNP-tillväxten

Procentuell förändring respektive procentenheter

Anm. Lagerinvesteringarnas bidrag är beräknat utan justering för importinnehållet.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell 5 Försörjningsbalans

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	Nivå				
	2015	2015	2016	2017	2018
Hushållens konsumtionsutgifter	1 884	2,7	2,2	2,3	2,5
Offentliga konsumtionsutgifter	1 086	2,5	3,5	1,5	0,8
Fasta bruttoinvesteringar	989	7,0	6,6	2,8	2,8
<i>Inhemsk efterfrågan utom lager</i>	<i>3 959</i>	<i>3,7</i>	<i>3,7</i>	<i>2,2</i>	<i>2,1</i>
Lagerinvesteringar ¹	23	0,3	0,2	-0,3	-0,1
<i>Inhemsk efterfrågan</i>	<i>3 983</i>	<i>4,0</i>	<i>3,9</i>	<i>1,8</i>	<i>2,0</i>
Export	1 906	5,6	3,2	3,6	3,5
<i>Total efterfrågan</i>	<i>5 889</i>	<i>4,5</i>	<i>3,7</i>	<i>2,4</i>	<i>2,5</i>
Import	1 708	5,5	4,2	2,9	3,6
<i>Nettoexport¹</i>	<i>198</i>	<i>0,3</i>	<i>-0,3</i>	<i>0,5</i>	<i>0,1</i>
BNP	4 181	4,1	3,4	2,2	2,0
BNP, kalenderkorrigerad		3,8	3,2	2,5	2,1
BNP per invånare ²	427	3,0	2,2	0,9	0,8
Bytesbalans ³	196	4,7	4,8	4,9	4,8

¹ Miljarder kronor respektive förändring i procent av BNP föregående år. ² Tusental kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser. ³ Miljarder kronor respektive i procent av BNP, löpande priser.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

EXPORT OCH INDUSTRIPRODUKTION ÖKAR LÅNGSAMT

Efter två kvartal med fallande export, ökade både varu- och tjänsteexporten det tredje kvartalet. Ökningen i tjänsteexporten är dock delvis av tillfällig karaktär till följd av en försäljning av en immateriell tillgång.

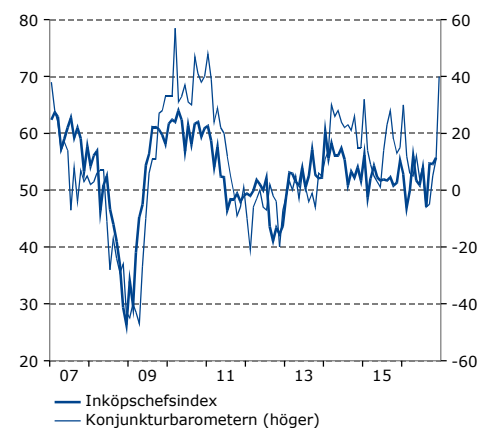
Månadsindikatorer för exporten tyder på en starkare utveckling de närmaste kvartalen. Det indikeras av såväl exportorderingen i Konjunkturbarometern som inköpschefsindex (se diagram 34).¹⁰ Även produktionsplanerna i industrin är positiva. Konjunkturinstitutet bedömer att exporten växer med drygt 1 procent det fjärde kvartalet (se diagram 31). Ökningen drivs till viss del av export av motorfordon. Motorfordonskonjunkturen är för närvarande stark och uppgången i industriproduktionen under 2015 och början av 2016 förklaras delvis av motorfordonsindustrin. Både produktion av personbilar och lastbilar har ökat mycket. Men under sommaren hade Volvo Cars produktionsproblem i samband med modellbyten¹¹, vilket dämpade produktionen och exporten av motorfordon det tredje kvartalet. I Konjunkturbarometern har konfidensindikatorn för motorfordonsindustrin stigit de senaste månaderna och Konjunkturinstitutet bedömer därför att produktionen av personbilar tar fart igen det fjärde kvartalet och att efterfrågan på personbilar växer ytterligare 2017. Samtidigt väntas tillväxten i efterfrågan på nya lastbilar avta under 2017.

¹⁰ Den mycket kraftiga uppgången i exportorderingen i Konjunkturbarometern förklaras till viss del av kraftiga uppgångar i två mycket volatila branscher. Den underliggande uppgången är därför inte fullt lika stark.

¹¹ Se www.svd.se/forsaljningslyft-for-volvo-cars_

Diagram 34 Exportordergång i industrin

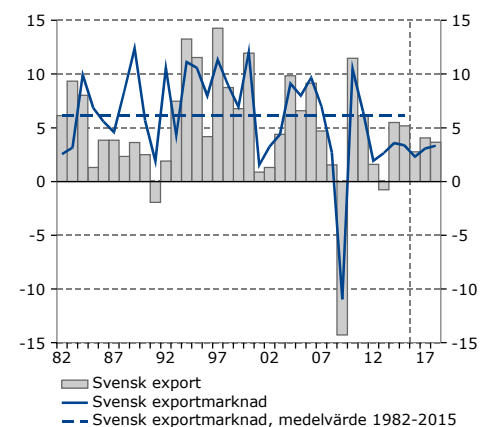
Diffusionsindex respektive netttotal, säsongsrensade månadsvärden

Källor: Swedbank/SILF, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

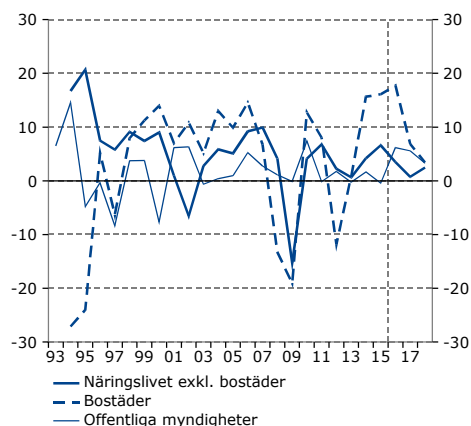
Diagram 35 Export och svensk exportmarknad

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

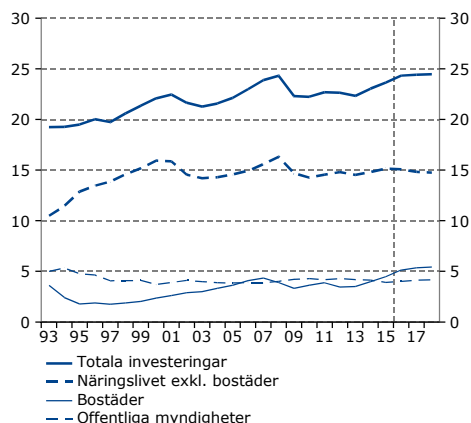
Källor: SCB, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 36 Fasta bruttoinvesteringar
Procentuell förändring, fasta priser

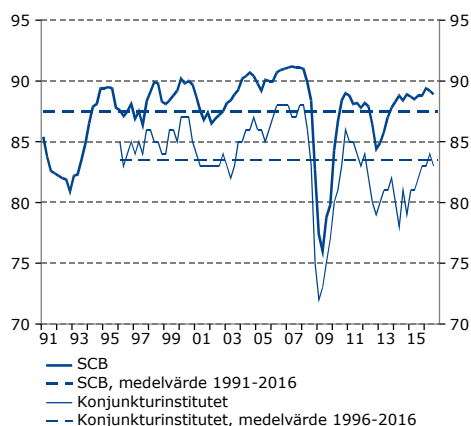
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 37 Fasta bruttoinvesteringar
Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 38 Industrins kapacitetsutnyttjande
Procent, säsongsrensade kvartalsvärden

Anm. Konjunkturinstitutets kapacitetsutnyttjande avser tillverkningsindustrin.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

I omvärlden fortsätter konjunktoren att gradvis förbättras de kommande åren. Marknadstillväxten för svenska exportföretag stiger något, men utvecklingen är svag ur ett historiskt perspektiv (se diagram 35). I synnerhet fortsätter efterfrågan på investeringsvaror att vara jämförelsevis låg. Det förklaras framför allt av att låga, om än stigande, globala råvarupriser hämmar investeringarna i råvarubranscherna i omvärlden. Det håller tillbaka svensk export som till stor del består av investeringsvaror. Samtidigt börjar behovet av ersättningsinvesteringar i Europa stiga efter många år av låga investeringsnivåer och det stärker exportefterfrågan något. Kronförsvagningen under 2016 bidrar också till en något högre exporttillväxt. Effekten avtar i takt med att kronan förstärks de kommande åren (se kapitlet "Makroekonomiskt scenario och ekonomisk politik 2016–2021").

Sammantaget ökar svensk export ungefär i samma takt som marknadstillväxten kommande år. Exportutvecklingen avspeglas i en svagt växande industriproduktion (se tabell 6).

Tabell 6 Produktion

Miljarder kronor, respektive procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

	2015	2015	2016	2017	2018
Näringsliv	2 904	4,4	3,3	2,8	2,5
Varubranscher	1 021	4,8	1,9	1,9	2,2
Varav industrin	644	3,9	0,8	1,8	2,7
Tjänstebanscher	1 883	4,2	4,1	3,2	2,6
Offentliga myndigheter	745	0,3	2,1	1,8	1,0
Hela ekonomin					
BNP till baspris	3 700	3,5	3,1	2,5	2,2
BNP till marknadspris	4 181	3,8	3,2	2,5	2,1

¹ Inklusive hushållens icke-vinstdrivande organisationer.

Anm. Med produktion avses förädlingsvärde.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

INVESTERINGARNA ÖKAR LÅNGSAMMARE KOMMANDE ÅR

Investeringarna har de senaste åren ökat snabbt och varit en viktig drivkraft för BNP-tillväxten (se diagram 33). Framför allt har bostadsinvesteringarna ökat mycket och är nu på en hög nivå som andel av BNP (se diagram 36 och diagram 37). Det stora behovet av nya bostäder i kombination med låga räntor har resulterat i en stark prisutveckling för bostäder. Det har bidragit till ökad lönsamhet i att producera bostäder och till att nybyggnationen ökat synnerligen starkt 2016.¹² Konjunkturinstitutet bedömer dock att det finns begränsningar i utbudet av arbetskraft och byggklar mark, vilket bidrar till att bostadsinvesteringarna ökar långsammare framöver.

¹² Statistik från SCB visar att antalet påbörjade lägenheter de tre första kvartalen 2016 uppgår till 48 900, vilket är högt ur ett historiskt perspektiv. År 2016 kan produktion av temporära bostäder till flyktingar ha bidragit till den höga siffran.

Investeringarna i övriga delar av näringslivet har också ökat de senaste åren men inte lika starkt som bostadsinvesteringarna (se diagram 36). Kapacitetsutnyttjandet i industrin enligt både SCB och Konjunkturbarometern är nu lägre än vid den senaste högkonjunkturen 2007–2008 vilket indikerar att investeringsuppgången inte blir lika stark som då (se diagram 37 och diagram 38). SCB:s investeringsenkät från oktober visar att industriföretagen har reviderat ner sina uppgifter om investeringarna 2016, från en ökning till en minskning. Nedgången beror främst på kraftigt minskade investeringar i gruvindustrin. För 2017 förväntar sig industriföretagen en fortsatt nedgång. Konjunkturinstitutet bedömer att industrins investeringar minskar något 2016 och 2017 för att sedan öka långsamt 2018.

I tjänstebranscherna ökar produktionen snabbt både 2016 och 2017. Detta medför att företagen har behov av att utöka kapaciteten (se tabell 6). Tjänstebranschernas investeringar ökar starkt 2016 men ökningstakten dämpas 2017 och 2018.

Offentliga myndigheters investeringar växer starkt 2016 och även kommande år (se diagram 36). Utvecklingen drivs av nybyggnation och renoveringar av verksamhetslokaler, både med anledning av flyktingmottagandet och av den demografiska utvecklingen. Dessutom pågår ett antal stora infrastrukturprojekt, bland annat renoveringen av Slussen och Förbifart Stockholm.

Sammantaget växer de fasta bruttoinvesteringarna med 6,6 procent 2016 och med 2,8 procent per år 2017 och 2018 (se tabell 5).

HUSHÅLLEN ÖKAR KONSUMTIONEN SNABBARE

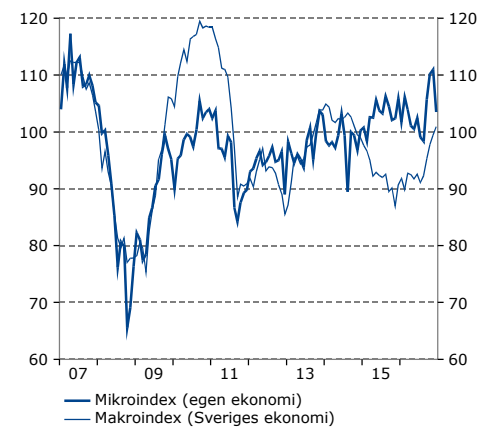
Tillväxten i hushållens konsumtion har varit överraskande låg 2016. De tre första kvartalen ökade konsumtionen med i genomsnitt 0,3 procent per kvartal. Det är lägre än det historiska genomsnittet sedan 1993 på 0,6 procent. Konsumtionen av både daglig- och sällanköpsvaror har ökat långsammare än väntat.

Den låga konsumtionstillväxten under första halvåret 2016 sammanfaller med att konsumentförtroendet var lägre än normalt, vilket signalerade att hushållen var pessimistiska. Framför allt var hushållens syn på Sveriges ekonomi dystrare än normalt (se diagram 39). Det skulle kunna vara en följd av den politiska osäkerheten och osäkerheten kring den ekonomiska utvecklingen både i Sverige och i omvärlden. Under hösten 2016 har dock konsumentförtroendet stigit och är sedan september i stället högre än normalt (se diagram 32), vilket främst beror på mikroindex (se diagram 39). Det jämförelsevis höga konsumentförtroendet indikerar en högre konsumtionstillväxt de närmaste kvartalen. Den bilden stöds även av konsumtionsindikatorn från SCB som visade på en stark ökning av hushållens konsumtion i oktober (se diagram 40).

Sammantaget innebär detta att konsumtionen ökar med 2,3 respektive 2,5 procent 2017 och 2018. Konsumtionsutvecklingen understöds bland annat av fortsatt låga räntor och att

Diagram 39 Hushållsbarometerns mikro- och makroindex

Index medelvärde=100, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 40 Konsumtionsindikator

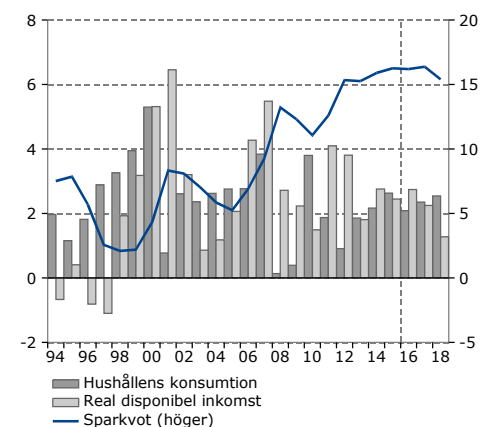
Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade månadsvärden

Källa: SCB.

Diagram 41 Hushållens konsumtion, real disponibel inkomst och sparkvot

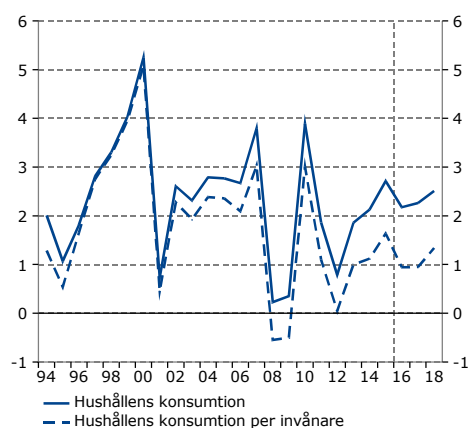
Procentuell förändring respektive procent av disponibel inkomst

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 42 Hushållens konsumtionsutgifter

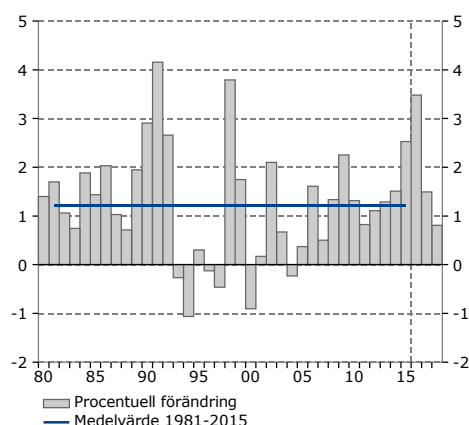
Procentuell förändring, fasta priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 43 Offentliga konsumtionsutgifter

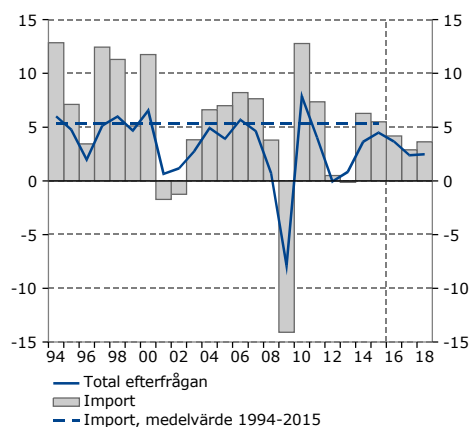
Procentuell förändring, fasta priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 44 Import och efterfrågan

Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

sparkvoten är mycket hög ur ett historiskt perspektiv (se diagram 41).

Konsumtionen per invånare blir dock betydligt lägre eftersom befolkningen växer snabbt 2017 och 2018 när de asylsökande successivt får uppehållstillstånd och räknas till befolkningen (se diagram 42).

HÖG OFFENTLIG KONSUMTION TILL FÖLJD AV FLYKTINGMOTTAGANDET OCH BEFOLKNINGSUTVECKLINGEN

Offentlig konsumtion ökade snabbt 2015, och 2016 väntas ökningstakten bli den högsta sedan 1998 (se diagram 43). Tillväxten har varit särskilt stark sedan slutet av 2015 till följd av det stora flyktingmottagandet. Det är främst den kommunala konsumtionen som ökat kraftigt eftersom en stor del av kostnaderna för flyktingmottagandet uppstår inom kommunerna. Även den demografiska utvecklingen bidrar till den höga tillväxten genom ett ökat antal unga och äldre i befolkningen.

Den största delen av offentlig konsumtion produceras i egen regi. Andelen som köps in från den privata tjänstesektorn i form av privat producerad vård, omsorg och utbildning har dock ökat under lång tid. Andelen ökade ytterligare 2015 då en relativt stor del av de tjänster som är förknippade med flyktingmottagandet köptes in från näringslivet. Andelen kommer att fortsätta öka framöver, dock inte i samma höga takt som 2015 på grund av att flyktingmottagandet inte längre är lika stort.

År 2017 växlar tillväxten i offentlig konsumtion ner, både i staten och i kommunerna, främst till följd av att utgifterna för flyktingmottagandet minskar något. Men tillväxten i kommunal konsumtion är fortfarande hög på grund av den fortsatta stora ökningen av unga och äldre i befolkningen.

LÅG IMPORTTILLVÄXT KOMMANDE ÅR

Importen växer med drygt 4 procent 2016, vilket är något långsammare än 2015 (se diagram 44). Det beror på att hushållens konsumtion och exporten växer långsammare. Under 2017 dämpas importtillväxten ytterligare när investeringarna ökar långsammare och lageruppbyggnaden inom handeln och industrin är lägre. Dessutom håller den svaga kronan i viss mån tillbaka importtillväxten. År 2018 ökar importen något snabbare igen.

Arbetsmarknad och resursutnyttjande

Arbetsmarknaden utvecklades starkt under första halvan av 2016. Det tredje kvartalet vände dock utvecklingen på arbetsmarknaden nedåt. Antalet arbetade timmar minskade med 0,1 procent och sysselsättningen med 0,3 procent jämfört med andra kvartalet i säsongsrensade termer (se diagram 45). Arbetskraften minskade med 0,2 procent vilket innebar att arbetslös-

heten steg till 7,0 procent från 6,8 procent kvartalet innan. Utfallet för oktober pekar dock på att sysselsättningsstillväxten åter tar fart det fjärde kvartalet.

Den svagare sysselsättningsutvecklingen det tredje kvartalet förklaras bland annat av att sysselsättningen hos ungdomar och tidsbegränsat anställda, två grupper med relativt volatil sysselsättning, minskade i förhållande till de senaste årens säsongsmönster. Fast anställda ökade i något långsammare takt än tidigare 2016 men i linje med genomsnittet för 2005–2015. Osäkerheten om sysselsättningen är därutöver generell som högst under sommarmånaderna till följd av högre bortfall. Detta, tillsammans med starkare sysselsättningsutfall i september–oktober och fortsatt positiva signaler från framåtblickande indikatorer, talar för att försvagningen under tredje kvartalet var tillfällig och att sysselsättningsstillväxten åter tar fart fjärde kvartalet. Enligt Konjunkturbarometern har anställningsplanerna inom näringslivet stigit under det tredje kvartalet och var i oktober betydligt över det historiska genomsnittet (se diagram 46). Även antalet lediga jobb, enligt SCB:s konjunkturstatistik över vakanser, är fortsatt mycket högre än det historiska genomsnittet (se diagram 47). Antalet varsel är också fortsatt på en låg nivå.

De modeller som Konjunkturinstitutet använder till stöd för kortsiktiga prognoser över sysselsättningen tyder på en fortsatt stark tillväxt resten av året (se tabell 7). Modellerna i tabellen baseras på kvartalsdata vilket innebär att det starka sysselsättningsutfallet i oktober och starka barometerindikatorer från oktober inte beaktas. Konjunkturinstitutets prognos för fjärde kvartalet ligger av den anledningen något högre än modellresultaten.

Tabell 7 Utfall och prognoser för sysselsättning

Procentuell förändring jämfört med föregående kvartal, säsongrensade värden

	Utfall 2016 kv.3	Prognos 2016 kv. 4	Prognos 2017 kv. 1
Konjunkturinstitutets prognos	-0,3	0,6	0,4
Bayesiansk VAR-modell ¹		0,5	0,4
Bayesiansk VAR-modell ²		0,3	0,3
VAR-modeller		0,5	0,3

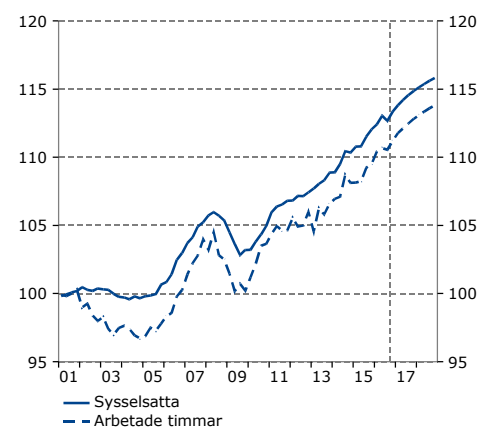
¹ Se Raoufinia, K. "Forecasting employment growth in Sweden using Bayesian VAR models", Working Paper No. 144, Konjunkturinstitutet, 2016, för en redogörelse av den BVAR-modell som används.

² Se fördjupningen "Modellbaserade skattningar för BNP och sysselsättning för andra och tredje kvartalet i år" i *Konjunkturläget*, juni 2015, för en beskrivning av denna BVAR-modell.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 45 Sysselsatta och arbetade timmar

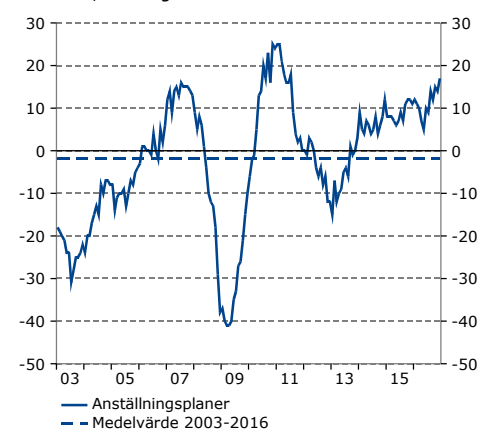
Index 2001=100, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 46 Anställningsplaner i näringslivet

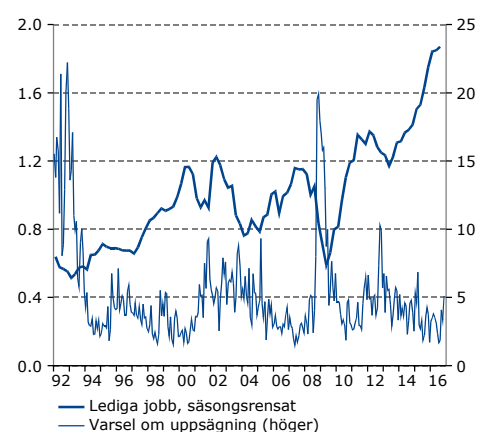
Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 47 Lediga jobb och varsel om uppsägning

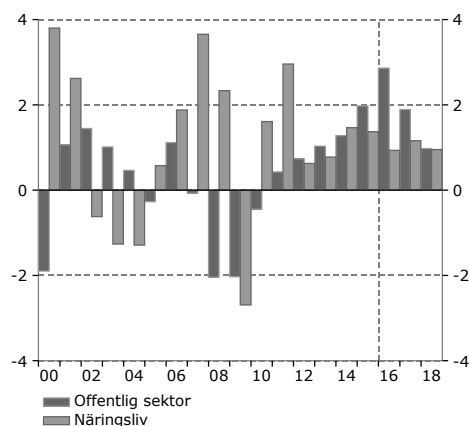
Procent av arbetskraften respektive tusental, säsongrensade kvartals- respektive månadsvärden

Anm. Lediga jobb är länkade av Konjunkturinstitutet för perioden före 2001.

Diagram 48 Sysselsatta

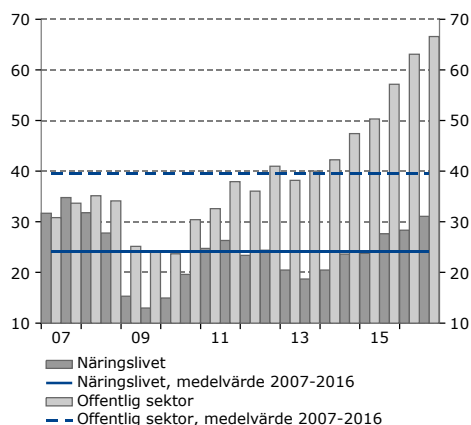
Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 49 Brist på arbetskraft

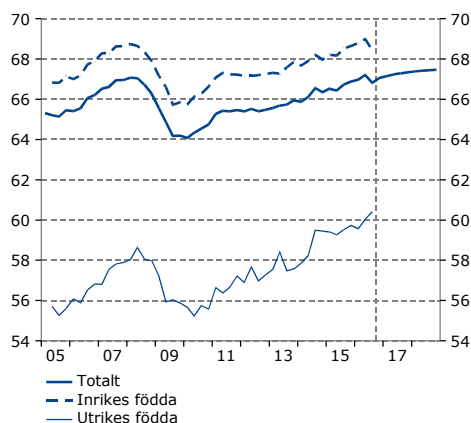
Andel arbetsställen med rekryteringsproblem, procent, halvårsvärden

Källa: Arbetsförmedlingen.

Diagram 50 Sysselsättningsgrad

Procent av befolkningen 15–74 år, säsongrensade kvartalsvärden

Anm. Konjunkturinstitutet gör inte prognoser uppdelat på utrikes och inrikes födda.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

KRAFTIG SYSSELSÄTTNING ÖKNING INOM OFFENTLIG SEKTOR

Sysselsättningen ökar 2016 betydligt snabbare i den offentliga sektorn än i näringslivet (se diagram 48) och den offentliga sektorn står för merparten av sysselsättningsuppgången under året. Antalet anställda inom offentlig sektor fortsätter att öka snabbt framöver då behovet av välfärdstjänster ökar till följd av en växande befolkning. Både antalet yngre och antalet äldre ökar, vilket ökar efterfrågan på utbildning, vård och omsorg.

Även sysselsättningen inom näringslivet har utvecklats positivt 2016, med undantag för tredje kvartalet då sysselsättningen inom näringslivet minskade. Efter den tillfälliga försvagningen tar sysselsättningsstillväxten åter fart under årets sista kvartal. Sysselsättningen inom industrin har minskat sedan 2011. Anställningsplanerna inom industrin är dock mer positiva än normalt och den negativa trenden bryts därför och sysselsättningen blir ungefär oförändrad de närmaste åren. Efterfrågan inom byggsektorn är hög och många arbetsgivare uppger att de har svårigheter att hitta personal. Trots detta har sysselsättningen ökat och väntas fortsätta att öka, men i något lugnare takt de kommande åren.

STIGANDE BRIST DÄMPAR SYSSELSÄTTNINGSTILLVÄXTEN

Bristtalen ökar inom både näringslivet och offentlig sektor (se diagram 49). För att klara nyrekryteringarna behöver sannolikt arbetsgivarna sänka anställningskraven där det är möjligt. Bristen på arbetskraft är en bidragande faktor till att sysselsättningsstillväxten dämpas både 2017 och 2018.

Sysselsättningsgraden för åldersgruppen 15–74 år har ökat sedan 2010 och fortsätter att öka även de kommande åren (se diagram 50). Denna ökning har skett både bland inrikes och utrikes födda. Gapet mellan inrikes och utrikes föddas sysselsättningsgrad har minskat över tid. En bidragande orsak till det är att åldersfördelningen bland utrikes födda är mer gynnsam för arbetsmarknaden. Inom gruppen inrikes födda ökar andelen äldre, 65–74 år, vars sysselsättningsgrad är betydligt lägre än yngres. Förutom demografi påverkas sysselsättningsgraden på lång sikt även av ekonomisk politik, se fördjupningen ”Utvecklingen på arbetsmarknaden på lång sikt”.

Tabell 8 Arbetsmarknaden

Tusental personer respektive procentuell förändring, om inget annat anges

	Nivå				
	2015	2015	2016	2017	2018
BNP till baspris ¹	3 700	3,5	3,1	2,5	2,2
Produktivitet i hela ekonomin ²	477	2,5	1,2	1,1	1,1
Produktivitet i näringslivet ²	527	3,2	2,0	1,5	1,4
Arbetade timmar ³	7 748	1,0	1,8	1,4	1,0
Medelarbetstid för sysselsatta ⁴	30,8	-0,4	0,4	0,1	0,1
Sysselsättning	4 837	1,4	1,4	1,3	1,0
Sysselsättningsgrad ⁵		66,7	67,0	67,3	67,4
Arbetskraft	5 223	0,8	0,9	0,9	0,7
Arbetskraftsdeltagande ⁶		72,0	72,0	71,9	71,9
Arbetslöshet ⁷	386	7,4	6,9	6,5	6,3
Befolkning 15–74 år	7 257	0,7	0,9	1,0	0,7
Arbetsmarknadsgap ⁸		-1,1	-0,3	0,3	0,6
BNP-gap ⁹		-0,6	0,5	1,0	1,0

¹ Miljarder kronor, kalenderkorrigerad, ² Kronor per timme, kalenderkorrigerad, ³ Miljarder timmar, kalenderkorrigerad, ⁴ Timmar per vecka, kalenderkorrigerad, ⁵ Andelen sysselsatta av befolkningen 15–74 år, procent, ⁶ Andelen personer i arbetskraften av befolkningen 15–74 år, procent, ⁷ Procent av arbetskraften, ⁸ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar, ⁹ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

AVTAGANDE ARBETSKRAFTSTILLVÄXT

Antalet personer i arbetskraften har under 2000-talet ökat med i genomsnitt nästan en procent per år. Uppgången beror främst på att befolkningen i arbetsför ålder har ökat, till stor del till följd av invandring.

Arbetskraften ökade som andel av befolkningen 15–74 år mellan 2009 och 2014 (se diagram 51). Ökningen har varit betydligt starkare bland utrikes födda.¹³ Arbetskraftsdeltagandet har rört sig kring 72 procent sedan 2015 och väntas förbli på den nivån även framöver. Utplaningen är delvis en effekt av den stora flyktinginvandringen eftersom nyanlända generellt sett har ett lågt arbetskraftsdeltagande.¹⁴ Samtidigt sker det en stagnation bland inrikes födda, till stor del beroende på att ålderssammansättningen förändras och andelen 65–74-åringar, med lågt arbetskraftsdeltagande, ökar.

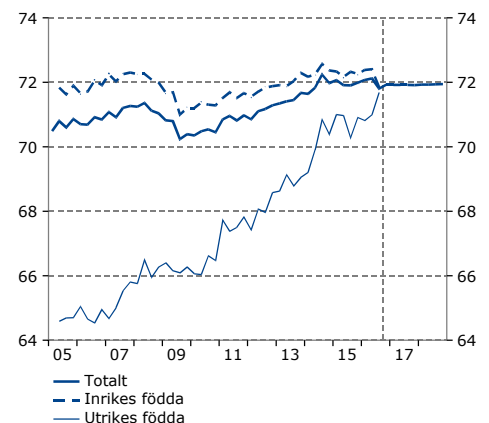
Den senaste tidens stora inflöde av asylsökande påverkar utbudet av arbetskraft främst efter 2016 eftersom det tar tid innan de asylsökande får uppehållstillstånd och träder in på arbetsmarknaden. Antalet personer i arbetskraften väntas öka med

¹³ Arbetskraftsdeltagandet bland utrikes födda är fortfarande lägre än för inrikes födda i olika ålderskohorter. Utrikes föddas ålderssammansättning är dock mer fördelaktig med avseende på arbetskraftsdeltagandet jämfört med den för inrikes födda. Det gör att skillnaden mellan utrikes och inrikes föddas arbetskraftsdeltagande är liten i åldersgruppen 15–74 år som helhet.

¹⁴ Med flyktinginvandrare menar Konjunkturinstitutet de personer som i Migrationsverkets statistik klassificeras som "flykting eller motsvarande". Gruppen utgörs av personer som beviljats uppehållstillstånd som flyktingar eller som bedöms ha skyddsbehov eller ha humanitära eller ömmande skäl.

Diagram 51 Arbetskraftsdeltagande

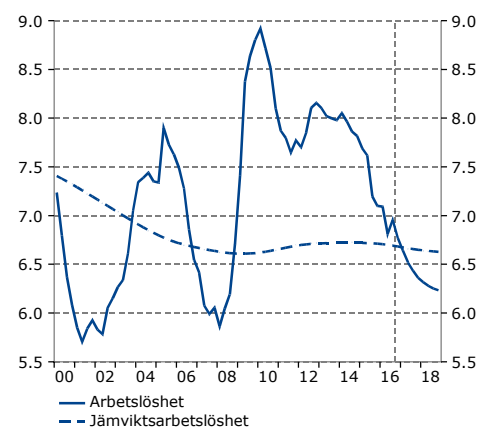
Procent av befolkningen 15–74 år, säsongrensade kvartalsvärden

Anm. Konjunkturinstitutet gör inte prognoser uppdelat på utrikes och inrikes födda.
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 52 Arbetslöshet

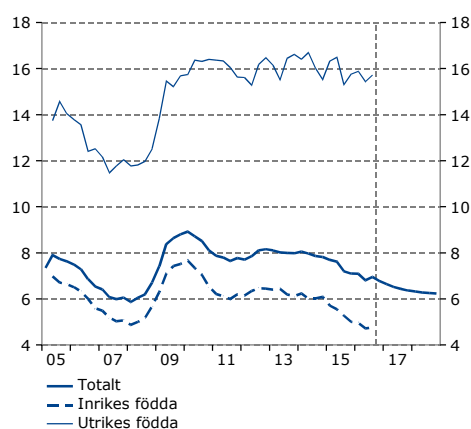
Procent av arbetskraften respektive potentiell arbetskraft, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 53 Arbetslöshet bland inrikes och utrikes födda

Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

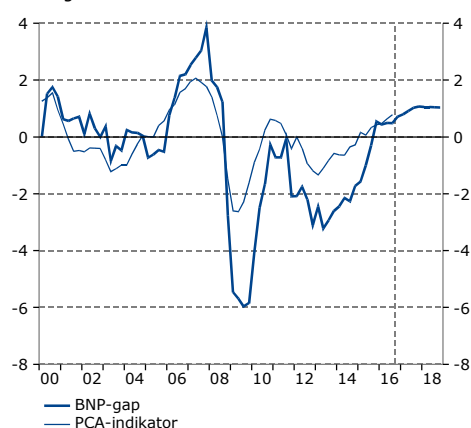

Anm. Konjunkturinstitutet gör inte prognoser uppdelat på utrikes och inrikes födda.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 54 BNP-gap och PCA-indikatorn

Procent av potentiell BNP och normaliserade säsongrensade kvartalsvärden

Anm. Se fotnot 15.

Källa: Konjunkturinstitutet

0,9 procent 2017 och 0,7 procent 2018. Inbromsningen, som börjar under andra halvan av 2017, beror på att den inrikes födda befolkningen i åldern 15–74 år minskar samtidigt som effekterna av tidigare genomförda utbudsstimulerande åtgärder, som till exempel jobbskatteavdrag, till stor del bedöms ha realiserats.

ARBETSLÖSHETEN FORTSÄTTER ATT MINSKA

Arbetslösheten har minskat sedan 2012 och uppgick till 6,8 procent andra kvartalet 2016 (se diagram 52). Tredje kvartalet bröts denna nedåtgående trend då arbetslösheten steg till 7,0 procent. Det mycket starka oktoberutfallet tillsammans med positiva indikatorer tyder dock på att arbetslösheten kommer att återta den nedåtgående trenden det fjärde kvartalet.

Arbetslösheten minskar framför allt bland inrikes födda och ungdomar. Bland utrikes födda har arbetslösheten legat kring 16 procent sedan 2010, även om en viss nedgång har skett det senaste året (se diagram 53).

Den tidigare snabba ökningen av arbetskraften har bidragit till att hålla arbetslösheten uppe bland utrikes födda, eftersom det tar tid för arbetsmarknaden att anpassa sig till ett större utbud. Dessutom är nyanlända i genomsnitt arbetslösa under längre tid än inrikes födda eftersom många inledningsvis saknar kunskaper i svenska språket, direkt brukbar utbildning i Sverige samt formella och informella nätverk.

Trots detta kommer sysselsättningen att fortsätta öka snabbare än arbetskraften 2016 och 2017 och arbetslösheten minskar till 6,3 procent 2018 (se diagram 52).

HÖGKONJUNKTUR I SVENSK EKONOMI

Trots en något svagare BNP-tillväxt 2016 jämfört med 2015 är svensk ekonomi i en högkonjunktur 2016. BNP-tillväxten försätter att mattas av under 2017 och 2018 men högkonjunkturen består trots detta (se diagram 54).

Resursutnyttjandet i ekonomin är inte direkt observerbart utan måste bedömas utifrån ett antal indikatorer. Konjunkturinstitutets sammanfattande indikator, PCA-indikatorn¹⁵, pekar på att resursutnyttjandet i ekonomin varit högre än normalt hittills under 2016. Konjunkturinstitutet bedömer att resursutnyttjandet nu är högre än vid konjunkturrell balans och att det fortsätter vara högt 2017 och 2018. Det illustreras av att BNP-gapet, det vill säga faktisk BNP:s avvikelser från potentiell BNP, är högre än 0,5 procent. För en bedömning av konjunkturläget bortom 2018, se kapitlet ”Makroekonomiskt scenario och ekonomisk politik 2016–2021”.

¹⁵ Principalkomponentanalys. För beskrivning se fördjupningen ”En sammanfattande indikator för resursutnyttjandet i ekonomin”, *Konjunkturläget*, juni 2016.

FORTSATT STOR BRIST PÅ ARBETSKRAFT

Andelen företag som rapporterar om brist på arbetskraft enligt Konjunkturbarometern fortsatte att öka tredje kvartalet, och är på en hög nivå jämfört med det historiska genomsnittet (se diagram 55). Denna bild bekräftas av Arbetsförmedlingens enkät, som också inkluderar offentliga arbetsgivare (se diagram 49). Enligt enkäten har andelen offentliga arbetsgivare som upplevt brist vid rekrytering varit över sitt historiska genomsnitt sedan 2013. Konjunkturinstitutet bedömer att resursutnyttjandet på arbetsmarknaden är balanserat i början av 2017 och att det blir något högre än vid konjunkturrell balans 2018.

Högre resursutnyttjande än normalt inom företagen

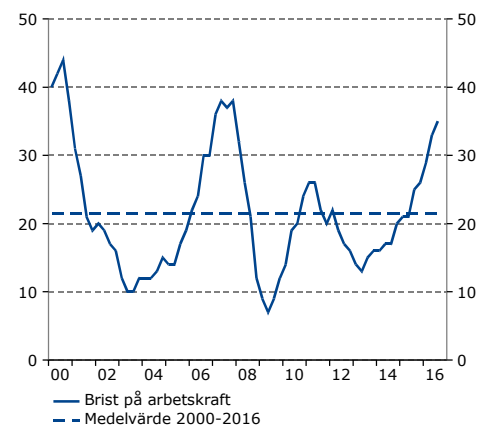
År 2015 ökade produktiviten i näringslivet i snabb takt (se diagram 56). Under 2016 har produktivitetstillväxten avtagit till en mer normal takt. Konjunkturinstitutet bedömer att produktivitetsnivån 2016 till viss del är konjunkturrellt driven. Företagen har mött den stigande efterfrågan genom att använda personal och maskiner mer intensivt. Antalet arbetade timmar har därmed inte ökat i samma utsträckning som produktionen. Konjunkturstudet bedömer att resursutnyttjandet inom företagen är något högre än normalt och att den faktiska produktivitetsnivån är högre än den potentiella¹⁶ 2016, vilket avspeglas i ett positivt produktivitetssgap (se diagram 57).

Bedömningen stöds av indikatorer som visar att resursutnyttjandet i företagen i dagsläget är något högre än normalt. Exempelvis är kapacitetsutnyttjandet inom industrin enligt SCB sedan 2015 högre än historiskt genomsnitt och indikerar att det finns begränsat med ledig produktionskapacitet i industriföretagen (se diagram 38). Kapacitetsutnyttjandet enligt Konjunkturbarometern ligger förvisso under sitt genomsnitt men har ökat under det senaste året. En annan indikator är Arbetsförmedlingens halvårsvisa enkätundersökning över andelen företag som har svårt att öka produktionen utan att nyanställa. Det definieras som företag som kan höja produktionen med högst 10 procent utan att nyrekrytera. Andelen sådana företag har ökat sedan 2015 och andra halvåret 2016 steg den påtagligt (se diagram 58). Även anställningsplanerna i Konjunkturbarometern är på en hög nivå vilket indikerar att företagen har behov av att öka personalstyrkan.

Tillväxten i antalet arbetade timmar dämpas mindre än produktionstillväxten 2017 och produktivitetstillväxten blir följaktligen något lägre (se diagram 56). Under 2018 dämpas efterfrågetillväxten ytterligare och produktivitetstillväxten fortsätter då att mattas av. Både 2017 och 2018 är fak-

Diagram 55 Brist på arbetskraft i näringslivet

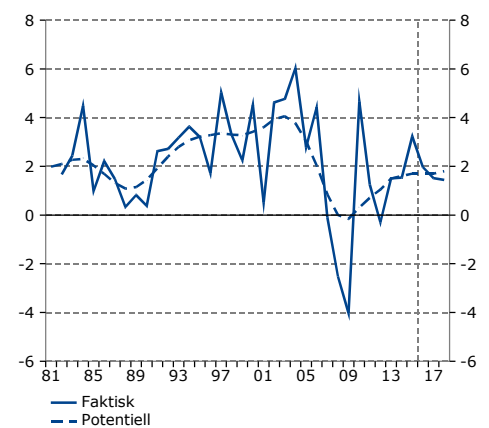
Procent, säsongsrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 56 Faktisk och potentiell produktivitet i näringslivet

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 57 Produktivitetssgap i näringslivet

Procent av potentiell produktivitet

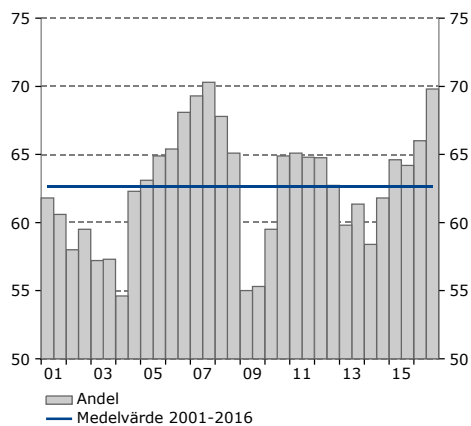

Källa: Konjunkturinstitutet.

¹⁶ Med potentiell produktivitet avses den produktivitet som skulle observeras i avsaknad av konjunkturrell variation.

Diagram 58 Andel arbetsställen som högst kan öka produktionen med 10 procent utan att nyrekrytera

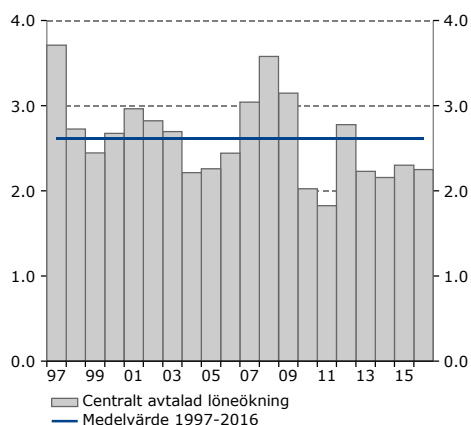
Procent, halvårsvärden

Källa: Arbetsförmedlingen.

Diagram 59 Centralt avtalade löner i hela ekonomin

Procentuell förändring

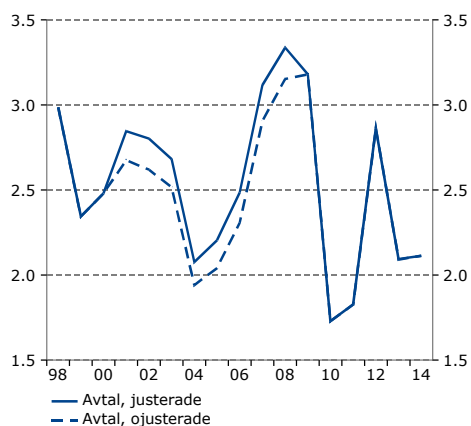

Anm. Sifferlösa avtal exkluderas i sammanvägningen.

Källa: Medlingsinstitutet.

Diagram 60 Centralt avtalade löner i näringslivet

Procentuell förändring

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

tisk produktivitetstillväxt något lägre än den potentiella produktivitetstillväxten och resursutnyttjandet i företagen blir gradvis mer balanserat (se diagram 57).

Löner och inflation

NY STOR AVTALSÖREELSE STUNDAR

De flesta centrala kollektivavtal i näringslivet är för närvarande ettåriga. Därför sker en stor avtalsörelse 2017 då avtal som berör 2,4 miljoner anställda kommer att omförhandlas. Nuvarande kollektivavtal inom industrin och detaljhandeln löper ut den 31 mars 2017. De flesta andra stora avtal löper ut en månad senare. Att avtalen mellan industrins parter löper ut tidigt ger en förutsättning för industrins avtal att bli normgivande för andra avtalsområden.

Arbetslösheten sjunker i Sverige samtidigt som efterfrågan för den i avtalsområden löneledande industrin växer jämförelsevis långsamt (se avsnittet ”Efterfrågan och produktion” ovan). Fackens löneökningsskrav inför avtalsörelsen 2017 är i paritet med de som förelåg inför de senaste två avtalsörelserna 2013 och 2016. En skillnad är dock kravet på kronpåslag för lågavlönade som skulle innebära högre lönekostnadsökningar än inom industrin.¹⁷ Löneökningsskraven på 2,8 procent resulterade i båda de tidigare avtalsörelserna i ca 2,2 procent avtalad löneökning per år (se diagram 59).¹⁸ Detta ger en indikation om att nästkommande industrimärke inte kommer att skilja sig påtagligt från det nuvarande.

Uppdaterad avtalsstatistik 2001–2008

Statistiken över avtalade löneökningar produceras av Medlingsinstitutet (MI) och består av sammanvägningar av avtalade löneökningstakter inom arbetsmarknadens olika avtalsområden. Det finns totalt nästan 700 centrala avtal av olika omfattning. För att mäta avtalade löneökningar väljer MI ut och väger samman ett antal centrala avtal för arbetare respektive tjänstemän inom olika avtalsområden – totalt 60–70 representativa avtal väljs ut.

Inom vissa avtalsområden innebär centrala avtal helt lokal lönebildning, så kallade sifferlösa avtal. Fram till och med 2008 har sammanvägningen av avtalsstatistiken inneburit att sifferlösa avtal har bidragit med värdet 0. Detta har

¹⁷ Kravet är att heltidsanställda arbetare med en månadslön under 24 000 kronor i genomsnitt ska få samma kronpåslag som arbetare med en månadslön på 24 000 kronor.

¹⁸ Den definitiva avtalsstatistiken för 2016 är ännu inte fastställd.

underskattat de sammanvägda avtalsmässiga löneökningarna.¹⁹

MI har därför bearbetat avtalsstatistiken genom att identifiera och väga ur sifferlösa avtal 2001–2008. Det är dock endast för tjänstemän som sifferlösa avtal vägs ur eftersom avtalsformen är ovanlig för arbetare. I offentlig sektor har det varit vanligare med sifferlösa avtal än i näringslivet. Ingen urvägning har skett före 2001, eftersom det var ovanligt med sifferlösa avtal då.

Denna nya urvägning innebär att de avtalade löneökningarna revideras upp väsentligt i offentlig sektor och något mindre, men ändå märkbart, i näringslivet och hela ekonomin (se diagram 60, diagram 61 och diagram 62).

Detta innebär i sin tur att restpostens²⁰ andel av den totala löneökningen, eller löneglidningen, tidigare varit överdriven (se diagram 63). Restpostens storlek bestäms bland annat av faktorer som lönesättning vid nyrekrytering och lokal lönebildning. Restposten har varit lägre under de senaste tio åren jämfört med åren kring sekelskiftet.

Enligt den nya statistiken har de centrala avtalen fått en högre relativ vikt för den totala löneutvecklingen.

HÖGRE LÖNEÖKNINGSTAKT FRAMÖVER

Sedan 2013 har resursutnyttjandet på arbetsmarknaden stigit, vilket med viss fördröjning normalt leder till en högre löneökningstakt (se diagram 64). Enligt flera enkätundersökningar har företagen fått det svårare att rekrytera önskad personal, vilket borde ha medfört högre löneökningstakt. Men de löneutfall som uppmätts 2013–2016 har inte visat några tecken på att öka snabbare.²¹ Flera faktorer kan ha bidragit till denna utveckling. Att industrin bestämmer det så kallade ”märket” och tar stor hänsyn till Europas ekonomiska utveckling är sannolikt en viktig faktor. Den jämförelsevis långsamma utvecklingen av produktiviteten och de låga inflationsförväntningarna är två andra möjliga orsaker. Under flera år har även arbetsgivaravgifernas andel av lönen ökat, vilket arbetsgivarna kan ha kompenserat sig för genom att hålla tillbaka timlönernas ökningstakt. Arbetsgivaravgifernas andel av lönen planar ut de närmaste åren (se diagram 67). Lönerna väntas sammantaget öka snabbare framöver (se diagram 65 och tabell 9).

Sedan 2014 finns det indikationer på att den offentliga sektorn har haft särskilt svårt att rekrytera kvalificerad personal (se avsnittet ”Arbetsmarknad och resursutnyttjande” ovan). Det förbättrade förhandlingsläget för offentliganställda har hittills

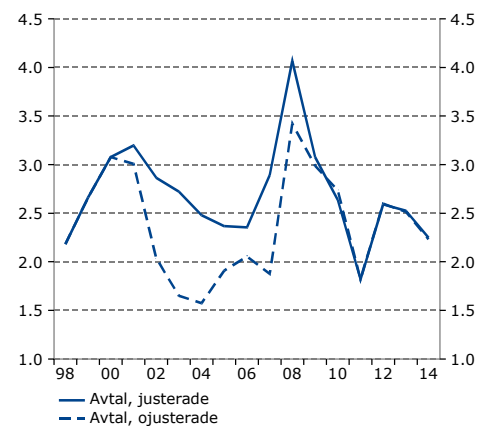
¹⁹ Samtliga sifferlösa avtal har skrivningar som innebär att industrimärket ska följas i någon mån. Se kapitel 10 i *Avtalsrörelsen och lönebildningen 2014*, februari 2015, Medlingsinstitutet.

²⁰ Löneökning utöver de centrala avtalen.

²¹ Utfallen november 2015–oktober 2016 är fortfarande preliminära.

Diagram 61 Centralt avtalade löner i offentlig sektor

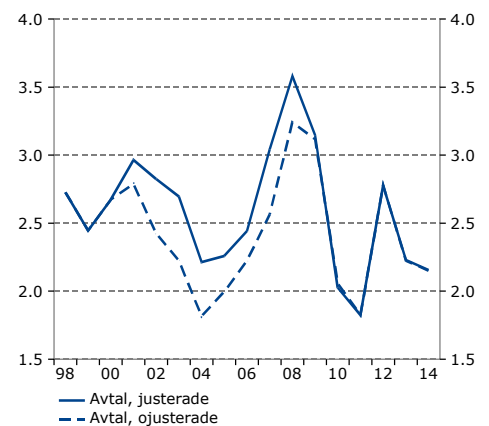
Procentuell förändring

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 62 Centralt avtalade löner i hela ekonomin

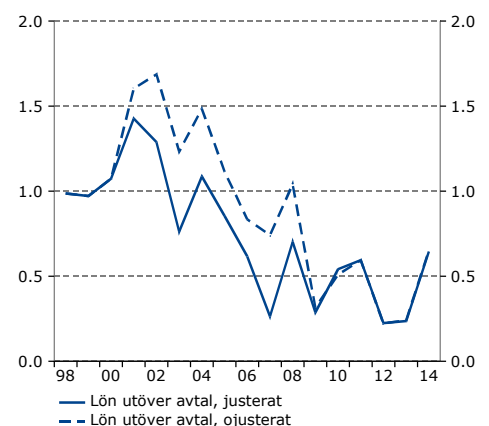
Procentuell förändring

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 63 Faktisk lön utöver avtalad lön i hela ekonomin

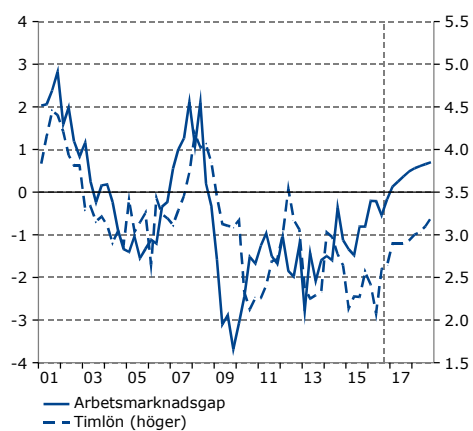
Procentuell förändring

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 64 Arbetsmarknadsgap och timlön i näringslivet

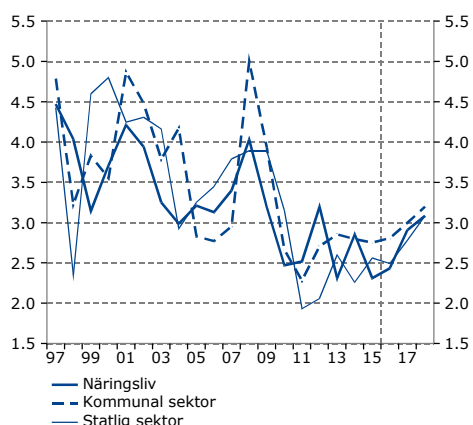
Procent av potentiellt arbetade timmar respektive årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 65 Timlön i näringsliv, kommunal sektor och statlig sektor

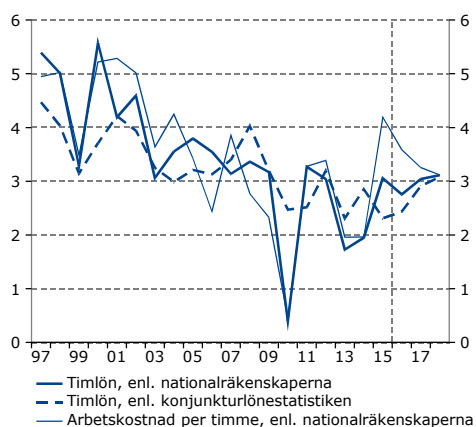
Procentuell förändring

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 66 Timlön och arbetskostnad per timme i näringslivet

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB, Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

inte resulterat i att löneutvecklingen tagit nämnvärt mera fart, men en tilltagande brist på personal talar för en starkare löneutveckling i kommuner och landsting framöver. I den kommunala sektorn förstärks löneökningstakten av det treåriga avtalet mellan Kommunal och SKL/Pacta till följd av att den stora yrkesgruppen undersköterskor får högre avtalade löneökningar än industrimärket (se diagram 65).²²

TOTAL ARBETSKOSTNAD PER TIMME ÖKAR MER ÄN TIMLÖNEN 2016 OCH 2017

Arbetskostnaden (summan av lön och arbetsgivaravgifter enligt nationalräkenskaperna) per timme bedöms öka med i genomsnitt 3,4 procent per år 2016–2017, vilket är betydligt mer än timlöneökningen, vilken uppgår till i genomsnitt 2,7 procent under samma period (se diagram 66 och tabell 9). Orsaken är att både avtalade och lagstadgade arbetsgivaravgifter stiger som andel av lönen (se diagram 67). Ökningen av de avtalade kollektiva avgifterna beror på ökande premier till pensionsförsäkringar.²³ Ökningen av de lagstadgade arbetsgivaravgifterna och löneskatterna förklaras dels av att nedsättningen av ungdomars arbetsgivaravgifter började trappas ner 2015 och upphörde helt den 1 juni 2016, dels av att den särskilda löneskatten för personer som fyllt 65 år höjdes vid årsskiftet 2015/2016. Timlöner respektive totala arbetskostnader per timme ökar i samma takt 2018.

ENHETSARBETSKOSTNADERNA ÖKAR MED 1,7 PROCENT PER ÅR 2017–2018

Förändringen i arbetskostnad per timme bestämmer tillsammans med produktivitetstillväxten utvecklingen av företagens arbetskostnader per producerad enhet, den så kallade enhetsarbetskostnaden. Av konjunktorella skäl sker 2016–2018 i princip en halvering av produktivitetstillväxten per år jämfört med 2015. Tillväxttakten i arbetskostnaden per timme avtar successivt 2016–2018 jämfört med 2015. Detta medför sammantaget att enhetsarbetskostnaden ökar jämförelsevis snabbt 2016 medan ökningstakten avtar 2017–2018 till 1,7 procent per år (se diagram 68 och tabell 9).

²² Se rutan "Avtalsrörelsen 2016 – läget i juni", *Konjunkturläget*, juni 2016.

²³ Premierna stiger bland annat på grund av en ökning i andelen tjänstemän som tjänar över 7,5 inkomstbasbelopp. Premien är ca 5 procent för lönedelar upp till 7,5 inkomstbasbelopp, medan premien för lönedelar över denna nivå är ca 30 procent. Se *Fakta om löner och arbetstider 2016*, maj 2016, Svenskt Näringsliv.

Tabell 9 Timlön och arbetskostnad

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

	2015	2016	2017	2018
Timlön, KL, hela ekonomin	2,4	2,5	2,9	3,1
Timlön, KL, näringslivet	2,3	2,4	2,9	3,1
Timlön, NR, näringslivet	3,1	2,8	3,0	3,1
Arbetsgivaravgifter ¹ (i procent av lönen), näringslivet	42,9	44,1	44,4	44,4
Arbetskostnad per timme, näringslivet ²	4,2	3,6	3,3	3,1
Produktivitet, näringslivet ³	2,9	1,3	1,5	1,4
Enhetsarbetskostnad, näringslivet	1,3	2,2	1,7	1,7
Justerad vinstandel, näringslivet ⁴	35,4	35,1	35,3	35,3

¹ Kollektiva avgifter och löneskatter. ² Lön och arbetsgivaravgifter.³ Förädlingsvärdet delat med anställdas arbetade timmar. ⁴ Exklusive små- och fritidshus samt justerad för antalet timmar utförda av egenföretagare.

Anm. Konjunkturlönestatistiken (KL) respektive nationalräkenskaperna (NR). Timlönen enligt nationalräkenskaperna mäts som lönesumman dividerat med anställdas arbetade timmar.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

NÅGOT HÖGRE LÖNSAMHET ÄN NORMALT

Lönsamheten i näringslivet är nu något högre än normalt enligt företagens egna svar i Konjunkturbarometern (se diagram 69). Det är framför allt lönsamheten i privata tjänstenäringsringar som förbättrats den senaste tiden. Det kan bero på att timlönerna ännu inte har påverkats märkbart av det stigande resursutnyttjandet på arbetsmarknaden, samtidigt som arbetsproduktiviteten förbättrats påtagligt.

SVAGT STIGANDE VINSTANDEL 2017–2018

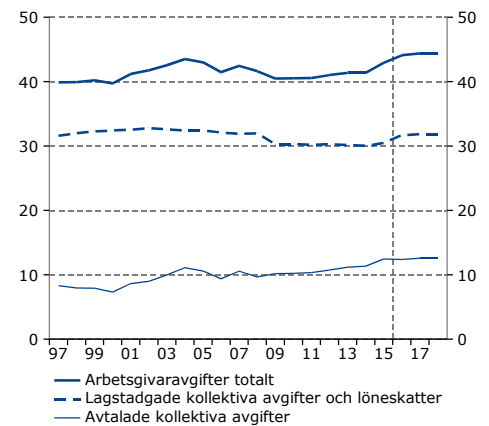
De närmaste åren stiger vinstandelen något. En hög inhemsk efterfrågan bidrar till att företagen kan öka sina marginaler framöver. Exportföretagen gynnas 2017 av den kraftiga kronförsvagningen som skedde i slutet av 2016, medan prisutvecklingen blir något svagare 2018 i takt med att kronan åter stärks. Timlönerna ökar förvisso något snabbare de kommande åren, men eftersom arbetsgivaravgifter och kollektiva avgifter är i det närmaste oförändrade ökar arbetskostnaderna ändå långsammare 2017–2018 än 2015–2016 (se tabell 9). Sammantaget innebär detta att vinstandelen i näringslivet stiger något 2017 och 2018 (se diagram 69).

UPPGÅNGEN I KPIF-INFLATIONEN MATTADES AV UNDER 2016

KPIF-inflationen har stigit de senaste två åren (se diagram 70). En förklaring till uppgången 2015 var den kraftiga kronförsvagningen under 2014 och inledningen av 2015 som med viss fördröjning bidrog till en skjuts uppåt i varu- och energipriser via högre importpriser. Under 2016 mattades denna effekt av och varupriserna stod i princip stilla i november (se diagram 71).

Diagram 67 Arbetsgivaravgifter i näringslivet uppdelade efter lagstadgade och avtalade avgifter

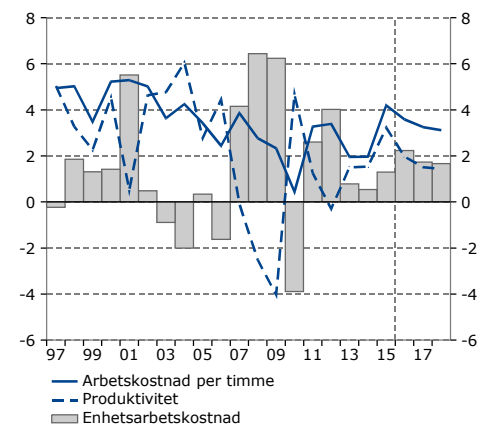
Procent av lönesumman

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 68 Enhetsarbetskostnad i näringslivet

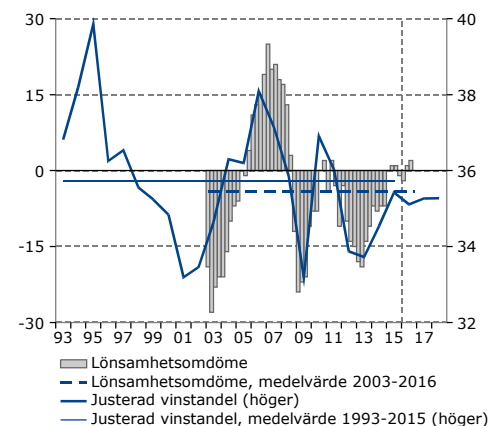
Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 69 Lönsamhet i näringslivet

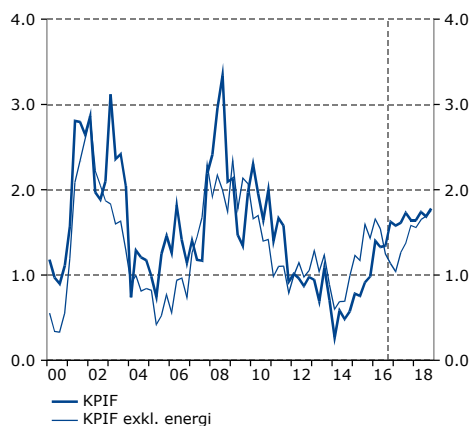
Procent, årsvärden respektive netttotal, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 70 Konsumentpriser

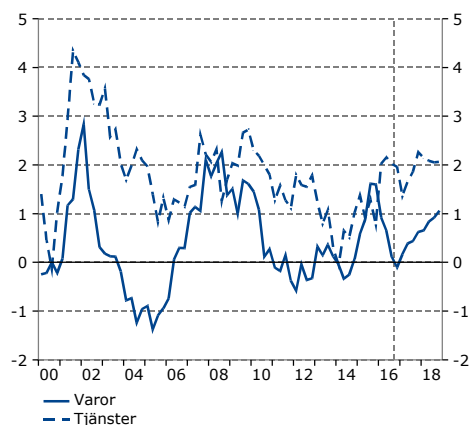
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 71 Varu- och tjänstepriser

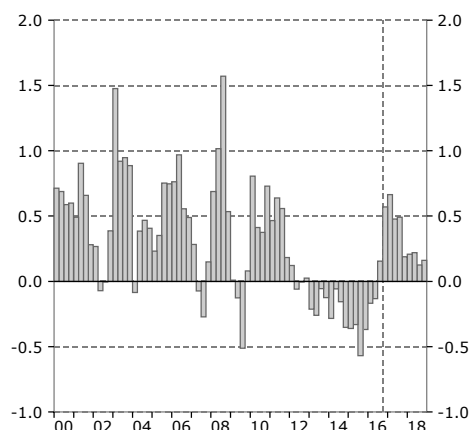
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 72 Energipriser, direkt bidrag till KPI-inflation

Procentenheter, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

En annan förklaring till uppgången i KPIF-inflationen 2015 var att tjänsteprisernas ökningstakt normaliserades successivt 2015–2016 efter att 2014 varit den lägsta på 14 år (se diagram 71). Under andra halvåret 2016 har dock ökningstakten i tjänstepriserna avtagit.

Sammantaget betyder detta att den uppåtgående trenden i KPIF-inflationen har mattats av och KPIF-inflationen har under stora delar av 2016 legat och pendlat runt 1,4 procent. Om det inte hade varit för en kraftig uppgång i energipriserna skulle KPIF-inflationen ha blivit betydligt lägre under hösten och vintern 2016 (se diagram 70 och diagram 72).

ENERGIPRISERNA STIGER KRAFTIGT 2017

Energipriserna ger ett positivt direkt bidrag till KPIF-inflationen både 2017 och 2018. Omslaget från negativt till positivt direkt bidrag från energipriserna till KPIF-inflationen spelar stor roll för KPIF-inflationens utveckling i närtid och är det som gör att den inte sjunker 2017 (se diagram 72 och diagram 70).

Efter att råoljan i början av 2016 noterades till sitt lägsta pris sedan årsskiftet 2008/2009 har priset stigit rejält. Terminspris-sättningen indikerar att priserna kommer fortsätta att stiga de kommande åren, om än i betydligt långsammare takt än under 2016 (se diagram 73 och kapitlet ”Internationell konjunktur-utveckling 2016–2018”). Detta innebär, tillsammans med den årliga uppräknningen av punktskatten, att drivmedelspriserna stiger både 2017 och 2018.²⁴

Även elpriserna har stigit den senaste tiden (se diagram 74). Detta beror delvis på att låg fyllnadsgrad i vattenmagasinen drivit upp både rörliga och fasta kundpriser. Under 2016 har de tre största elnätsbolagen också höjt sina nätavgifter mycket kraftigt och den 1 januari 2017 väntas Vattenfall höja sina nätavgifter ytterligare. År 2017 bidrar höjd energiskatt (inom ramen för energiöverenskommelsen) till att elpriserna till konsument stiger ytterligare.²⁵

Ökningen av energipriserna är särskilt stor 2017 (se tabell 10), medan terminspris-sättningen både på råolje- och elmarknaden indikerar att priserna kommer att öka i måttligare takt 2018 (diagram 74).²⁶

²⁴ Se vidare fördjupningen ”Råoljeprisets betydelse för konsumentpriserna”, *Konjunkturläget*, mars 2016.

²⁵ Konjunkturinstitutets bedömning är att energiskatten, som en del av energiöverenskommelsen mellan fem av riksdagspartierna, höjs med 3 öre (plus moms) 1 juli 2017. Det innebär att KPI-inflationen blir uppskattningsvis 0,05 procentenheter högre än den annars skulle ha blivit 2017 och 2018.

²⁶ Terminspris-sättningen på elmarknaden indikerar till och med att priserna ska sjunka 2018. Då nätpriserna väntas stiga även 2018 kommer dock de totala elpriserna till konsument att stiga.

Tabell 10 Konsumentpriser

Procent respektive procentuell förändring

	Vikt	2015	2016	2017	2018
KPI	100	0,0	1,0	1,3	1,7
Räntekostnader, räntesats		-20,8	-13,1	-7,9	0,6
KPIF	100	0,9	1,4	1,6	1,7
Varor	43	1,2	0,4	0,4	0,9
Tjänster	29	1,1	2,0	1,8	2,1
Boende exkl. räntekostnader och energi	16	1,5	1,9	1,4	1,6
Energi	8	-4,9	1,3	5,9	2,3
Räntekostnader, kapitalstock	4	5,4	5,8	6,2	6,2
KPIF exkl. energi	92	1,4	1,4	1,3	1,7
HIKP		0,7	1,1	1,5	1,5

Anm. Räntekostnader i KPI utgår av produkten av kapitalstock och räntesats.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

LÅGA INFLATIONSFÖRVÄNTNINGAR

Prisökningstakten för tjänster väntas fortsätta bromsa in en bra bit in på 2017. Därefter talar dock kronans försvagning för att priserna kommer att ta fart, framför allt varupriserna. Ett mer ansträngt resursutnyttjande talar också för att varu- och tjänstepriserna stiger 2017–2018.

Ett antal faktorer bidrar dock till att dämpa prisuppgången. En avgörande faktor är företagens förväntningar på prisutvecklingen framöver. Enligt Konjunkturbarometern väntar sig handeln att försäljningspriserna i närtid kommer att öka ungefär i linje med de senaste 20 åren, då varupriserna har ökat med i genomsnitt 0,5 procent per år (se diagram 75). Detta är under den prisökningstakt som är förenlig med inflationsmålet.²⁷ Även de konsumentnära företagen i Riksbankens intervjuundersökning, exempelvis handelsföretag och de tjänsteföretag som säljer tjänster direkt till hushåll, bedömer att priserna endast kommer att stiga svagt det närmaste året.²⁸ Även företagens syn på den allmänna prisutvecklingen, de så kallade inflationsförväntningarna, är låga (se diagram 76).²⁹

Sammantaget talar detta för att priserna på varor och tjänster stiger snabbare under prognosperioden än vad de gjort under loppet av 2016, men att prisökningstakten under 2017–2018 blir lägre än den så kallade strukturella ökningstakten.³⁰

²⁷ De långsiktiga, så kallade strukturella, ökningstakterna för några större delaggregat i KPI uppgår till: varor 1,2 procent, tjänster 2,1 procent, boende exklusive räntekostnader och energi 2,9 procent och energi 2,5 procent. Metoden beskrivs i Markowski, A. m.fl. "Strukturell utvecklingstakt av arbetskostnad och priser i den svenska ekonomin", Working Paper nr 106, Konjunkturinstitutet, 2011.

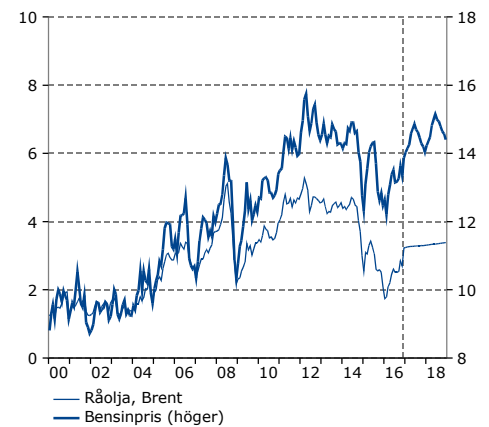
²⁸ Riksbankens företagsundersökning, september 2016.

²⁹ Företagens inflationsförväntningar uppvisar bättre prognosförmåga än andra publicerade inflationsförväntningar, se Stockhammar, P. och P. Österholm, "Do inflation expectations Granger cause inflation?", Working Paper nr 145, Konjunkturinstitutet, 2016.

³⁰ Se fotnot 27.

Diagram 73 Pris på råolja och drivmedel

Kronor per liter, månadsvärden

Källor: International Petroleum Exchange, SCB, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 74 Spot- och terminspriser på el

Öre per kWh, månadsvärden

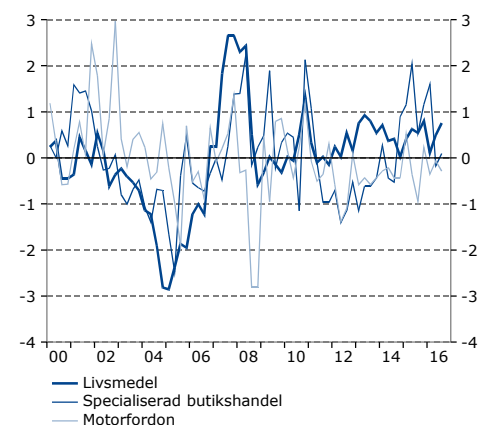

Anm. Diagrammet visar utfall från Nord Pool Spot och därefter visas terminspriset på den nordiska elmarknaden uttryckt i svenska kronor.

Källor: Nord Pool Spot, NASDAQOMX, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 75 Företagens prisförväntningar på tre månaders sikt, handeln

Standardiserade avvikelser från medelvärde, kvartalsvärden

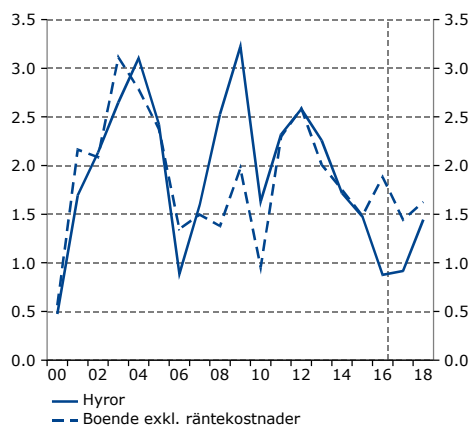
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 76 Företagens inflationsförväntningar på ett års sikt
Procent, kvartalsvärden

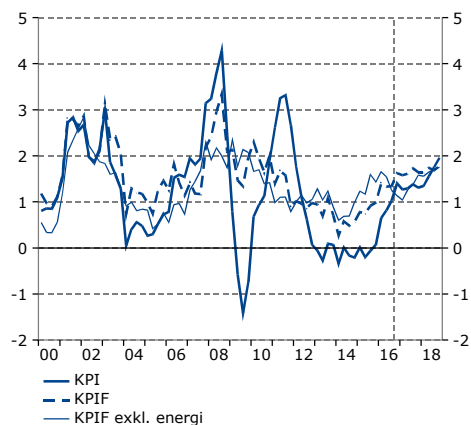
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 77 Boende exklusive räntekostnader och energi
Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 78 Konsumentpriser
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

LÅNGSAMMA HYRESÖKNINGAR

Låga yrkanden inför förhandlingarna av hyresökningarna 2017 indikerar mycket långsam hyresökning i KPI (se diagram 77). Den låga räntenivån, i kombination med låga hyresökningar 2017, talar för att bostadskostnaderna exklusive räntekostnader och energi kommer att öka relativt långsamt även 2018.

INFLATIONEN FÖRBLIR UNDER MÅLET BÅDE 2017 OCH 2018

Kraftigt stigande energipriser håller upp KPIF-inflationen 2017. Både varu- och tjänstepriserna ökar förhållandevis långsamt, samtidigt som hyrorna ökar långsamt och bidraget från skatte- och subventionsförändringar blir mindre positivt än under 2016.

År 2018 ökar tjänstepriser och hyror snabbare, men energipriserna bidrar märkbart mindre positivt till KPIF-inflationen än 2017. Sammantaget innebär detta att KPIF-inflationen blir 1,6 procent 2017 och 1,7 procent 2018 (se diagram 70). Inflationen mätt med KPI blir lägre än mätt med KPIF 2017. År 2018 blir KPI-inflationen lika hög som KPIF-inflationen (se diagram 78).

Makroekonomiskt scenario och ekonomisk politik 2016–2021

En förväntan om låga räntor under en ännu längre tid i Sverige har bidragit till en försvagad växelkurs vilket tillsammans med fortsatt förstärkning av konjunkturen i OECD-länderna bidrar till högre BNP-tillväxt och högre resursutnyttjande i Sverige. Högkonjunkturen i svensk ekonomi förstärks de närmaste åren. Riksbanken höjer reporäntan under tredje kvartalet 2018 och inflationen når 2 procent 2020. Finanspolitikens inriktning 2016–2021 är i genomsnitt neutral.³¹

ÅTERHÄMTNINGEN I VÄRLDSEKONOMIN FORTGÅR

Återhämtningen i världsekonomin fortsätter de närmaste åren. Hushåll och företag i länder som är nettoimportörer av olja och andra råvaror gynnas av relativt låga om än stigande energi- och råvarupriser. Såväl konsumtion som investeringar, inte minst i många OECD-länder, gynnas dessutom av fortsatt relativt låga räntor. BNP-tillväxten i världen uppgår i genomsnitt till 3,5 procent per år 2016–2021 (se diagram 79 och tabell 11).

Tillväxten på den svenska exportmarknaden stärks successivt. Den svenska exportmarknadstillväxten och tillväxten i världshandeln har med historiska mått mätt varit låg sedan finanskrisen 2008. Två förklaringar till detta är svaga internationella investeringar och en försvagning i trenden mot ökad internationell specialisering.³² Den svenska exportmarknaden växer med i genomsnitt 3,3 procent per år 2016–2021, att jämföra med i genomsnitt 5,8 procent per år 1995–2015 (se diagram 80).

SIGNALER OM MER EXPANSIV FINANSPOLITIK

I VISSA OECD-LÄNDER

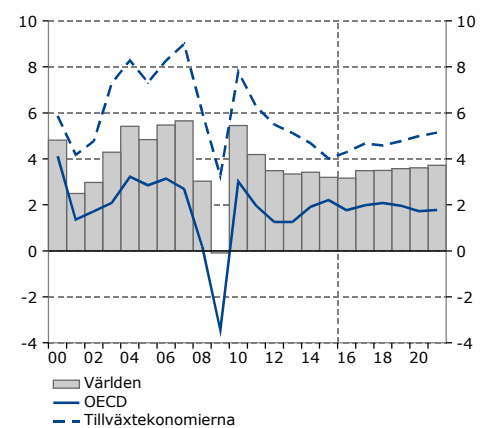
Återhämtningen i OECD-länderna understöds av låga räntor. Investeringarna har varit låga sedan finanskrisen, men kapacitetsutnyttjandet är nu relativt högt i många länder och det finns behov av såväl underhålls- som nyinvesteringar, vilket driver på återhämtningen. BNP ökar med i genomsnitt 1,9 procent per år 2016–2021 (se diagram 79 och tabell 11). De låga investeringarna i OECD-länderna sedan finanskrisen har bidragit till en låg potentiell tillväxt. Den potentiella tillväxten stiger successivt 2016–2021, men beräknas vara lägre jämfört med före finanskrisen i såväl USA som euroområdet (se diagram 81). Återhållande faktorer inkluderar en ogynnsam demografisk utveckling och ihållande svag produktivitetsutveckling.

³¹ Detta kapitel presenterar ett scenario för den internationella och den svenska utvecklingen 2016–2021. För en detaljerad analys av prognosåren 2016–2018, se kapitlet "Internationell konjunkturutveckling 2016–2018" och "Konjunkturen i Sverige 2016–2018". För en beskrivning av skillnaden mellan prognos och scenario, se "[Skilnad mellan scenario och prognos](#)", www.konj.se.

³² Se bland annat *World Economic Outlook*, oktober 2016, IMF.

Diagram 79 BNP i världen, OECD och tillväxtekonomierna

Procentuell förändring

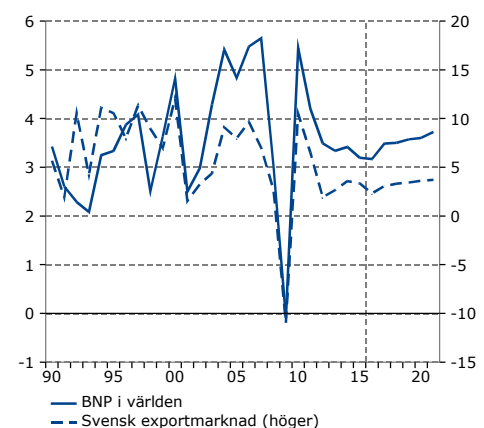

Anm. Tillväxtekonomierna avser här alla länder som inte är medlemmar av OECD.

Källor: OECD, IMF, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 80 BNP i världen och svensk exportmarknad

Procentuell förändring

Källor: OECD, SCB, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 81 Potentiell BNP

Procentuell förändring

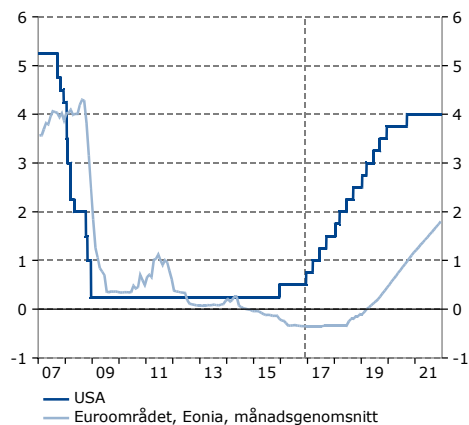

Anm. Uppgången i potentiell BNP för euroområdet 2015 är en följd av en störning orsakad av att Irlands BNP växte med drygt 26 procent i fasta priser, till följd av förändrad redovisning.

Källor: IMF, OECD, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 82 Styrrentor

Procent, dags- respektive månadsvärden

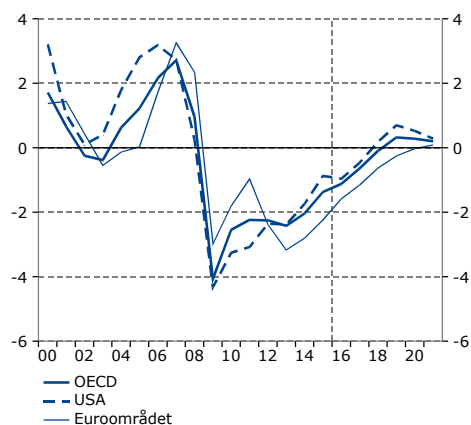

Anm. Eonia är ett viktat medelvärde av effektiva interbankräntor. Dessa räntor gäller lån över natten utan säkerhet för banker verksamma i euroområdet.

Källor: Federal Reserve, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 83 BNP-gap

Procent av potentiell BNP

Källor: IMF, OECD, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Penningpolitikens effekter har ifrågasatts i takt med att räntorna i många länder närmast sig noll och till och med blivit negativa i vissa länder (se diagram 82). Mot den bakgrunden har synen på finanspolitikens roll börjat omprövas.³³ Inte minst i USA finns det signaler om en betydligt mer expansiv finanspolitik trots en redan hög offentlig skuldsättning.³⁴ Osäkerheten om den kommande ekonomiska politiken i USA är dock stor. Mer finanspolitiskt stöd skulle driva på den relativt långt gångna konjunkturåterhämtningen i USA ytterligare. Resursutnyttjandet på den amerikanska arbetsmarknaden börjar bli stramare, vilket bidrar till att löner och priser successivt stiger och att penningpolitiken normaliseras betydligt snabbare än i till exempel euroområdet (se diagram 82). Den amerikanska ekonomin beräknas vara i konjunkturallians 2018, och därefter blir resursutnyttjandet något högre än normalt (se diagram 83).

I euroområdet har återhämtningen inte nått lika långt som i USA. Styrrentan är därför lägre och höjs både senare och i långsammare takt än i USA (se diagram 82). Investeringarna har sedan finanskrisen varit låga och behovet av såväl underhålls- som nyinvesteringar är betydande. Investeringarna ökar i takt med att efterfrågan stiger, vilket driver på konjunkturåterhämtningen. Resursutnyttjandet ökar successivt och blir balanserat 2020 (se diagram 83). Detta sker strax innan inflationen når målet om en inflation lägre än, men nära, 2 procent (se tabell 11).

Osäkerheten är stor vad gäller de ekonomiska effekterna av brexitomröstningen. Konjunkturinstitutets scenario baseras på antagandet att den finansiella oron blir begränsad, samtidigt som de handelspolitiska relationerna mellan Europeiska unionen och Storbritannien inte försämras påtagligt. De ekonomiska effekterna i OECD-länderna bedöms då bli begränsade 2016–2021.

SUCCESSIVT HÖGRE TILLVÄXT I TILLVÄXTEKONOMIERNA

Den kinesiska ekonomin har stabiliserats via en mer expansiv ekonomisk politik. Det finns dock tecken på en betydande överkapacitet i många sektorer och de kinesiska myndigheterna strävar efter att dels på sikt begränsa kreditgivningen i ekonomin, dels att på sikt minska investeringarnas andel av BNP och i stället öka hushållens konsumtion som andel av BNP. Under 2016–2021 beräknas kinesisk BNP växa betydligt svagare än genomsnittet 1995–2015 på 9 procent. Tillväxten i Indien, Brasilien och Ryssland tar i stället mera fart 2016–2021. Sammantaget stiger BNP-tillväxten i tillväxtekonomierna successivt 2016–2021 och BNP ökar med i genomsnitt 4,7 procent per år under perioden (se diagram 79 och tabell 11).

³³ Se till exempel OECD Economic Outlook, november 2016, och kommunikén från G20-mötet, 27 februari 2016, <http://www.g20.utoronto.ca/2016/160227-finance-en.html>.

³⁴ Se rutan "Trumps valseger ökar osäkerheten i prognosen" i kapitlet "Internationell konjunkturutveckling 2016–2018".

Tabell 11 Scenario för internationell ekonomi

Procentuell förändring respektive procent

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
BNP i OECD	2,2	1,8	2,0	2,1	2,0	1,7	1,8
BNP i euroområdet	1,9	1,6	1,5	1,6	1,6	1,6	1,5
BNP i USA	2,6	1,6	2,3	2,5	2,3	1,6	1,6
BNP i tillväxtekonominer	4,0	4,3	4,7	4,6	4,8	5,0	5,1
BNP i världen	3,2	3,2	3,5	3,5	3,6	3,6	3,7
HIKP i euroområdet	0,0	0,2	1,2	1,4	1,5	1,7	1,9
KPI i USA	0,1	1,2	2,1	2,4	2,5	2,4	2,3
Styrränta i euroområdet	0,05	0,00	0,00	0,00	0,50	1,25	2,00
Styrränta i USA	0,50	0,75	1,50	2,50	3,75	4,00	4,00
Styrränta, KIX-vägd	0,02	-0,14	-0,03	0,25	0,80	1,50	2,10

Anm. BNP-aggregat beräknas med hjälp av köpkraftskorrigerade BNP-vikter från IMF. Styrränta avser nivå i slutet av året. KIX-vägd styrränta avser ett genomsnitt av dagslåneräntan Eonia för euroområdet samt styrräntor i USA, Norge, Storbritannien, Danmark och Japan.

Källor: IMF, OECD och Konjunkturinstitutet.

SVENSK HÖGKONJUNKTUR ÅTFÖLJS AV ÅTSTRAMANDE EKONOMISK POLITIK

Sverige har gått in i en högkonjunktur och BNP är högre än sin potentiella nivå (se diagram 84). En allt större andel företag anger att de har brist på arbetskraft snarare än brist på efterfrågan (se kapitlet "Konjunkturer i Sverige 2016–2018"). Efterfrågan stimuleras av de exceptionellt låga räntorna och den relativt höga tillväxten i offentlig konsumtion bidrar till högre BNP-tillväxt framför allt 2016.

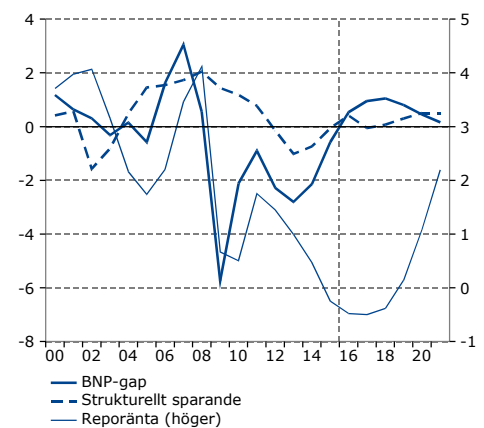
Finanspolitiken blir något åtstramande 2018–2020 eftersom den styrs mot att det offentliga finansiella sparandet ska uppgå till 1/3 procent av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel från och med 2019. Högkonjunkturer fortsätter till 2021 vilket bidrar till att inflationen mätt med KPIF, trots en förstärkning av kronan, når 2 procent 2020 (se tabell 12). Riksbanken börjar höja reporäntan tredje kvartalet 2018, och reporäntan stiger till 2,75 procent 2021. Efter den jämförelsevis starka BNP-tillväxten 2016 växer BNP med i genomsnitt 1,9 procent per år fram till 2021. Det är i linje med BNP-tillväxten i OECD som helhet för samma period.

NÅGOT SVAGARE POTENTIELL TILLVÄXT AV BNP JÄMFÖRT MED GENOMSnittET FÖR 1981–2015

Andelen äldre och yngre i befolkningen ökar de kommande åren och andelen av befolkningen i arbetsför ålder minskar därmed (se diagram 85). Den inrikes födda befolkningen i arbetsför ålder minskar vilket dämpar tillväxten av potentiell arbetskraft. Flyktinginvandringen bidrar dock till en mer gynnsam ålderssammansättning, då flyktinginvandrare till en större andel är i arbetsför ålder. Inträdet på arbetsmarknaden kommer först efter att uppehållstillstånd har beslutats. Merparten av effekten av flyktinginvandringen på antalet potentiella timmar kommer med en

Diagram 84 BNP-gap och ekonomisk politik

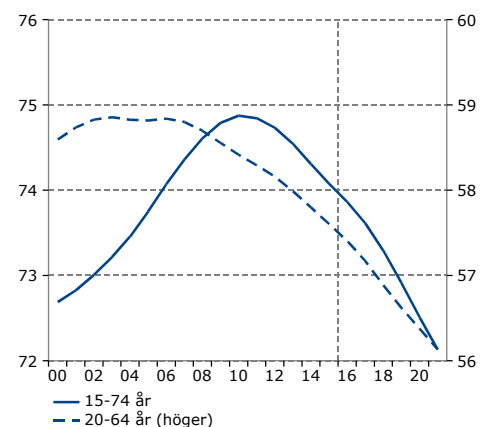
Procent av potentiell BNP respektive procent

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 85 Arbetsför befolkning

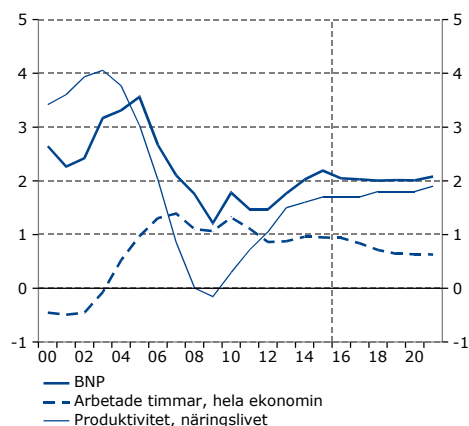
Procent av total befolkning

Källa: SCB.

Diagram 86 Potentiella variabler

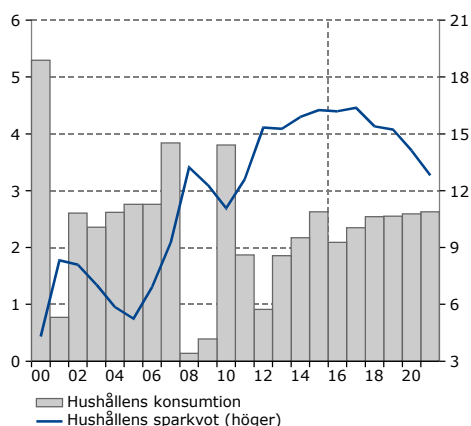
Procentuell förändring

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 87 Hushållens konsumtion och sparkvot

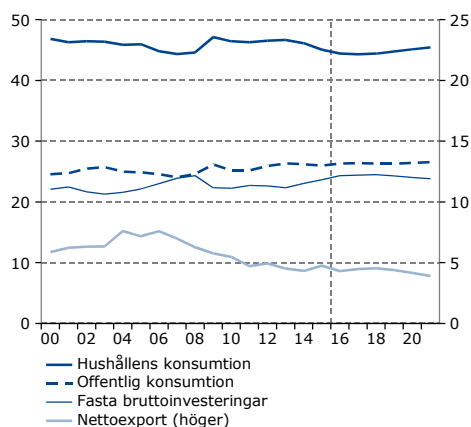
Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden, respektive procent av disponibel inkomst

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 88 BNP-andelar

Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

ytterligare eftersläpning, inte minst eftersom det inom många yrken krävs goda kunskaper i svenska språket. Sammantaget ökar potentiella arbetade timmar i ekonomin i en något långsammare takt kommande år (se diagram 86).

Den potentiella produktivitetstillväxten har varit svag sedan finanskrisen, såväl i Sverige som i OECD som helhet, men har successivt förbättrats och en bidragande orsak är att investeringarnas andel av BNP har ökat. Framöver fortsätter den potentiella produktivitetstillväxten i näringslivet att öka, och den uppgår till 1,9 procent 2021. Det är fortfarande lägre än det historiska genomsnittet för 1981–2015 på 2,2 procent.³⁵

Samtantaget växer potentiell BNP med 2 procent per år i genomsnitt 2016–2021 (se diagram 86). Jämfört med 1981–2015 är tillväxten i potentiell BNP 2016–2021 i genomsnitt 0,2 procentenheter lägre per år. Mätt som BNP per invånare är den potentiella tillväxten knappt 1 procent i genomsnitt för samma period, vilket är lågt i ett historiskt perspektiv. Det beror dels på att andelen i befolkningen utanför arbetsför ålder ökar relativt snabbt, dels på stigande antal nyanlända i arbetsför ålder med jämförelsevis låg sysselsättningsgrad.

KONSUMTIONEN ÖKAR SOM ANDEL AV BNP

Inhemsk efterfrågan har ökat starkt de senaste åren och gett ett stabilt bidrag till BNP-tillväxten. Låga realräntor har bidragit till den starka utvecklingen genom att lånefinansierade investeringar blir billigare och avkastningen på sparande minskar. Trots det har hushållen i dag ett historiskt högt sparande (se diagram 87). Hushållen bedöms därför framöver öka konsumtionen snabbare än ökningen i real disponibel inkomst, vilket innebär att sparkvoten faller tillbaka. Riksbankens räntehöjningar 2018–2021 dämpar förvisso konsumtionstillväxten, men andra faktorer, såsom minskat försiktighetssparande i samband med låg arbetslöshet och en högre andel äldre i befolkningen, medför ett minskat sparande hos hushållen mätt som andel av disponibel inkomst. Den totala konsumtionen som andel av BNP stiger i takt med att andelen av befolkningen utanför arbetsför ålder ökar (se diagram 85 och diagram 88).³⁶

Sverige har för närvarande ett överskott i bytesbalansen, vilket kommer att minska i samband med att en allt mindre andel av befolkningen arbetar. Utvecklingen drivs framför allt av att den förväntade sammansättningen i befolkningen innebär ett minskat sparande bland hushållen (se diagram 87).

Exporten kommer att öka i en långsammare takt än det historiska genomsnittet 1981–2015 om ca 5 procent. Liksom

³⁵ Internationella bedömare har, liksom Konjunkturinstitutet, reviderat ner produktivitetstillväxten framöver jämfört med utvecklingen före finanskrisen, se EU-kommissionen, "The ageing report", *European Economy*, nr. 3, 2015 och IMF, "Where are we headed? Perspectives on potential output", kapitel 3 i *World Economic Outlook*, april, 2015.

³⁶ Se kapitlet "Offentliga finanser 2016–2021" för information kring offentlig konsumtion.

många andra länder påverkas Sverige av den svagare kopplingen mellan handelsutvecklingen och BNP-tillväxten i omvärlden.³⁷ Samtidigt som importen av insatsvaror till exportprodukter utvecklas svagare än tidigare, ökar importen av konsumtionsvaror. Importens andel av BNP minskar sammantaget mindre än exportens andel av BNP, så att nettoexporten som andel av BNP trendmässigt faller i slutet av perioden. Åren 2016–2018 hålls nettoexporten uppe av den svaga växelkursen (se diagram 88).

FÅ LEDIGA RESURSER PÅ ARBETSMARKNADEN

Resursutnyttjandet på arbetsmarknaden är för närvarande i stort sett balanserat (se diagram 89). Arbetskraften fortsätter att öka tack vare ökad befolkning i arbetsför ålder, vilket möjliggör högre sysselsättning. Den starka efterfrågan medför dock att sysselsättningen ökar mer än arbetskraften, vilket innebär att arbetslösheten fortsätter falla och understiger jämviktsarbetslösheten under några år (se diagram 90). År 2021 är arbetslösheten 6,5 procent och resursutnyttjandet på arbetsmarknaden är åter i stort sett balanserat.

DÄMPAD MEN SUCCESSIVT ÖKANDE LÖNETILLVÄXT

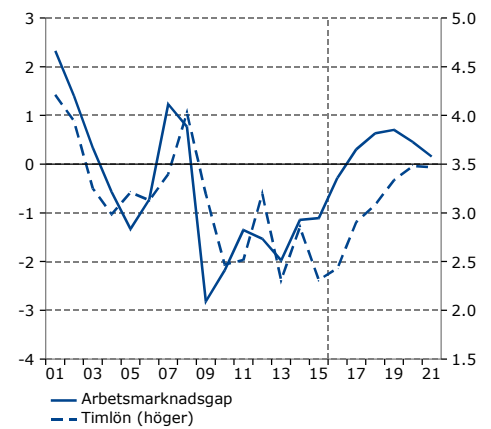
I förhållande till tidigare högkonjunkturer är löneutvecklingen dämpad (se diagram 89). Sambandet mellan företagens ökade svårigheter att anställa personal med rätt kompetens och timlöneutvecklingen är därmed svagare än vanligt. Det beror till viss del på att industrin även fortsättningsvis antas sätta det så kallade märket för löneutvecklingen och att efterfrågan från omvärlden på industrins varor är svagare än i tidigare högkonjunkturer. Jämfört med övriga näringslivet exporteras en större andel av industrins varor utomlands. Det innebär att industriföretagen i högre grad än övriga näringslivet tar hänsyn till den svaga, men växande, omvärldsefterfrågan samt av hur produktivitet och timlöner utvecklas i andra jämförbara länder. Det bidrar till att parterna inom industrin avtalar om jämförelsevis låga löneökningar åren framöver, trots det strama resursutnyttjandet på den svenska arbetsmarknaden. En annan möjlig bidragande orsak till att arbetsmarknadens parter förhandlar fram jämförelsevis låga löneökningar är de låga, om än stigande, inflationsförväntningarna på ett till två års sikt (se diagram 91).

INFLATIONEN ÄR PÅ VÄG UPPÅT

Trots att Sverige är i högkonjunktur är realräntan låg (se diagram 92). Det beror bland annat på att inflationstrycket, i såväl Sverige som andra jämförbara länder, är lågt och att Riksbanken med penningpolitiken försöker att styra de fortsatt låga inflationsförväntningarna på ett till två års sikt mot 2 procent.³⁸ Inflationen

Diagram 89 Arbetsmarknadsgap och timlön i näringslivet

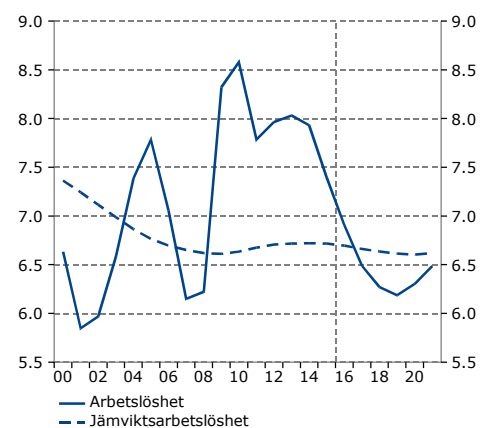
Procent av potentiellt arbetade timmar respektive årlig procentuell förändring

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 90 Arbetslöshet och jämviktsarbetslöshet

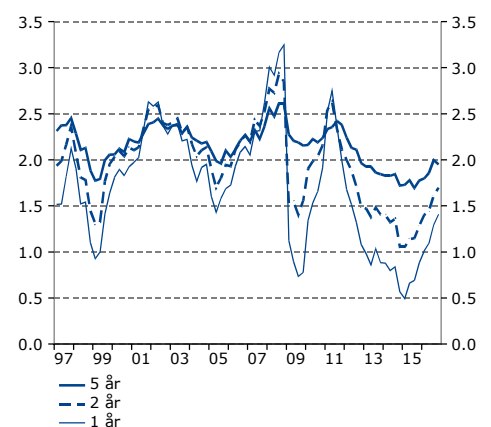
Procent av arbetskraften

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 91 Inflationsförväntningar

Procent, kvartalsvärden

Anm. Medelvärde för samtliga aktörer.

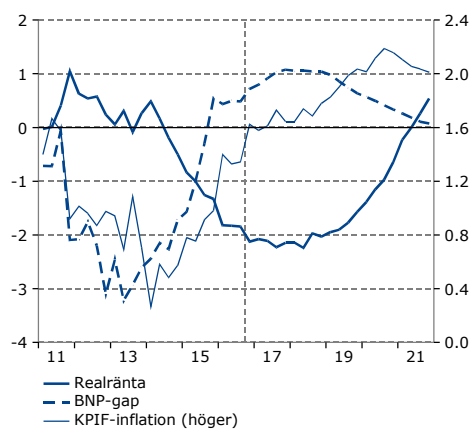
Källor: TNS Sifo Prospera och Macrobond.

³⁷ För en översikt, se Hoekman, B. (red.), *The global trade slowdown. A new normal?*, VoxEU.org E-book, CEPR Press, London, 2015.

³⁸ Se rutan "Varför är reporäntan så låg?", *Konjunkturläget*, mars 2016.

Diagram 92 Realränta, KPIF-inflation och BNP-gap

Procent respektive årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

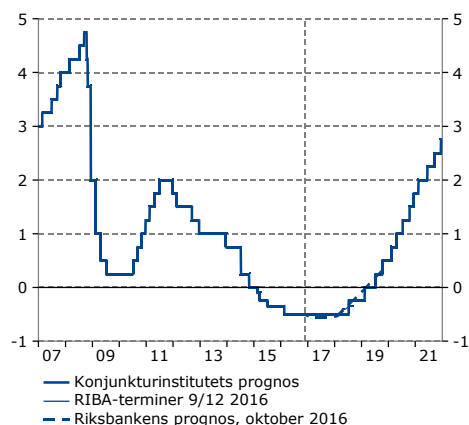

Anm. Realräntan är beräknad som reporäntan minus KPIF-inflationen.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 93 Reporänta

Procent, dags- respektive kvartalsvärden

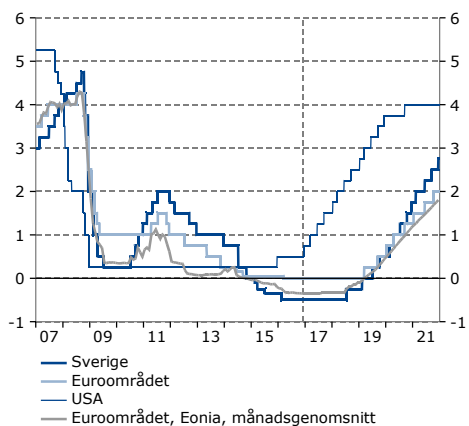

Anm. Riksbankens prognos avser kvartalsmedelvärden.

Källor: Nasdaq OMX, Riksbanken, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 94 Styrräntor

Procent, dags- respektive månadsvärden

Källor: ECB, Federal Reserve, Riksbanken, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

var överraskande svag under hösten och är fortfarande under målet, trots att BNP-gapet är positivt. Inflationsförväntningarna på fem års sikt är visserligen 2 procent, men förväntningarna på ett och två års sikt är betydligt lägre (se diagram 91).

Efter att växelkursen varit svag under en tid kommer den återigen att stärkas från och med 2018. Det dämpar inflationstrycket, i motsats till åren innan, genom att importpriserna utvecklas svagt. I stället bidrar den stigande löneökningstakten tillsammans med att företagen förbättrar sina vinstmarginaler i högkonjunkturen till att inflationen stiger och att inflationsförväntningarna successivt ökar. De successivt stigande inflationsförväntningarna kommer bidra till en självförstärkande inflationsprocess med stigande löner och priser.³⁹ Att konjunkturen stärks i Europa är en viktig faktor för att denna process ska fortlöpa. Sammantaget når inflationen, mätt med KPIF, målsatta 2 procent 2020 (se diagram 92 och tabell 12).

Tabell 12 Scenario för svensk ekonomi

Procentuell förändring om inget annat anges

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
BNP ¹	3,8	3,2	2,5	2,1	1,8	1,7	1,8
BNP per invånare ¹	2,7	1,9	1,1	0,9	0,7	0,5	0,7
Potentiell BNP	2,2	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,1
BNP-gap ²	-0,6	0,5	1,0	1,0	0,8	0,5	0,2
Arbetade timmar ¹	1,0	1,8	1,4	1,0	0,7	0,4	0,3
Produktivitet ¹	2,5	1,2	1,1	1,1	1,1	1,3	1,4
Arbetskraft	0,8	0,9	0,9	0,7	0,6	0,6	0,6
Sysselsättning	1,4	1,4	1,3	1,0	0,7	0,5	0,4
Arbetslöshet ³	7,4	6,9	6,5	6,3	6,2	6,3	6,5
Timlön ⁴	2,4	2,5	2,9	3,1	3,3	3,5	3,5
Enhetsarbetskostnad ^{1,5}	1,8	2,5	2,2	1,9	2,3	2,2	2,0
KPI	0,0	1,0	1,3	1,7	2,6	3,3	3,1
KPIF	0,9	1,4	1,6	1,7	1,9	2,1	2,1
Reporänta ⁶	-0,35	-0,50	-0,50	-0,25	0,50	1,75	2,75
Statsobligationsränta ⁷	0,7	0,5	0,9	1,6	2,4	3,0	3,6
Kronindex (KIX) ⁸	112,6	111,7	115,3	113,3	110,5	106,4	102,8
Offentligt finansiellt sparande ⁹	0,2	0,7	0,2	0,4	0,8	0,8	0,6
Strukturellt sparande, offentlig sektor ²	-0,1	0,4	-0,1	0,1	0,3	0,5	0,5

¹ Kalenderkorrigerade värden. ² Procent av potentiell BNP. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Enligt konjunkturlönestatistiken. ⁵ För hela ekonomin. ⁶ Vid slutet av året. ⁷ Tio års löptid, årsgenomsnitt. ⁸ Index 1992-11-18=100. ⁹ Procent av BNP.

Källor: Medlingsinstitutet, Riksbanken, SCB och Konjunkturinstitutet.

³⁹ För en diskussion av inflationsförväntningars roll, se fördjupningen "De låga inflationsförväntningarna – hur påverkar de ekonomin och vad kan penningpolitiken göra för att mildra deras effekter" i *Konjunkturläget*, december 2014.

REPORÄNTAN HÖJS TREDJE KVARTALET 2018

Riksbanken beslutade både i september och i oktober att lämna reporäntan oförändrad på -0,50 procent. På mötet i oktober bedömde Riksbanken att reporäntan kommer att höjas i början av 2018. Det är ett halvår senare än bedömningen som gjordes i september (se diagram 93). Obligationsköpen fortsätter enligt den plan som antogs i april. Enligt planen ska köpen uppgå till sammanlagt 245 miljarder kronor i slutet av 2016.⁴⁰ Tills vidare återinvesteras nominella belopp av obligationer som förfaller och utbetalningar av kuponger. Riksbanken säger sig vara redo att i december besluta om en förlängning av obligationsköpen, om utvecklingen av inflationen eller andra centralbankers agerande så kräver.

Konjunkturinstitutets prognos är att reporäntan börjar höjas det tredje kvartalet 2018. Inflationen, mätt med KPIF uppgår då till 1,7 procent, men börjar därefter stiga lite snabbare (se diagram 92) samtidigt som resursutnyttjandet är högt.

INTERNATIONELLA STYRRÄNTOR STIGER LÅNGSAMMARE ÄN VID TIDIGARE RÄNTEHÖJNINGSCYKLER

I slutet av 2021 uppgår reporäntan till strax under 3 procent (se diagram 93). Takten i höjningarna av reporäntan påverkas av styrräntehöjningar i andra länder. I december 2015 höjdes styrräntan i USA för första gången sedan finanskrisen. Den andra höjningen gjordes i december 2016 och den amerikanska centralbanken fortsätter därefter att höja styrräntan (se diagram 94). Styrräntan i euroområdet förblir oförändrad fram till i början av 2019 då refiräntan höjs. Dagslåneräntan eonia har legat tydligt under refiräntan det senaste året men stiger framöver i takt med att refiräntan höjs.⁴¹ Höjningarna av såväl den svenska reporäntan som internationella styrräntor blir långsammare än vid tidigare räntehöjningscykler, vilket innebär låga statsobligationsräntor flera år framöver.⁴² Den svenska 10-åriga statsobligationsräntan följer utvecklingen av de internationella räntorna och ökar till knappt 4 procent i slutet av 2021 (se diagram 95).

KRONAN FORTSATT SVAG MEN STÄRKS FRAMÖVER

Sedan andra kvartalet 2014 har Riksbanken i allt större utsträckning fokuserat på att få inflationen tillbaka till målet. Utöver sänkningar av reporäntan beslutade Riksbanken i början av 2015 om köp av obligationer för att göra penningpolitiken ytterligare

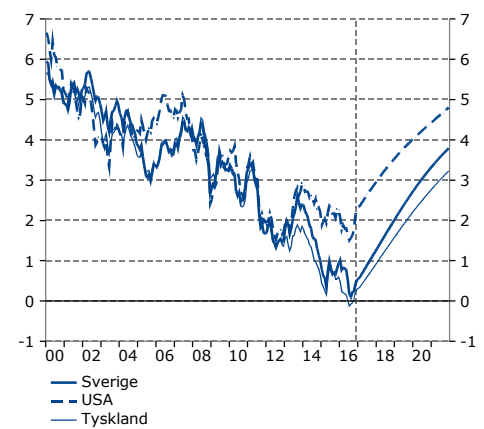
⁴⁰ Obligationsköpen på sammanlagt 245 miljarder kronor avser nominella obligationsvärden. De faktiska beloppen som behöver läggas ut för att köpa statsobligationer till det nominella värdet på 245 miljarder kronor kan vara större om hänsyn tas till att Riksbanken hittills betalat överkurser på köpen av obligationer.

⁴¹ Eonia är ett viktat medelvärde av effektiva interbankräntor. Dessa räntor gäller lån över natten utan säkerhet för banker verksamma i euroområdet.

⁴² För en diskussion kring orsaker till de låga räntenivåerna, se fördjupningen "Historiskt låga realräntor det kommande decenniet" i *Konjunkturläget*, december 2014.

Diagram 95 Långräntor, tioåriga statsobligationer

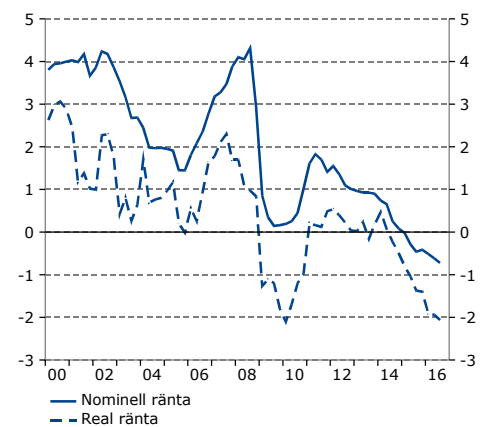
Procent, månadsvärden

Källor: Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 96 Nominell, tre månaders statsskuldväxel och real ränta

Procent, kvartalsvärden

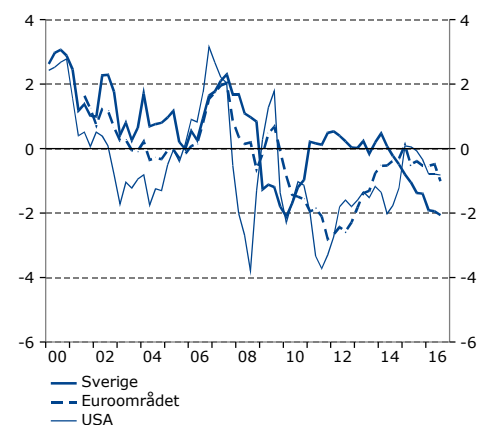

Anm. Real ränta är beräknad som skillnaden mellan nominell ränta och årlig procentuell förändring i KPIF.

Källor: Riksbanken, SCB, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 97 Reala räntor

Procent, kvartalsvärden

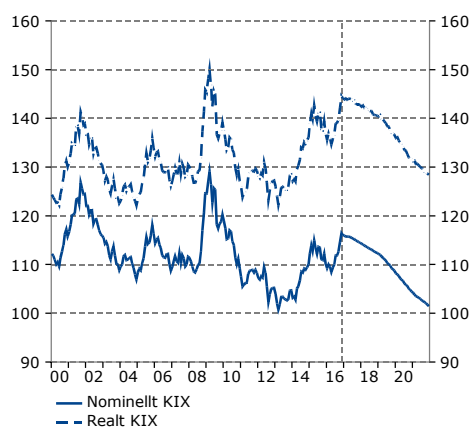

Anm. Reala räntor beräknade som skillnaden mellan nominell 3-månaders statsskuldväxel och årlig procentuell inflation. Inflationen mätts med KPIF för Sverige, HIKP för euroområdet och KPI för USA.

Källor: Riksbanken, SCB, OECD, Eurostat, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 98 Kronans effektiva växelkurs (KIX)

Index 1992-11-18=100, månadsvärden

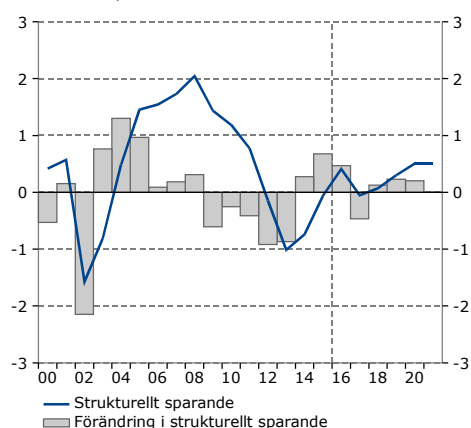

Anm. KIX är ett handelsvägt index baserat på valutor från samtliga OECD-länder samt Kina, Indien, Brasilien och Ryssland. Högre index motsvarar en svagare krona.

Källor: Riksbanken, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 99 Strukturellt sparande i offentlig sektor

Procent av potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

mer expansiv. Dessa åtgärder har lett till låga nominella och reala räntor (se diagram 96) och realräntan i Sverige har minskat relativt euroområdet (se diagram 97). Det har bidragit till att kronan har försvagats sedan sommaren 2014 (se diagram 98). Konjunkturinstitutets bedömning är att växelkursens fundamentala bestämningsfaktorer talar för att kronan är undervärderad i ett medelfristigt perspektiv.⁴³ Kronan bedöms därför börja återhämta sig under andra halvåret 2017 och fortsätter sedan att förstärkas successivt de kommande åren. I slutet på 2021 är kronan åter på ungefär den nivå som rådde före det att Riksbanken lade om penningpolitiken, andra kvartalet 2014.

Förstärkningen av kronan blir mindre i reala än i nominella termer (se diagram 98). Orsaken är att sammanvägd utländsk inflation, inklusive inflationen i tillväxtländerna som ingår i KIX, blir något högre än svensk inflation.

VISST BEHOV AV ÅTSTRAMANDE FINANSPOLITIK

Efter flera år av negativt strukturellt sparande i offentlig sektor blev sparandet i det närmaste noll 2015 (se diagram 99). År 2016 fortsätter det strukturella sparandet att öka och blir positivt, trots ökade kostnader för migration och integration. Dessa utgiftsökningar motverkas dock av volymminskningar inom andra områden och genom att skatteintäkterna ökar mer än vad som kan förklaras av konjunkturen.

År 2017 faller det strukturella sparandet till följd av ofinansierade diskretionära åtgärder i kombination med bland annat en ogynnsam utveckling av skattebaser och att de offentliga investeringarna ökar något som andel av BNP. Det strukturella sparandet uppgår då till $-0,1$ procent av potentiell BNP. Det fallande strukturella sparandet 2017 innebär att finanspolitiken är något expansiv. Sett till det konjunkturella läget hade det varit mer ändamålsenligt med en stramare finanspolitik 2017.

I det finanspolitiska scenariot 2019–2021 antas att det strukturella sparandet är anpassat till det nya föreslagna överskottsmålet vilket syftar till att finansiellt sparande ska uppgå till 1/3 procent av BNP över en konjunkturcykel.⁴⁴ Scenariot grundar sig också på antagandet att åtgärder vidtas i syfte att behålla personaltäteten i de offentligt finansierade tjänsterna och hushållstransferingarna på 2017 års nivå.

För att det strukturella sparandet ska nå överskottsmålet 2019 krävs vissa budgetförstärkande åtgärder. Detta innebär att finanspolitiken bedöms bli något åtstramande 2018. Jämfört med Konjunkturinstitutets finanspolitiska scenario i Lönebildningsrapporten, oktober 2016, krävs en mindre stram finanspoli-

⁴³ Sverige har under många år sparat och byggt upp nettotillgångar mot omvärlden. Tillsammans med en åldrande befolkning innebär det att Sverige kommer att fortsätta minska sitt sparande och därmed nettoexportens andel av BNP. Detta är konsistent med en starkare real växelkurs.

⁴⁴ Se fördjupningen "Ett nytt överskottsmål" i *Konjunkturläget*, augusti 2016 för en utförligare beskrivning av det nya överskottsmålet och dess konsekvenser för offentlig sektors finansiella ställning.

tik för att nå överskottsmålet. Detta beror på ett bättre utgångsläge i de offentliga finanserna, jämfört med vad som bedömdes i oktober. Med scenariots beräkningstekniska antaganden förändras skattekvoten bara marginellt mellan 2016 och 2021. Se kapitlet ”Offentliga finanser 2016–2021” för en närmre beskrivning av det finanspolitiska scenariot och dess bakomliggande antaganden.

Offentliga finanser 2016–2021

De fleråriga underskotten i de offentliga finanserna eliminerades 2015, och överskottet ökar 2016. En god konjunkturutveckling och en återhållsam finanspolitik bidrar till förstärkningen. År 2017 försvagas dock de offentliga finanserna igen, trots en fortsatt gynnsam konjunktur. Finanspolitiken förstärker därmed konjunkturuppgången något. Behovet av att strama åt finanspolitiken för att nå det nya föreslagna överskottsmålet har minskat jämfört med tidigare bedömning genom att det finansiella sparandet stärkts mer än väntat i förhållande till konjunkturen under 2016.

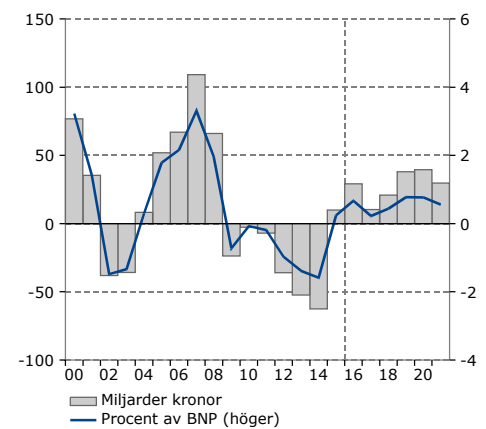
Finansiellt sparande 2016–2018

Den offentliga sektorns finansiella sparande var, för första gången sedan finanskrisens utbrott, positivt 2015, och överskottet ökar 2016 (se diagram 100). Förbättringen av de offentliga finanserna sedan 2014 förklaras både av att inkomsterna ökat som andel av BNP och av att utgiftsandelen sjunkit under konjunkturuppgången (se diagram 101 och tabell 13). Även 2016 sjunker utgifterna som andel av BNP. Minskande utgifter för arbetslöshetsförsäkring och andra transfereringar i förhållande till BNP under konjunkturuppgången motverkar stigande utgifter inom migrations- och integrationsområdet och ett ökat demografiskt tryck från en växande andel unga och äldre.

Det finansiella sparandet är positivt även 2017, men minskar något då inkomsterna sjunker tillbaka som andel av BNP. Det beror på att både skatteintäkterna och kapitalinkomsterna då ökar lite långsammare än BNP. Även 2018 är det finansiella sparandet positivt förutsatt att inte några stora ofinansierade åtgärder vidtas.

Diagram 100 Offentliga sektorns finansiella sparande

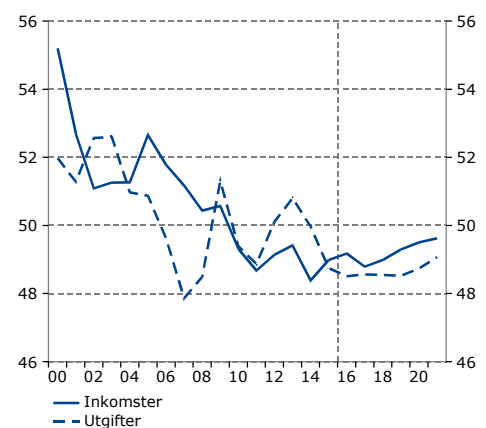
Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 101 Inkomster och utgifter i offentlig sektor

Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Finanspolitiska begrepp

Det strukturella sparandet är en beräkning av vad den offentliga sektorns finansiella sparande skulle vara vid balanserat resursutnyttjande (neutral konjunktur), normal sammansättning av viktiga skattebaser och rensat för vissa engångseffekter. Det anges vanligtvis som andel av potentiell BNP.

Ofinansierade åtgärder är finanspolitiska beslut om ökade utgifter och/eller sänkta skatter som inte är finansierade via beslut om lika stora minskade utgifter och/eller höjda skatter på något annat område. Dessa åtgärder minskar därmed den offentliga sektorns finansiella sparande och har i normalfallet en positiv effekt på BNP på kort sikt.

Automatiska stabilisatorer innebär att den offentliga sektorns finansiella sparande varierar med konjunkturläget utan att aktiva beslut fattas. I lågkonjunktur försvagas normalt det finansiella sparandet utan att det beslutas om skattesänkningar eller utgiftsökningar. Detta beror på att skatteintäkterna är lägre när BNP är lägre än normalt medan många offentliga utgiftsposter i normalfallet inte påverkas direkt av lågkonjunkturer. Vissa utgifter, såsom arbetslöshetsrelaterade utgifter, stiger dock i lågkonjunkturer och förstärker därmed de automatiska stabilisatorerna.

Oförändrade regler innebär att inga ytterligare finanspolitiska beslut fattas av regering och riksdag. I praktiken finns dock betydande gränsdragningsproblem. Vid oförändrade regler faller normalt de offentliga utgifterna som andel av BNP, medan inkomsterna blir ungefär konstanta som andel av BNP. Det beror på att många anslag och utgiftsprogram hålls nominellt oförändrade eller räknas upp med lägre uppräkningsfaktorer än BNP, vid oförändrade regler. Att inkomsterna blir ungefär oförändrade som andel av nominell BNP beror på att skatteinkomsterna, vid konstanta skattesatser, växer i takt med skattebaserna, som normalt växer ungefär i takt med nominell BNP.

Automatisk budgetförstärkning är den ökning av det finansiella sparandet i offentlig sektor som normalt sker vid oförändrade regler. Förstärkningen uppstår som ett resultat av att skatteintäkterna vanligen utvecklas i takt med BNP, medan utgifterna tenderar att falla som andel av BNP vid oförändrade regler. Så länge politiken hålls oförändrad tenderar alltså de offentliga finanserna att i normalfallet stärkas automatiskt.

Tabell 13 Offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Inkomster	2 048	2 155	2 232	2 331	2 433	2 541	2 650
<i>Procent av BNP</i>	49,0	49,2	48,8	49,0	49,3	49,5	49,6
Skatter och avgifter ¹	1 803	1 906	1 982	2 071	2 160	2 247	2 331
<i>Procent av BNP</i>	43,1	43,5	43,3	43,5	43,8	43,8	43,6
Kapitalinkomster	62	67	65	68	74	87	104
Övriga inkomster ²	182	182	185	192	199	207	215
Utgifter	2 038	2 126	2 222	2 310	2 395	2 502	2 620
<i>Procent av BNP</i>	48,7	48,5	48,6	48,5	48,5	48,7	49,1
Transfereringar	749	763	793	825	851	883	916
Hushåll	605	622	641	661	682	707	733
Företag	74	79	83	85	88	91	95
Utland	71	61	69	79	81	85	88
Konsumtion	1 086	1 153	1 208	1 251	1 297	1 355	1 417
Investeringar med mera	176	186	201	211	218	226	235
Kapitalutgifter	26	24	21	23	29	38	52
Finansiellt sparande	10	29	10	21	38	39	30
<i>Procent av BNP</i>	0,2	0,7	0,2	0,4	0,8	0,8	0,6
Primärt finansiellt sparande	-26	-13	-34	-24	-8	-10	-23
<i>Procent av BNP</i>	-0,6	-0,3	-0,7	-0,5	-0,2	-0,2	-0,4
Maastrichtskuld	1 837	1 843	1 810	1 779	1 770	1 770	1 784
<i>Procent av BNP</i>	43,9	42,1	39,6	37,4	35,9	34,5	33,4

¹ Exklusive EU-skatter (se tabell 16). ² Bland annat transfereringar från utlandet och från a-kassorna samt inkomster av bokföringsteknisk karaktär såsom kapitalförslitning.

Anm. Se avsnittet "Finanspolitiskt scenario 2019–2021" för vilka antaganden som beräkningarna för 2019–2021 baserar sig på.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Finanspolitisk prognos 2017–2018

NÅGOT EXPANSIV FINANSPOLITIK I BUDGET-PROPOSITIONEN FÖR 2017

Budgetpropositionen för 2017 innebär, enligt Konjunkturinstitutets beräkningar, att de offentliga utgifterna ökar med 17 miljarder kronor 2017 och intäkterna med 5 miljarder kronor. Det innebär att budgeten är underfinansierad med 12 miljarder kronor. På utgiftssidan är det framför allt offentlig konsumtion som ökar genom ökade resurstillskott till kommunerna och på intäktsidan rör det sig i huvudsak om höjda miljöskatter och företagsskatter (se fördjupningen "Budgetpropositionen för 2017").

Budgeten innehåller permanenta utgiftsreformer som inte är finansierade fullt ut med andra utgiftsminskningar eller skattehöjningar och bidrar därmed till en försvagning av sparandet med 0,3 procent av BNP 2017. Det bör dock noteras att en stor del av utgiftsåtgärderna gäller den permanenta höjningen av

statsbidragen till kommunerna om 10 miljarder kronor som inte innebär någon nivåhöjning i förhållande till 2015 års tillfälliga tillskott till kommunerna.⁴⁵

FÖRSVAGNING AV DET STRUKTURELLA SPARANDET

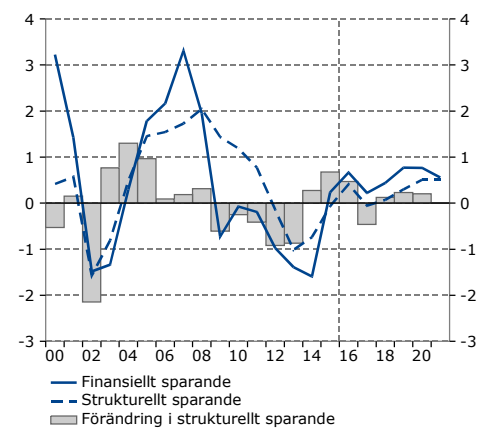
Även det strukturella sparandet, det vill säga det finansiella sparandet rensat för konjunkturernas inverkan och vissa engångseffekter, är positivt 2016 efter flera år med strukturella underskott i de offentliga finanserna (se diagram 102). Det strukturella sparandet stärks under 2016 genom att de strukturella inkomsterna ökar. Detta beror dels på skatthöjningar, dels på att vissa skatteinkomster (kapitalskatt och bolagsskatt) ökar mer än vad som kan förklaras av konjunkturerna. Det strukturella överskottet uppgår till 0,4 procent som andel av potentiell BNP 2016, vilket innebär att det strukturella sparandet är i nivå med det nya överskottsmålet som föreslås gälla från och med 2019.⁴⁶

Det strukturella sparandet försvagas dock 2017 och blir åter något negativt. Det beror dels på de diskretionära åtgärderna i budgetpropositionen, dels på att de offentliga investeringarna ökar något som andel av BNP 2017. Även vissa skatter, såsom mervärdesskatten och reavinstskatten, ökar jämförelsevis svagt i förhållande till konjunkturutvecklingen, vilket beror på att de var strukturellt höga 2016 och går mot en normal nivå. Migrations- och integrationsutgifterna är fortsatt höga 2017 men ökar inte och bidrar därmed inte till någon ytterligare försvagning av det strukturella sparandet. Försvagningen av det strukturella sparandet mellan 2016 och 2017 uppgår sammantaget till 0,5 procent av potentiell BNP.

ÅTSTRAMNING AV FINANSPOLITIKEN 2018

Konjunkturinstitutets prognos för finanspolitiken 2018 utgör inte någon egentlig prognos. De offentliga utgifterna antas i huvudsak utvecklas enligt samma antaganden som gäller för 2019–2021 i det medelfristiga scenariot och som beskrivs i avsnittet ”Finanspolitiskt scenario 2019–2021” nedan. Dessa antaganden för den offentligfinansiella utvecklingen förutsätter diskretionära beslut om budgetförstärkningar i statens budget om 7 miljarder kronor 2018 (se tabell 14), som beräkningstekniskt lagts som en höjning av hushållens direkta skatter (se ruta i mar-

Diagram 102 Finansiellt och strukturellt sparande i offentlig sektor
Procent av BNP respektive potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁴⁵ I slutet av 2015 beslutade regeringen om extra statsbidrag till kommunerna om 10 miljarder kronor till följd av den stora ökningen av antalet asylsökande. Dessa medel betalades ut 2015 men har i allt väsentligt använts under 2016, varför det statsbidrag om 10 miljarder kronor som införs 2017 endast delvis kan anses bidra till en försvagning av de offentliga finanserna mellan 2016 och 2017.

⁴⁶ Kommittén om översyn av målet för den offentliga sektorns finansiella sparande har föreslagit att överskottsmålet från och med 2019 sänks till 1/3 procent av BNP över konjunkturcykeln från det nuvarande målet om 1 procent av BNP över en konjunkturcykel. Det finns ännu inget förslag från regeringen om sänkt överskottsmål i linje med kommitténs förslag. En bred majoritet av riksdagens partier har dock ställt sig bakom kommitténs förslag. Se fördjupningen ”Ett nytt överskottsmål” i *Konjunkturläget* augusti 2016 för en utförlig beskrivning av det nya föreslagna överskottsmålet och dess konsekvenser för den offentliga sektorns finansiella ställning.

ginalen, ”Beräkningstekniska antaganden i det finanspolitiska scenariot” i avsnittet ”Finanspolitiskt scenario 2019–2021”).

Tabell 14 Finanspolitisk prognos, 2017–2018

Miljarder kronor, förändring i förhållande till föregående år

	2017	2018
Skatthöjningar i staten	7	6
<i>Varav beslutade eller aviserade</i>	7	-1
Hushållens direkta skatter ¹	2	0
Arbetsgivaravgifter ¹	2	0
Produktskatter ¹	-1	-2
Övriga skatthöjningar ²	4	1
<i>Varav beräkningstekniska antaganden</i>	0	7
Hushållens direkta skatter	0	7
Utgiftsåtgärder i staten	17	2
<i>Varav beslutade eller aviserade</i>	17	-4
Statlig konsumtion	4	0
Statsbidrag till kommunerna	12	-4
Statliga investeringar	0	0
Transfereringar till hushållen	2	0
Övriga utgiftsåtgärder	-2	0
<i>Varav prognostiserade³</i>	0	6

¹ Avser effekter dels från budgetpropositionen för 2017, dels tidigare fattade beslut, som uppgår till knappt 3 miljarder kronor. ² Avser för 2018 effekt av fattade beslut och ingår inte när ofinansierade åtgärder 2018 beräknas. Förväntade skattesänkningar till följd av beslut i budgetpropositionen för 2017 uppgår till 1 miljard kronor 2018. Detta är en effekt av energiöverenskommelsen. I denna tabell bortses från Vattenfalls utdelningar som är en del av finansieringen av överenskommelsen. ³ Se tabell 17.

Källa: Konjunkturinstitutet.

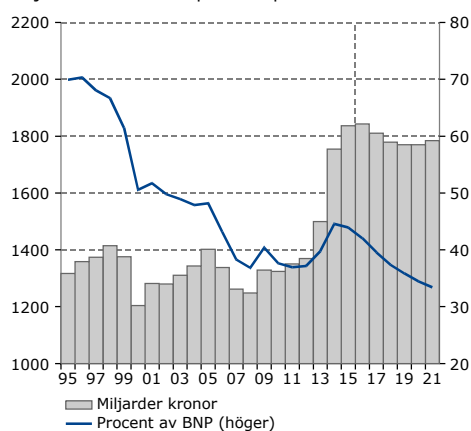
MAASTRICHTSKULDEN NÄRMAR SIG DET FÖRESLAGNA SKULDANKARET

Ett grundläggande syfte med överskottsmålet är att bidra till att göra finanspolitiken långsiktigt hållbar. För att understödja långsiktigt hållbara offentliga finanser föreslår kommittén om översyn av överskottsmålet även att det införs ett skuldankare. Nivån på detta har satts till 35 procent av BNP för den offentliga sektorns bruttoskuld, Maastrichtskulden. Skuldankaret ska inte vara en operativ målvariabel, men om skulden avviker mer än fem procentenheter åt endera hållet från målet ska regeringen i en skrivelse till riksdagen ange orsakerna till avvikelsen.

Efter ett antal år med stigande Maastrichtskuld som andel av BNP inträffade ett trendbrott 2015 då skulden sjönk till 44 procent av BNP (se diagram 103). De kommande åren fortsätter Maastrichtskulden att sjunka, både i nivå och som andel av BNP, och når 37 procent av BNP 2018. Statens del av Maastrichtskulden uppgår till knappt 80 procent medan kommunsektorn svarar för drygt 20 procent. Det är en sjunkande skuld för staten som förklarar att Maastrichtskulden sjunker som andel av BNP.

Diagram 103 Offentlig bruttoskuld (Maastrichtskuld)

Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Offentliga utgifter 2016–2018

HÖGT FLYKTINGMOTTAGANDE OCH BEFOLKNINGS- UTVECKLINGEN DRIVER PÅ OFFENTLIG KONSUMTION

Den offentliga konsumtionen stiger som andel av BNP 2016 och 2017, vilket är ovanligt i en högkonjunktur (se tabell 15 och diagram 104).⁴⁷ I slutet av 2015 började offentlig konsumtion stiga kraftigt till följd av den stora ökningen av antalet asylsökande. Även 2016 bidrar föregående års höga flyktingmottagande till en mycket hög tillväxt i offentlig konsumtion. Detta gäller särskilt i kommunerna som ansvarar för de ensamkommande flyktingbarnen och de asylsökande efter att de fått uppehållstillstånd och blivit kommunplacerade. Den offentliga konsumtionen ökar också till följd av den underliggande demografiska utvecklingen med ett växande antal barn och äldre, vilka i högre utsträckning än andra åldersgrupper har behov av utbildning, vård och omsorg (se diagram 105).

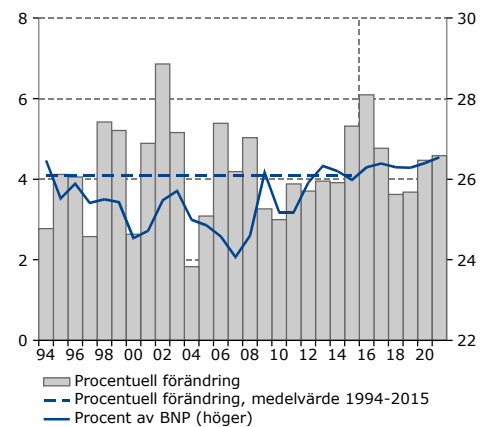
År 2017 fortsätter offentlig konsumtion att öka snabbare än normalt, men ökningstakten avtar eftersom utgifterna för flyktingmottagandet minskar. Under 2018 faller den offentliga konsumtionen som andel av BNP något. Det beror bland annat på att det nya kostnadsbesparande ersättningssystemet för ensamkommande flyktingbarn, som träder i kraft i mitten på 2017, dämpar utgifterna.

STORA INVESTERINGSBEHOV OCH INFRASTRUKTUR- SATSNINGAR

De offentliga investeringarna ökar som andel av BNP både 2016 och 2017. Det är främst de kommunala investeringarna som ökar. De kommunala investeringarna har ökat som andel av BNP under en längre tid, främst till följd av nybyggnation och renoveringar av verksamhetslokaler som sjukhus och skolor (se diagram 106). Även de statliga investeringarna ökar något som andel av BNP kommande år efter att ha minskat de senaste åren. De statliga investeringarna ökar bland annat till följd av satsningar på landets järnvägar och vägar. Både kommunsektorn och staten investerar i flertalet stora projekt i Stockholmsregionen, såsom Förbifart Stockholm och utvidgat tunnelbanenät, samt inom det så kallade västsvenska paketet som inkluderar Västlänken.

Diagram 104 Offentliga konsumtionsutgifter

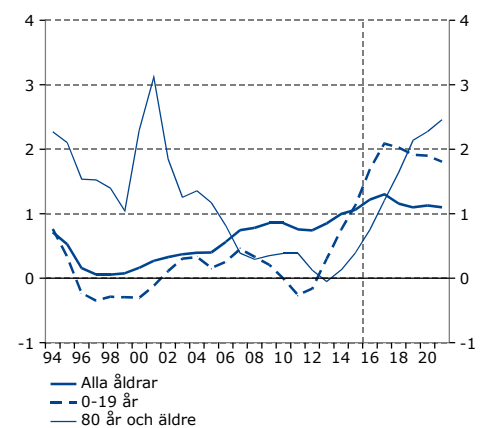
Procentuell förändring, löpande priser respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 105 Befolkningen i olika åldersgrupper

Procentuell förändring

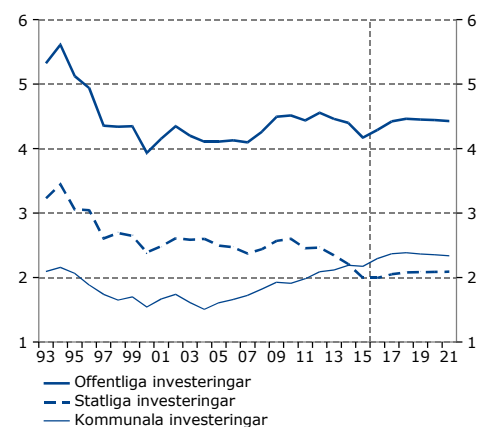

Anm. Beräknade årsmedelvärden.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 106 Offentliga investeringar

Procent av BNP

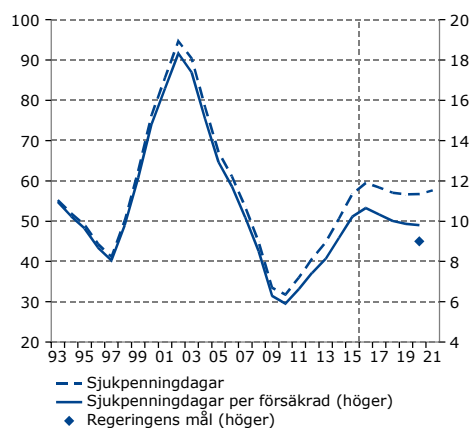

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁴⁷ Prognosen för offentlig konsumtion beaktar både Migrationsverkets prognos från oktober och den därefter uppdaterade befolkningsprognosen från Statistiska centralbyrån.

Diagram 107 Sjukpenningdagar

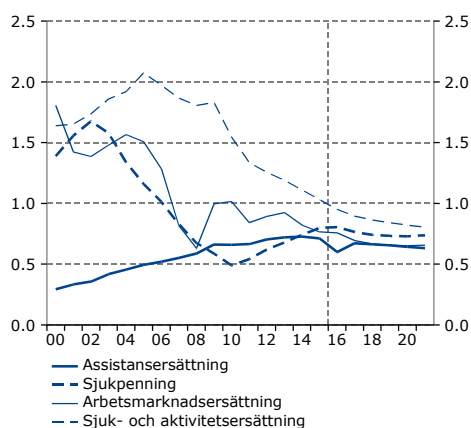
Miljoner dagar respektive antal dagar per försäkrad

Källor: Försäkringskassan och Konjunkturinstitutet.

Diagram 108 Transfereringar till hushåll

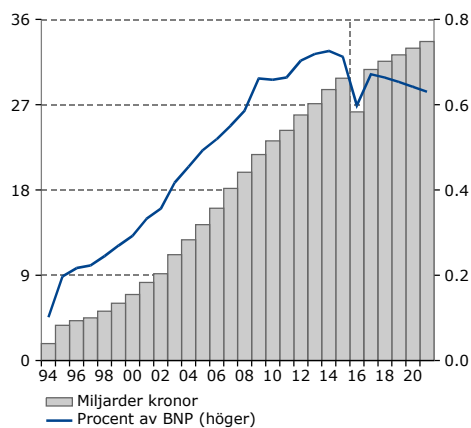
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 109 Utgifter för assistansersättning

Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell 15 Offentliga sektorns utgifter

Procent av BNP

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Transfereringar	17,9	17,4	17,3	17,3	17,2	17,2	17,2
Hushåll	14,5	14,2	14,0	13,9	13,8	13,8	13,7
Företag	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8
Utland	1,7	1,4	1,5	1,7	1,7	1,6	1,6
Offentlig konsumtion	26,0	26,3	26,4	26,3	26,3	26,4	26,5
Offentliga investeringar	4,2	4,3	4,4	4,4	4,4	4,4	4,4
Kapitalutgifter	0,6	0,6	0,5	0,5	0,6	0,7	1,0
Offentliga sektorns utgifter	48,7	48,5	48,6	48,5	48,5	48,7	49,1

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

TRENDBROTT I SJUKFÖRSÄKRINGEN

Utgifterna för sjukförsäkringen har ökat under flera års tid. Enligt Försäkringskassan, vars prognos Konjunkturinstitutet utgår från, fortsätter ökningen även 2016 bland annat till följd av att tidsgränsen i sjukförsäkringen har tagits bort. År 2017 vänds dock trenden med stigande antal sjukpenningdagar. Även 2018 minskar antalet sjukpenningdagar något. Det är både inflödet till sjukskrivning som minskar och pågående sjukfall som avslutas tidigare. Försäkringskassan prioriterar arbetet med att minska sjukfrånvaron bland annat genom att förbättra bedömningen av arbetsförmågan. Målet om 9 sjukpenningdagar per försäkrad 2020 bedöms inte vara alltför avlägset (se diagram 107). Även utgifterna för sjuk- och aktivitetsersättningen minskar kommande år då många som i nuläget får sjuk- och aktivitetsersättning går över till ålderspension (se diagram 108).

LÄGRE UTGIFTER FÖR ARBETSLÖSHETEN

Utgifterna för arbetsmarknadsersättningar minskar som andel av BNP i takt med att arbetslösheten sjunker 2017 och 2018 (se diagram 108). Etableringsersättningen till vissa nyanlända invandrare, som ingår i arbetsmarknadsersättningarna, ökar däremot 2017 i takt med att fler asylsökande får uppehållstillstånd. Utgifterna för etableringsersättningen planar därefter ut 2018.

LÅNGSAMMARE ÖKNING AV UTGIFTERNA FÖR ASSISTANSERSÄTTNINGEN

Utgifterna för assistansersättningen har ökat kraftigt sedan den infördes 1994 (se diagram 109). År 2016 minskar utgifterna tillfälligt då Försäkringskassan övergår till efterskottsbetalning i stället för betalning i förskott. Utgifterna för assistansersättning styrs av antalet brukare, antalet timmar som beviljas dessa brukare samt den schablonberäknade timersättningen. Antalet brukare började minska under slutet av 2015 och nedgången fortsätter 2016. Antalet timmar per brukare har däremot ökat sedan assistansersättningen infördes. Utvecklingen hittills under 2016 visar att timmarna fortsätter att öka, men i något

lägre takt än tidigare år. För åren efter 2017 växer utgifterna för assistansersättningen långsammare än tidigare, vilket beror på att schablonen för timersättningen skrivs upp med en lägre utvecklingstakt än tidigare och att antalet timmar per brukare ökar långsammare.

BETALNINGAR TILL UTLANDET

Sverige är nettobetalare till EU, men enligt EU:s långtidsbudget 2014–2020 får Sverige en rabatt på EU-avgiften för åren 2014 och 2015. Rabatten motsvarar drygt 10 miljarder kronor och bokförs enligt EU:s regler i nationalräkenskaperna vid tidpunkten för beslutet, vilket ägde rum i november 2016. Det innebär att EU-avgiften reduceras med detta belopp 2016.

LÅGA RÄNTEUTGIFTER

Ränteutgifterna har fallit trendmässigt som andel av BNP sedan mitten av 1990-talet. Detta förklaras av både lägre statsskuld i förhållande till BNP och fallande marknadsräntor. År 2016 och 2017 sjunker ränteutgifterna med sammanlagt knappt 0,1 procent av BNP vardera år. Efter 2017 börjar ränteutgifterna långsamt stiga som andel av BNP i takt med att ränteläget normaliseras.

STOR MARGINAL TILL UTGIFTSTAKET KOMMANDE ÅR

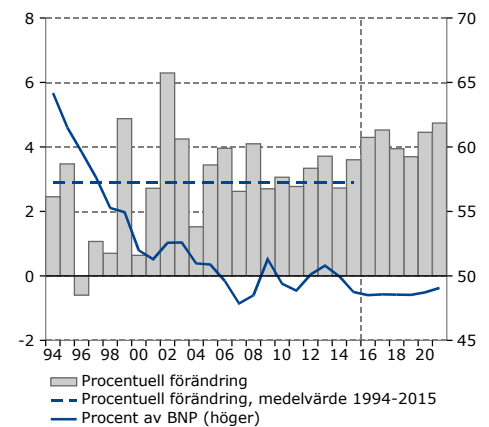
Den offentliga sektorns utgifter växer ungefär i takt med BNP de närmaste åren (se diagram 110). Under hösten 2015 såg budgeteringsmarginalen för 2016 ansträngd ut. Under loppet av 2016 har dock utgiftsprognoserna reviderats ner betydligt, mot bakgrund av både färre asylsökande och färre sjukskrivna än tidigare väntat. EU-rabatten redovisas kassamässigt i statsbudgeten för 2017, då utbetalningen sker i januari 2017, och bidrar därför också till en jämförelsevis hög budgeteringsmarginal detta år. Med det beslutade utgiftstaket som växer något som andel av BNP ökar budgeteringsmarginalen ytterligare 2018 (se diagram 111).

Offentliga inkomster 2016–2018

Skattekvoten ökade 2015 och fortsätter att öka 2016 (se tabell 16 och diagram 112). Det beror både på beslutade skattechöjningar och på att skatteintäkterna från hushållens kapitalskatter och från bolagsskatten ökar snabbt. Den genomsnittliga kommunal-skattesatsen höjdes 2016 med 11 öre, vilket motsvarar ökade skatteintäkter med drygt 2 miljarder kronor för kommunerna. Beslutade skattechöjningar i staten för 2016 uppgick till knappt 27 miljarder kronor, varav 13 miljarder kronor härrör från andra steget i sloandet av nedsättningen av arbetsgivaravgifter för unga, den så kallade ungdomsrabatten.

Diagram 110 Offentliga sektorns utgifter

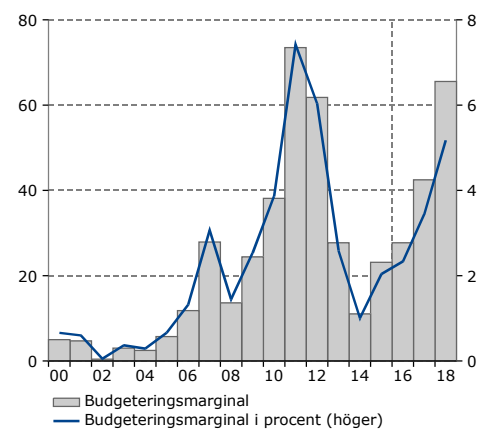
Procentuell förändring respektive procent av BNP i löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 111 Marginal till utgiftstaket

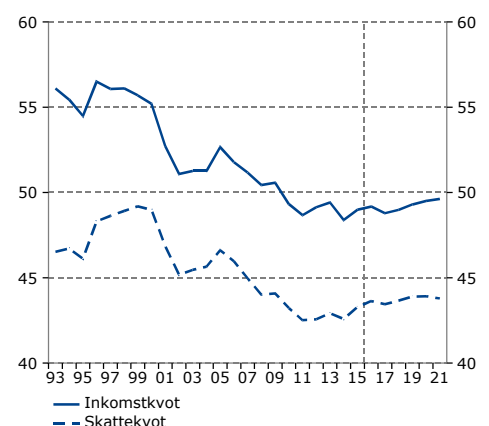
Miljarder kronor respektive procent av takbegränsade utgifter

Källor: Ekonomistyrningsverket och Konjunkturinstitutet.

Diagram 112 Offentliga sektorns inkomster

Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

År 2017 höjs skatterna ytterligare. De statliga skatterna höjs med ca 6 miljarder kronor, varav 3 miljarder kronor härrör från tidigare fattade beslut (se fördjupningen ”Budgetpropositionen för 2017”). Kommunerna höjer den genomsnittliga skattesatsen med 3 öre, vilket motsvarar ca 0,5 miljarder kronor.⁴⁸ Trots dessa skattehöjningar faller skattekvoten tillbaka något 2017. Detta beror på att konsumtionskatter såsom moms och punktskatter faller som andel av BNP, vilket i sin tur beror på regeländringar och på att konsumtionen ökar långsammare än BNP i löpande priser.

För att kunna möta konsumtionsutgifter som ökar av demografiska skäl bedöms kommunerna höja skatten med ytterligare 12 öre 2018. I staten bedöms budgetförstärkande åtgärder om 6 miljarder kronor genomföras 2018 i syfte att föra det finansiella sparatet närmare det föreslagna överskottsmålet. Beräkningstekniskt sker detta i prognosen i form av ett höjt skatteuttag från hushållen.

HUSHÅLLENS KAPITALSKATTER BLIR HÖGA ÄVEN 2016

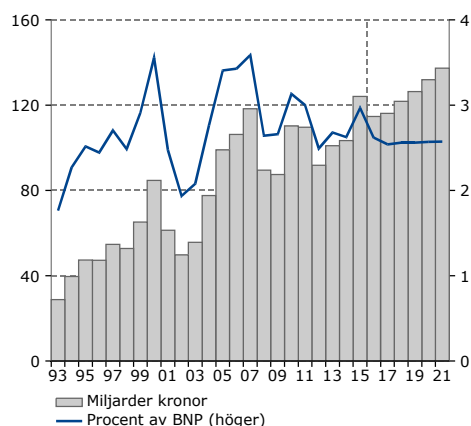
Hushållens kapitalskatter var mycket höga 2015 och blir höga även 2016. En stark börsutveckling 2015 och snabbt stigande bostadspriser har gett upphov till höga realisationsvinster hos hushållen. Senast dessa skatteintäkter var lika höga som andel av BNP var 2007. Beslutet att slopa taket för uppskovsbeloppet från juni 2016 till och med juni 2020 bidrar till att realisationsvinsterna minskar som andel av BNP.

SKATTEHÖJNINGAR FÖR FÖRETAGEN GENOM MINSKADE AVDRAGSMÖJLIGHETER

År 2017 minskar intäkterna från företagens direkta skatter något som andel av BNP (se diagram 113). Det beror på att skatteintäkterna från företagen var tillfälligt uppdrivna 2016.⁴⁹ Företagens beskattningsbara inkomst ökar dock 2017 genom att olika avdragsmöjligheter begränsas. Om så inte vore fallet skulle företagskatterna falla än mer som andel av BNP. Dessutom innebär energiöverenskommelsen att företag som äger vattenkraft och kärnkraftverk betalar mer i bolagsskatt.⁵⁰ Regeländringarna innebär sammantaget att direkt skatt från företagen ökar med drygt 3 miljarder kronor 2017.

Diagram 113 Företagens direkta skatter

Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁴⁸ Denna bedömning baseras på insamlade uppgifter från Sveriges kommuner och Landsting (SKL). Den 15 december, efter Konjunkturinstitutets räknestopp, publicerade SCB kommunalskattesatser för 2017. Den genomsnittliga kommunalskattesatsen blev 2 öre.

⁴⁹ År 2016 har inbetalningarna på företagens skattekonton varit höga. Till viss del kan det röra sig om att företag placerar likvida medel på sitt skattekonto för att räntan är bättre på skattekontot än på andra placeringar. Det går dock inte att veta i vilken utsträckning så sker. Konjunkturinstitutets prognos för bolagsskatten 2016 bygger på en bedömning att de höga inbetalningarna delvis återspeglar portföljplaceringar, men att de också delvis återspeglar tillfälligt höga bolagsvinster 2016.

⁵⁰ Genom att fastighetsskatt för vattenkraft och effektskatt på kärnkraft stegvis slopas ökar enligt regeringens beräkningar företagens beskattningsbara inkomster och därmed får staten in mer inkomster i form av bolagsskatt.

ENERGIÖVERENSKOMMELSEN INNEBÄR FALLANDE PRODUKTSKATTER

Produktskatter består av moms och punktskatter och vissa andra skatter såsom fastighetsskatten. Punktskatterna består i sin tur av alkoholskatt, tobaksskatt, koldioxidskatt, energiskatt och andra miljörelaterade skatter (exempelvis effektskatt på kärnkraftverk). Intäkterna från dessa skatter beror i hög grad på hur hushållens konsumtion utvecklas. År 2017 minskar momsintäkterna som andel av BNP då hushållens konsumtion faller som andel av BNP.

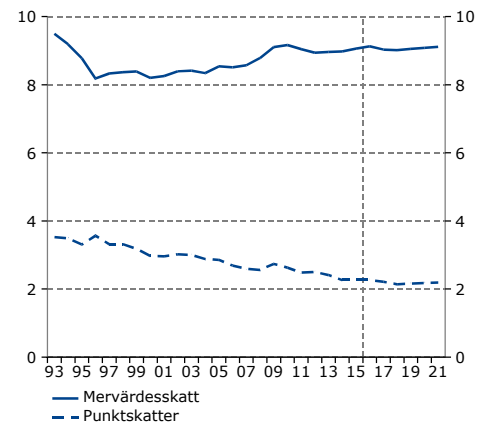
Energiöverenskommelsen innebär att fastighetsskatten på vattenkraftverk och effektskatten på kärnkraftverk slopas vilket finansieras genom att energiskatten på el höjs. En del av finansieringen kommer också från att företagen betalar mer i bolagskatt när deras beskattningsbara inkomst blir högre och från utdelningar från Vattenfall (se fördjupningen ”Budgetpropositionen för 2017”). Fastighetsskatt, effektskatt på kärnkraftverk och energiskatt på el ingår alla tre i produktskatterna. Eftersom en del av finansieringen av energiöverenskommelsen sker via andra inkomster som inte ingår i produktskatter faller produktskatterna som andel av BNP något framöver (se diagram 114).

LÅGA KAPITALINKOMSTER FÖR STATEN DE NÄRMSTA ÅREN

Utdelningarna från statliga bolag har varit jämförelsevis låga de senaste åren (se diagram 115). Bakgrunden är dels svag lönsamhet i Vattenfall och LKAB, som tidigare levererade stora utdelningsinkomster till staten, dels att statens kvarvarande innehav i Nordea såldes 2013. Utdelningarna från statens bolag antas bli fortsatt låga 2016–2018. Därefter ökar de, men de förblir mindre än de ca 0,5 procent av BNP, som i genomsnitt delades ut årligen 2005–2013.

Diagram 114 Produktskatter

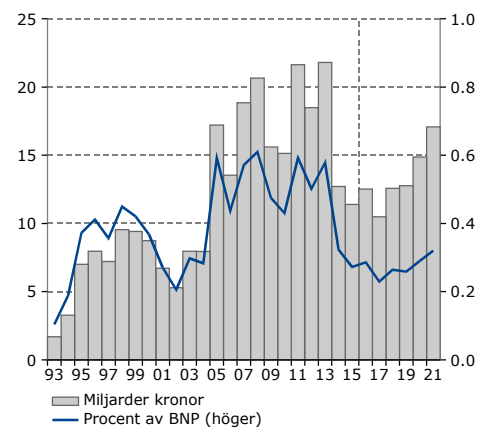
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 115 Statens aktieutdelningar

Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Beräkningstekniska antaganden i det finanspolitiska scenariot

Konjunkturinstitutets finanspolitiska scenario för 2019–2021 utgår från en kalkyl för de offentliga utgifterna som innebär att personaltäteten i offentligt finansierade tjänster och ersättningsgraden i transfereringssystemen hålls på den nivå som antagits för 2018. Utgiftsutvecklingen i scenariot är inte nödvändigtvis den mest sannolika utan har karaktären av en konsekvenskalkyl. Hur utgifterna faktiskt utvecklas beror på politiska beslut som är svåra att förutse på den sikt som scenariot omfattar. Konjunkturinstitutet har inte heller någon anledning att förorda en viss utgiftsutveckling.

Därutöver antas att det finansiella sparandet på några års sikt närmar sig en nivå som är förenlig med det nya föreslagna överskottsmålet. Beräkningstekniskt åstadkoms detta genom att skatterna justeras så att den antagna utvecklingen för det finansiella sparandet i offentlig sektor uppnås.

Justeringen sker på hushållens direkta skatter till staten. Det är ett rent beräkningstekniskt antagande. Det ska inte tolkas som att Konjunkturinstitutet bedömer det som mest sannolikt att framtida skatteförändringar kommer att riktas mot hushållens direkta skatter. Än mindre är det en rekommendation om att sådana skatter bör komma i fråga i det fall ett behov av justeringar av finanspolitiken uppkommer. Anledningen till det beräkningstekniska antagandet är i stället praktiskt. Beräkningstekniska justeringar av hushållens direkta skatter har fördelen att de inte komplicerar analysen av pris- och lönebildning och därmed, i förlängningen, av penningpolitiken. Ytterligare ett beräkningstekniskt antagande görs om att skatteförändringarna inte påverkar hushållens beteende vad avser sparande och arbete. På motsvarande sätt antas inte de utgiftsförändringar som följer av antagandena om oförändrad personaltätet och ersättningsgrad i transfereringssystemen påverka hushållens beteende.

Överskottsmålet skulle också kunna uppnås genom lägre utgifter. Det kan exempelvis ske genom att personaltäteten minskar eller genom att ersättningsgraden i olika transfereringssystem sänks. Utgifterna kan också justeras genom åtgärder som riktar sig mot volymer i olika transfereringssystem, felaktiga utbetalningar inom dessa system, förändrad effektivitet i myndighetsutövningen och genom justerade transfereringar till företag och utland. Konjunkturinstitutet gör således ingen bedömning av om de åtgärder som behövs för att uppnå överskottsmålet bör ligga på budgetens inkomst- eller utgiftssida.

Kommunalskattesatsen beräknas utifrån ett antagande om hur kommunsektorns ekonomi utvecklas på sikt. Kommunsektorn lyder under det så kallade kommunala balanskravet, vilket innebär att kommunernas resultat normalt bör vara positivt. Samtidigt finns ett kompletterande mål om god ekonomisk hushållning i kommunerna. Innebörden av god ekonomisk hushållning är inte helt klar. Konjunkturinstitutet har operationaliserat målet som att kommunsektorns skulder inte ska växa som andel av BNP. Detta kan översättas till ett finansiellt sparande i kommunerna på motsvarande -0,2 procent av BNP. Givet en viss utgiftsutveckling i kommunerna och en viss nivå på statsbidragen till sektorn beräknas därmed kommunalskattesatsen så att det finansiella sparandet i kommunsektorn som helhet når -0,2 procent av BNP. I kalkylen antas statsbidragen utvecklas så att de finansierar lika stor del av kommunernas utgifter som för närvarande. Även detta är ett beräkningstekniskt antagande.

Tabell 16 Offentliga sektorns inkomster

Procent av BNP

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Hushållens direkta skatter	15,5	15,7	15,7	16,0	16,1	16,1	16,0
Varav beräkningsteknisk justering				0,2	0,3	0,4	0,3
Företagens direkta skatter	3,0	2,6	2,5	2,6	2,6	2,6	2,6
Arbetsgivaravgifter ¹	11,7	12,1	12,2	12,2	12,3	12,3	12,2
Mervärdesskatt	9,1	9,1	9,0	9,0	9,0	9,1	9,1
Punktskatter	2,3	2,3	2,2	2,1	2,2	2,2	2,2
Övriga skatter	1,8	1,8	1,8	1,7	1,7	1,7	1,7
Skattekvot	43,3	43,6	43,4	43,7	43,9	43,9	43,8
EU-skatter ²	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Kapitalinkomster	1,5	1,5	1,4	1,4	1,5	1,7	2,0
Övriga inkomster ³	4,4	4,2	4,1	4,0	4,0	4,0	4,0
Offentliga sektorns inkomster	49,0	49,2	48,8	49,0	49,3	49,5	49,6

¹ Inklusive egenföretagaravgifter och särskild löneskatt. ² Skatter till EU ingår i skattekvoten men inte i offentlig sektorns inkomster. ³ Bland annat transfereringar från utlandet och från a-kassorna samt inkomster av bokföringsteknisk karaktär såsom kapitalförslitning.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Finanspolitiskt scenario 2019–2021

VISSA SKATTEHÖJNINGAR FÖR ATT NÅ DET NYA ÖVERSKOTTSMÅLET

Konjunkturinstitutets finanspolitiska scenario för 2019–2021 bygger på att finanspolitiken bedrivs så att det finansiella sparandet anpassas till den, av överskottsmålskommittén föreslagna, nya nivån för överskottsmålet om 1/3 procent av BNP över en konjunkturcykel. År 2019, det år det nya målet börjar gälla, uppgår det strukturella sparandet i scenariot till 0,3 procent av potentiell BNP. Detta är i linje med den av överskottsmålskommittén föreslagna indikativa nivån för det strukturella sparandet för att överskottsmålet ska anses vara uppfyllt.⁵¹

Scenariot utgår också från givna principer och beräkningstekniska antaganden för hur olika delar av de offentliga finanserna kommer att utvecklas (se förklaring i marginalen ”Beräkningstekniska antaganden i det finanspolitiska scenariot”). Konjunkturinstitutet gör bland annat det beräkningstekniska antagandet att det är hushållens direkta skatter som justeras så att överskottsmålet nås och sedan upprätthålls.

Scenariot innebär bland annat att kommunsektorns inkomster höjs, dels i form av ökade statsbidrag, dels i form av ökat

⁵¹ Det strukturella sparandet antas uppgå till 0,5 procent av potentiell BNP från och med 2020. Att sparandet överstiger målnivån med ca 0,2 procentenheter baseras på antagandet att konjunkturcykler även i framtiden kommer att vara asymmetriska (se fördjupningen ”Ett nytt överskottsmål” i *Konjunkturläget* augusti 2016).

kommunalt skatteuttag, i syfte att upprätthålla personaltätheten i kommunalt finansierade tjänster. Därutöver antas även utgiftsåtgärder vidtas i staten för att bland annat hålla ersättningsgraden i transfereringssystemen oförändrade. För att samtidigt uppnå överskottsmalet 2019 krävs vissa mindre budgetförstärkningar i staten 2019 (som beräkningstekniskt lagts in som 1 miljard kronor i skattehöjningar). Åren 2020–2021 medför överskottsmalet i stället att budgetförsvagande åtgärder vidtas på sammanlagt 16 miljarder kronor (som på liknande vis beräkningstekniskt lagts in som skattesänkningar, se tabell 17).

Tabell 17 Finanspolitiskt scenario

Miljarder kronor om inget annat anges

	Prognos		Scenario			
	2017	2018	2019	2020	2021	2019–2021
Skattehöjningar i staten	7	6	1	-4	-12	-16
Hushållens direkta skatter	2	7	1	-4	-12	-16
Arbetsgivaravgifter	2	0	0	0	0	0
Produktskatter	-1	-2	0	0	0	0
Övriga skattehöjningar	4	1	0	0	0	0
Utgiftsåtgärder i staten	17	2	16	20	20	55
Statlig konsumtion	4	1	3	4	5	12
Statsbidrag till kommunerna ¹	12	-4	9	10	11	30
Statliga investeringar	0	0	2	2	1	5
Transfereringar till hushållen	2	5	2	3	3	8
Övriga utgiftsåtgärder	-2	0	0	0	0	0
Statliga åtgärders effekt på strukturellt sparande²	-10	3	-15	-24	-32	-71
Kommunala skattehöjningar	1	3	7	9	9	24
<i>Kommunalskattesats³</i>	<i>32,13</i>	<i>32,25</i>	<i>32,52</i>	<i>32,86</i>	<i>33,17</i>	<i>0,92</i>
Skattehöjningar i offentlig sektor	8	8	7	4	-3	9
<i>Skattekvot⁴</i>	<i>43,4</i>	<i>43,7</i>	<i>43,9</i>	<i>43,9</i>	<i>43,8</i>	<i>0,1</i>
Automatisk budgetförstärkning ⁵	-0,5	0,1	0,5	0,7	0,6	1,8
Strukturellt sparande i offentlig sektor ⁵	-0,1	0,1	0,3	0,5	0,5	

¹ Generella och specialdestinerade statsbidrag samt momsbidrag. ² För 2018 ingår 1 miljard kronor i skattesänkning som en effekt av tidigare fattade beslut (se tabell 14). ³ Genomsnittlig kommunalskattesats i procent. ⁴ Skatter och avgifter till offentlig sektor och till EU i procent av BNP. ⁵ Procent av potentiell BNP.

Anm. Belopp avser åtgärdernas omfattning jämfört med föregående år. Avrundning medför att summeringen inte är exakt. Statliga åtgärder 2017 avser beslut i budgetpropositionen för 2017 och 2016 års ekonomiska vårproposition.

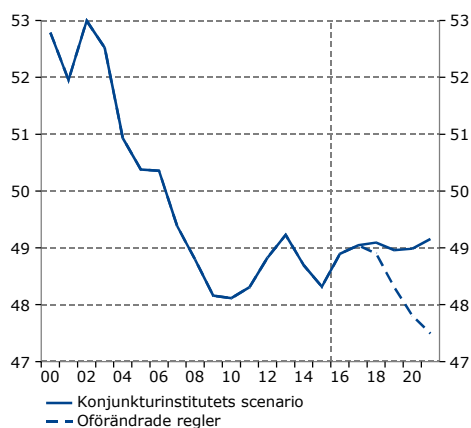
Källa: Konjunkturinstitutet.

LÄGRE UTGIFTER OCH INKOMSTER VID OFÖRÄNDRADE REGLER

Ett alternativt beräkningsantagande än det som tillämpas i Konjunkturinstitutets finanspolitiska scenario är ett antagande om oförändrade regler. Ett sådant antagande innebär lägre utgifter eftersom de åtgärder 2019–2021 som ingår i Konjunkturinstitutets scenario ovan då inte genomförs. Vid oförändrade regler höjs inte statsbidragen till kommunerna med ca 10 miljarder

Diagram 116 Strukturella utgifter i offentlig sektor

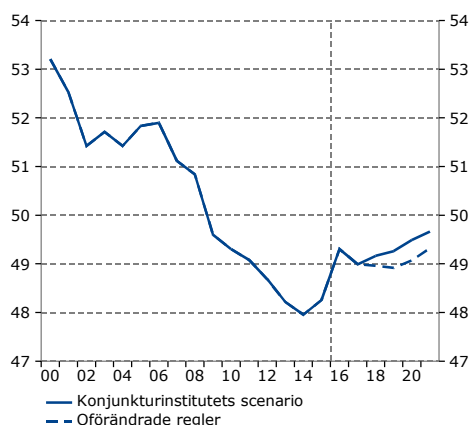
Procent av potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 117 Strukturella inkomster i offentlig sektor

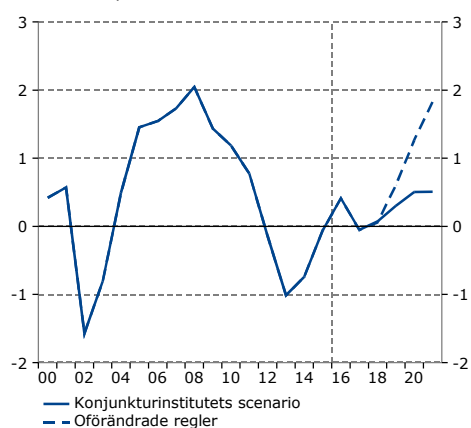
Procent av potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 118 Strukturellt sparande i offentlig sektor

Procent av potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

kronor per år 2019–2021, och kommunalskatten höjs inte, vilket föranleder en lägre kommunal konsumtion än i Konjunkturinstitutets scenario i syfte att uppfylla det kommunala balanskravet samt kravet om god ekonomisk hushållning. Transfereringarna till hushållen följer inte löneutvecklingen, vilket bidrar till knappt 8 miljarder kronor lägre statliga utgifter 2021, jämfört med i Konjunkturinstitutets scenario. Sammantaget faller de strukturella utgifterna som andel av BNP vid oförändrade regler (se diagram 116).⁵² Samtidigt stiger inte inkomsterna lika mycket som i Konjunkturinstitutets scenario, eftersom de beräknings- tekniska skatthöjningarna inte genomförs (se diagram 117). Ett antagande om oförändrade regler i finanspolitiken skulle i praktiken kunna ha betydande makroekonomiska effekter. Dessa bortses från i beräkningen av strukturella inkomster och utgifter i diagrammen ovan.⁵³

Budgetutrymmet anger, enligt Konjunkturinstitutets definition, storleken på de ofinansierade åtgärder som kan genomföras under scenarioperioden utan att det offentliga sparandet avviker från överskottsmålet. Utrymmet beräknas som den del av det strukturella sparandet som, vid oförändrad politik, överstiger 0,5 procent av potentiell BNP 2021. Det strukturella sparandet vid oförändrade regler uppgår till 1,8 procent av potentiell BNP 2021 i Konjunkturinstitutets beräkningar (se diagram 118). Beräkningen ger därmed ett budgetutrymme på 1,3 procent av BNP 2018–2021. Det motsvarar ca 70 miljarder kronor.

⁵² Strukturella utgifter och strukturella inkomster används i beräkningen av det strukturella sparandet och är därmed rensade för konjunktur och engångseffekter.

⁵³ I anslutning till *Konjunkturläget* publicerar Konjunkturinstitutet en beräkning baserad på oförändrade regler där vissa makroekonomiska effekter ingår, se Konjunkturinstitutets webbplats. Denna kalkyl är inte en effektberäkning och genomförs under förenklade antaganden.

Osäkerhet i prognosen

Konjunkturinstitutets bedömning är att svensk ekonomi befinner sig i en högkonjunktur som förstärks 2017. Detta kapitel beskriver den osäkerhet som är förknippad med prognosen för konjunkturläget i Sverige på upp till två års sikt. Kapitlet omfattar både osäkerhetsfaktorer i Sverige och i vår omvärld, samt en redovisning av Konjunkturinstitutets prognosfel i decemberprognoserna de senaste 15 åren.

Syftet med kapitlet är främst att belysa osäkerhetsfaktorer som stabiliseringspolitiken i Sverige kan behöva ha beredskap för. Nedåtrisker, det vill säga att utvecklingen blir svagare än i prognosen, är för det mesta händelsebestämda, medan uppåtrisker många gånger har ett mindre tydligt ursprung.⁵⁴ Det innebär att det normalt identifieras fler explicita nedåtrisker än uppåtrisker. Med konjunkturläget avses i detta kapitel resursutnyttjandet i ekonomin mätt med BNP-gapet.⁵⁵

Osäkerheten i Konjunkturinstitutets prognos publicerad i december 2016 med avseende på svensk ekonomi bedöms vara ungefär normal. Eftersom nedåtriskerna dominerar är det störst sannolikhet att prognosfelen uppstår i riktningen av en sämre konjunktur jämfört med prognosen.

Osäkerhet i prognosen för omvärlden

Om tillväxten i omvärlden blir lägre än prognos kommer detta att påverka den svenska tillväxten negativt. Detta sker genom att efterfrågan på svensk export blir lägre, samtidigt som förtroendet normalt sett dämpas hos svenska företag och hushåll. Om tillväxten i omvärlden i stället blir högre än enligt prognosen blir effekterna de omvända.

EFFEKTERNA AV MAKTSKIFTET I USA SVÅRBEDÖMDA

Osäkerheten om den ekonomiska utvecklingen i USA har ökat markant efter presidentvalet i USA. Det är i dagsläget osäkert vilka policyförslag som den tillträdande presidenten kommer att genomföra och vilken effekt dessa får. Den presenterade konjunkturbedömningen av USA är därför mer osäker än vanligt. Se vidare rutan ”Trumps valseger ökar osäkerheten i prognosen” i kapitlet ”Internationell konjunkturutveckling 2016–2018”.

⁵⁴ Konjunkturförstärkningar innehåller ofta en period där växande efterfrågan och produktion driver på varandra i en positiv spiral så att tillväxten ökar oväntat snabbt. En vanlig källa till prognosfel är att styrkan i, och tidpunkten för, en sådan uppgång missbedöms.

⁵⁵ BNP-gapet är faktisk BNP:s procentuella avvikelser från potentiell BNP.

Diagram 119 Statsobligationsräntor

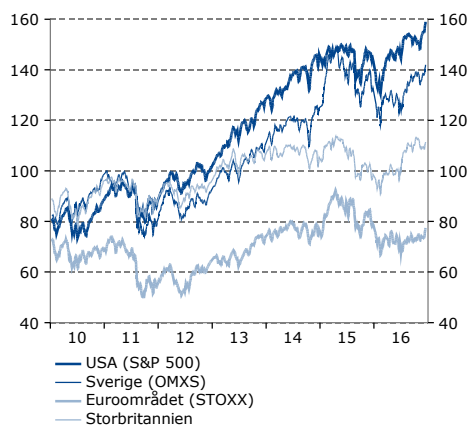
Procent, månadsvärden

Källa: Macrobond.

Diagram 120 Börsutveckling

Index 2006-12-29=100, dagsvärden, 5-dagars glidande medelvärde

Källor: Standard & Poor's, Nasdaq OMX, STOXX och Macrobond.

RISK FÖR HÅRDLANDNING I KINA

De penningpolitiska åtgärderna 2015 tycks tillsammans med infrastruktursatsningar ha bidragit till att stabilisera den kinesiska konjunkturen. Problemen med överkapacitet i statliga industriföretag, regional obalans på bostäder och kommersiella lokaler, svag vinstutveckling och svaga balansräkningar i banksystemet finns emellertid kvar. Det innebär att det fortfarande finns en påtaglig risk för en abrupt inbromsning av den kinesiska ekonomin.⁵⁶

NEDGÅNG I TILLGÅNGSPRISERNA KAN DÄMPA KONJUNKTUREN

De senaste årens låga styrräntor och extraordinära penningpolitiska åtgärder har bidragit till att driva upp priserna på fastigheter och olika finansiella tillgångar (se diagram 119 och diagram 120).

Trots att brexit enligt de flesta bedömare kommer att få negativa realekonomiska effekter och trots osäkerheten om vilken politik den blivande presidenten i USA kommer att föra, har utvecklingen på börserna generellt sett varit positiv det senaste året.

Det finns en risk att tillgångspriserna inte reflekterar fundamentala faktorer, som företagets framtida vinster eller staters återbetalningsförmåga, och därmed kan komma att korrigeras. Om tillgångspriserna faller abrupt kommer det att dämpa investeringar och hushållens konsumtion, både genom lägre förmögenhet och genom försämrad tillförsikt. Investeringar och konsumtion påverkas också om kreditriskerna i banksystemet ökar eftersom det leder till stigande riskpremier.⁵⁷

EUROPASAMARBETET UNDER PRESS

Risken finns för en svagare utveckling i Europa än enligt prognosen. Brexit kan förväntas ge nationalistiska, EU-kritiska och eurokritiska partier ytterligare vind i seglen, samtidigt som flera länder går till val under 2017. I Frankrike har Nationella Fronten reella chanser att vinna presidentvalet till våren. I Nederländerna har det EU- och islamkritiska Frihetspartiet (PVV) flyttat fram positionerna inför vårens parlamentsval. I Italien har premiärminister avgått efter att ha förlorat en folkomröstning om att reformera konstitutionen. Nästa ordinarie val är planerat till våren 2018, men sannolikheten för nyval innan dess är hög. I opinionsundersökningarna går den eurokritiska så kallade femstjärnerörelsen starkt.

Politiska kriser får oftast begränsade konjunkturella effekter och om man betraktar ovan nämnda risker var och en för sig bedöms de inte få några märkbara effekter på konjunkturen i

⁵⁶ För en utförligare beskrivning, se fördjupningen "Effekterna av en markant nedgång i Kina", *Konjunkturläget*, juni 2015.

⁵⁷ För en kvantifiering av de realekonomiska konsekvenserna av internationell finansiell oro för svensk del, se fördjupningen "Effekten på svensk BNP-tillväxt av finansiell turbulens", *Konjunkturläget*, december 2015.

Sverige. Men i ett scenario där förtroendet för hela EU- och eurosamarbetet urholkas skulle de negativa effekterna på företagens investeringar kunna bli stora, samtidigt som det skulle kunna uppstå stor turbulens på de finansiella marknaderna.

Trots att bankernas börskurser stigit under hösten bedöms banksektorn i Europa utgöra en konjunkturrell risk (se diagram 121). Många banker, framför allt i södra Europa men också i exempelvis Tyskland, innehar stora mängder osäkra fordringar och uppvisar svag lönsamhet. Skulle bankernas balansräkningar bli än mer ansträngda finns risken att kreditgivningen till företag och hushåll stramas åt, vilket kan påverka den ekonomiska utvecklingen.

Osäkerhet i prognosen för Sverige

FALLANDE BOSTADSPRISER KAN LEDA TILL MINSKAD KONSUMTION

Bostadpriserna har fortsatt att stiga i snabb takt under 2016. De senaste årens stora uppgångar i bostadpriserna innebär en risk för att priserna befinner sig på en ohållbar nivå och kan komma att korrigeras framöver (se diagram 122). Bostadpriserna är en viktig bestämningsfaktor för hushållens skulder. Skulderna har stigit till drygt 170 procent av hushållens disponibelinkomster (se diagram 123). En snabb nedgång i bostadpriserna skulle medföra att hushållens belåningsgrad ökar. Om hushållen skulle agera för att återställa sin belåningsgrad kommer det delvis ske genom lägre konsumtion, vilket i sin tur kan få märkbara negativa konjunkturreffekter.⁵⁸

HUSHÅLLENS KONSUMTION KAN BLI STARKARE

Enligt prognosen förblir hushållens sparande högt i ett historiskt perspektiv (se diagram 124). Det finns därför utrymme för hushållen att konsumera en större del av sina inkomster så att sparatet närmar sig historiskt mer normala nivåer snabbare. I mitten av 2017 har arbetslösheten fallit till ca 6,5 procent och är därmed lägre än den bedömda jämviktsarbetslösheten. Denna utveckling kan innebära att hushållens upplevda behov av att försiktighetsspara minskar mer än i prognosen och att konsumtionen därmed ökar i en snabbare takt.

FORTSATT STOR OSÄKERHET OM ANTALET ASYLSÖKANDE

På grund av vidtagna åtgärder såväl i Sverige som på EU-nivå har antalet asylsökande som anländer till Sverige minskat betydligt jämfört med de stora inflödena 2015. Det är dock svårt att bedöma hur stort inflödet av asylsökande kommer att bli framöver.

⁵⁸ För en kvantifiering av ett fall i svenska bostadspisrer, se Gustavsson, P., P. Stockhammar och P. Österholm, "Macroeconomic effects of a decline in housing prices in Sweden", *Journal of Policy Modeling*, 38, 242-255, 2016.

Diagram 121 Börsindex, banker i Europa

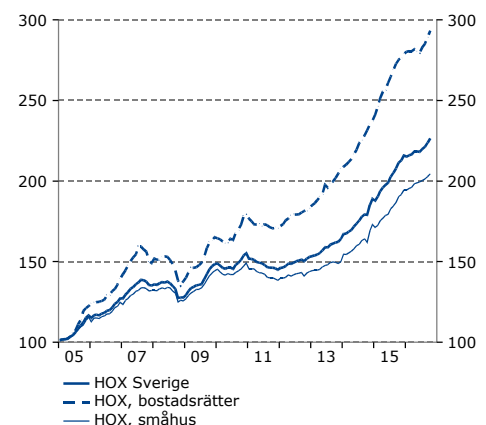
Index 2006-12-29=100, dagsvärden, 5-dagars glidande medelvärde

Källor: STOXX och Macrobond.

Diagram 122 Bostadspisrer

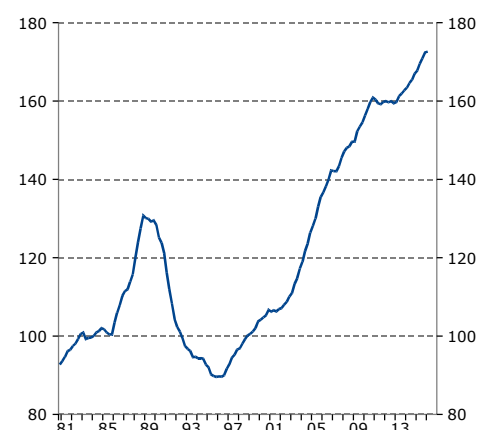
HOX prisindex, index januari 2005=100, säsongrensade månadsvärden

Källor: Valueguard, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 123 Hushållens låneskulder

Procent av årlig disponibel inkomst, kvartalsvärden

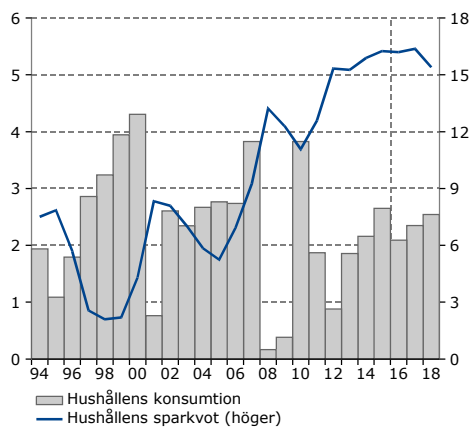

Anm. Inklusive hushållens icke vinstdrivande organisationer.

Källa: SCB.

Diagram 124 Hushållens konsumtion och sparkvot

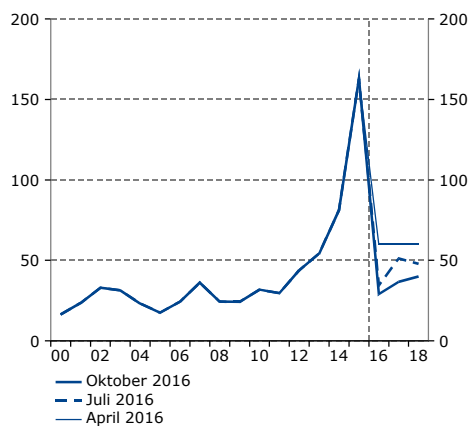
Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden, respektive procent av disponibel inkomst

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 125 Asylsökande, olika prognostillfällen

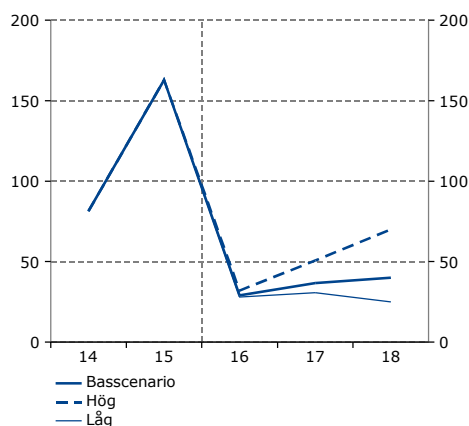
Tusental

Källa: Migrationsverket.

Diagram 126 Asylsökande, olika scenarier

Tusental asylsökande

Källa: Migrationsverket.

ver, vilket visas både av de relativt stora prognosrevideringar som Migrationsverket gjort under 2016 och de olika scenarier verket publicerar (se diagram 125 och diagram 126). Det innebär att prognosen för den svenska konjunkturutvecklingen också blir osäker. På kort sikt påverkar inflödet av asylsökande främst efterfrågan i ekonomin. Ett större antal asylsökande än enligt prognosen skulle innebära ett högre resursutnyttjande, högre räntor och svagare offentliga finanser.⁵⁹ Effekterna blir de omvända ifall inflödet av asylsökande blir mindre än väntat.⁶⁰

Prognosfelens storlek

Prognoser är alltid osäkra. I tabell 18 redovisas olika mått på prognosfel för Konjunkturinstitutets decemberprognoser för några centrala variabler för 2000–2015. I genomsnitt är rotmedelkvadratfelet för innevarande år 0,4 procentenheter för BNP-tillväxten. Det innebär att det är relativt säkert att BNP-tillväxten kommer att bli mellan 3,0 och 3,8 procent 2016.⁶¹ För nästkommande år är prognosfelet betydligt större. Exempelvis är rotmedelkvadratfelet för nästkommande års BNP-tillväxt 1,6 procentenheter.

Effekterna av ovanliga och/eller dramatiska händelser kan vara svåra att bedöma. Till exempel var prognosfelet för BNP-tillväxt betydligt större under finanskrisen än de varit annars. I tabell 19 visas samma mått som i tabell 18 för Konjunkturinstitutets decemberprognoser gjorda för 2000–2015 om perioden 2008–2010 ("finanskrisen") utelämnas.⁶²

Osäkerheten i Konjunkturinstitutets prognos publicerad i denna decemberrapport bedöms vara ungefär normal. Eftersom nedåtriskerna dominerar är det störst sannolikhet att prognosfelet uppstår i riktningen av en sämre konjunktur jämfört med prognosen.

⁵⁹ Se fördjupningen "Effekter av ökad flyktinginvandring till Sverige", *Konjunkturläget*, december 2015.

⁶⁰ På lite längre sikt är de samhällsekonomiska effekterna beroende av hur väl integrationen av de nyanlända på den svenska arbetsmarknaden fungerar.

⁶¹ Om prognosfelet är normalfördelade kommer ca 68 procent av utfallen att ligga högst en standardavvikelse (rotmedelkvadratfel) från prognosen.

⁶² För en grundligare genomgång av precisionen i Konjunkturinstitutets och andra prognosmakares prognoser, se "Utvärdering av makroekonomiska prognoser", Specialstudie nr. 48, Konjunkturinstitutet, 2016 och fördjupningen "Osäkerheten i Konjunkturinstitutets prognoser", *Konjunkturläget*, december 2014.

Tabell 18 Prognoser och medelfel, medelabsolutfel samt rotmedelkvadratfel för Konjunkturinstitutets decemberprognoser gjorda för utfallsåren 2000–2015

	BNP ¹	Arbetslöshet	KPI-inflation	Underliggande inflation ²	Repo-ränta ³
Prognos					
2016	3,4	6,9	1,0	1,4	-0,50
2017	2,2	6,5	1,3	1,6	-0,50
Medelfel					
Innevarande år	-0,07	-0,01	0,00	-0,04	-0,01
Nästkommande år	0,14	-0,04	-0,03	0,03	-0,25
Medelabsolutfel					
Innevarande år	0,33	0,02	0,02	0,05	0,01
Nästkommande år	1,14	0,49	0,38	0,29	0,56
Rotmedelkvadratfel					
Innevarande år	0,42	0,05	0,04	0,08	0,02
Nästkommande år	1,62	0,64	0,46	0,39	0,65

¹ Till marknadspris, årlig procentuell förändring. ² UND1X-/KPIX-inflation till och med juni 2008, därefter KPIF-inflation. ³ Vid årets slut.

Anm. Prognoserna utvärderas mot det först publicerade utfallet.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Tabell 19 Prognoser, medelfel, medelabsolutfel samt rotmedelkvadratfel för Konjunkturinstitutets decemberprognoser gjorda för utfallsåren 2000–2015, exkl. 2008–2010

	BNP ¹	Arbetslöshet	KPI-inflation	Underliggande inflation ²	Repo-ränta ³
Prognos					
2016	3,4	6,9	1,0	1,4	-0,50
2017	2,2	6,5	1,3	1,6	-0,50
Medelfel					
Innevarande år	0,07	0,01	0,01	-0,02	0,00
Nästkommande år	0,29	0,07	-0,10	-0,12	-0,26
Medelabsolutfel					
Innevarande år	0,27	0,01	0,01	0,04	0,00
Nästkommande år	0,69	0,37	0,36	0,19	0,56
Rotmedelkvadratfel					
Innevarande år	0,33	0,03	0,03	0,05	0,00
Nästkommande år	0,87	0,43	0,43	0,23	0,66

¹ Till marknadspris, årlig procentuell förändring. ² UND1X-/KPIX-inflation till och med juni 2008, därefter KPIF-inflation. ³ Vid årets slut.

Anm. Prognoserna utvärderas mot det först publicerade utfallet.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Utfall och prognosfel

Utfall avser i detta kapitel alltid det först publicerade utfallet för hela det aktuella året, även om reviderade utfall har publicerats eller kommer att publiceras.

Prognosfelet definieras här som utfallet minus prognosen. Ett positivt prognosfel innebär alltså att Konjunkturinstitutet vid det aktuella tillfället har underskattat utfallet, och ett negativt prognosfel innebär en överskattning. Medelvärdet av prognosfelen kallas **medelfel**.

Mått på prognosprecision

Medelabsolutfelet är det aritmetiska medelvärdet av absolutbeloppen av prognosfelen för prognoser gjorda under en viss tidsperiod. Detta mått bortser från om prognosfelen är positiva eller negativa.

Medelkvadratfelet är det aritmetiska medelvärdet av de kvadrerade prognosfelen för prognoser gjorda under en viss tidsperiod. Liksom medelabsolutfelet bortser detta mått från om prognosfelen är positiva eller negativa. Att felet i detta mått kvadreras innebär att stora prognosfel bidrar mer än proportionellt till medelvärdet, vilket inte är fallet med medelabsolutfelet.

Rotmedelkvadratfelet är kvadratroten ur medelkvadratfelet. Det innehåller samma information som medelkvadratfelet men är storleksmässigt jämförbart med medelfelet och medelabsolutfelet.

FÖRDJUPNING

Så beräknas drivkrafter till BNP

Efterfrågan på varor och tjänster i Sverige påverkar såväl svensk produktion som import från utlandet. För att bättre beskriva efterfrågans påverkan på inhemsk produktion behöver därför efterfrågan justeras för importen. I denna fördjupning redogörs för hur Konjunkturinstitutets så kallade input/output-modell kan användas för att beräkna importandelen i efterfrågan. Modellen fångar både förändringar i efterfrågans sammansättning och indirekta effekter via användningen av importerade insatsvaror i produktionen. Som resultat fås en mer rättvis bild av efterfrågans bidrag till BNP-tillväxten, där exempelvis exportens betydelse för svensk ekonomi förtydligas.

Importandelen på hög nivå

Denna fördjupning inleds med en kort tillbakablick innan modellen och resultaten presenteras. I tillbakablickens konstateras att importen till Sverige har ökat väsentligt de senaste decennierna. Det gör det än mer angeläget att korrigera för importen när efterfrågans betydelse för svensk produktion analyseras.

EN TILLBAKABLICK TILL 1950

Importen är i dag stor i förhållande till den *totala efterfrågan*, det vill säga konsumtion, investeringar och export. Importandelen är drygt 28 procent, vilket historiskt sett är en hög nivå (se diagram 127).

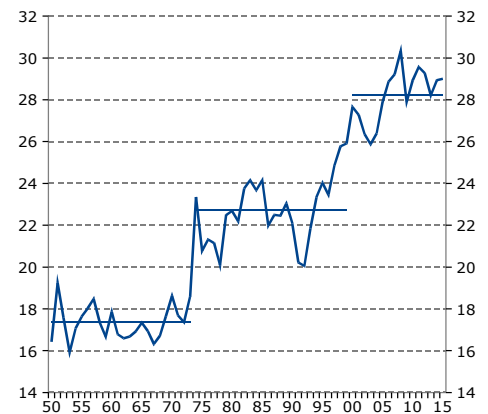
En snabbt växande världshandel och ökad specialisering har bidragit till att importvolymen (importen i fasta priser) ökat snabbare än den totala efterfrågan alltsedan 1950 (se diagram 128). Fram till den första oljekrisen i slutet av 1973 steg dock priset på importen långsammare än priset på efterfrågan, relativpriset på importen föll med drygt 40 procent mellan 1950 och 1973 (se diagram 129). Det förklarar varför importandelen var densamma 1973 som i början på 1950-talet (se diagram 127). Detta trots att volymtillväxten i importen var betydligt högre än i den totala efterfrågan.

Ett allt högre oljepris gjorde att nedgången i det relativa importpriset bröts och att importandelen steg kraftigt efter oljekrisen. Under den andra halvan av 1970-talet och fram till 1990-talskrisen var tillväxten i efterfrågan omväxlande hög och låg. Importandelen varierade kraftigt men förblev på en högre nivå.

Relativpriset på importen steg i slutet av 1992 i samband med den stora försvagningen av kronan som följde finanskrisen. Un-

Diagram 127 Import

Procent av total efterfrågan, löpande priser

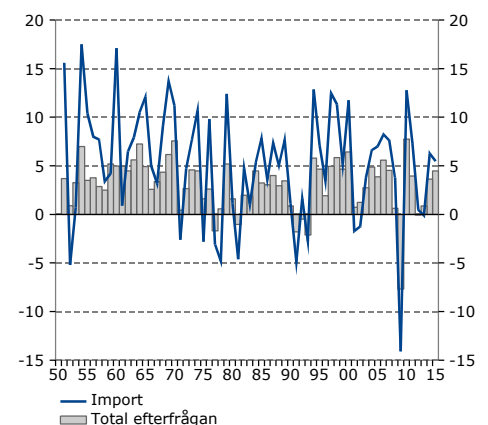

Anm. Medelvärden för 1950–1973, 1974–1999 samt 2000–2015 visas i diagrammet.

Källa: SCB.

Diagram 128 Import och total efterfrågan

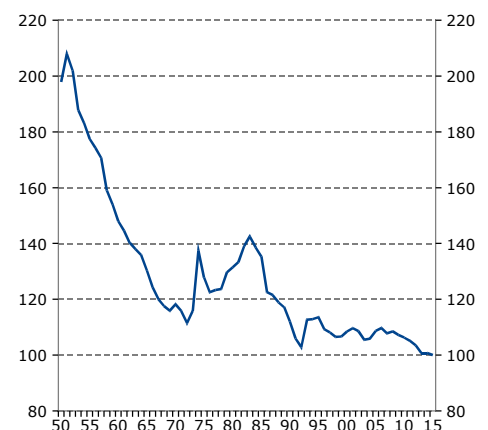
Procentuell förändring, fasta priser

Källa: SCB.

Diagram 129 Relativpris mellan import och total efterfrågan

Index 2015=100

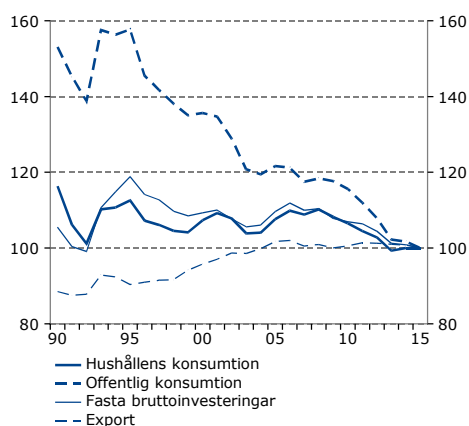

Anm. Relativpriset beräknas som importdeflatorn dividerat med deflatorn för total efterfrågan.

Källa: SCB.

Diagram 130 Relativpris mellan import och efterfrågans delar

Index 2015=100

Anm. Relativpriset beräknas som importdeflatorn dividerat med deflatorn för respektive efterfrågekomponent.

Källa: SCB.

der konjunkturåterhämtningen under senare delen av 1990-talet utvecklades exportpriserna svagt i förhållande till importpriserna (se diagram 130). Försvagningen fortsatte fram till 2006. En förklaring är stigande råoljepris under denna period. En annan förklaring till den relativt svaga utvecklingen av exportpriserna är att en stor andel av exporten kom från branscher verksamma inom informations- och kommunikationsteknik (IKT) och andra branscher med hög produktivitetstillväxt och stark internationell konkurrens. Högre produktivitet gör att produktionskostnaden blir lägre och företagen kan behålla lönsamheten trots pressade priser. Sammanfattningsvis berodde den kraftiga ökningen av importandelen under 1990-talet på att importvolymen ökade betydligt snabbare än efterfrågan. Relativpriset på importen var 2008 ungefär på samma nivå som 1993 (se diagram 129).

IMPORTANDELEN HAR INTE ÖKAT SEDAN FINANSKRISEN

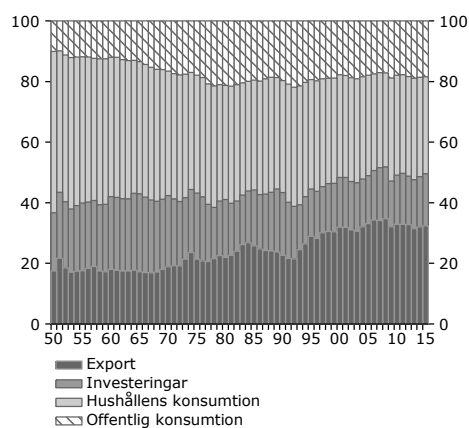
Importandelen nådde sitt hittills högsta värde 2008, samma år som finanskrisen inträffade. Därefter finns ingen tydlig trend. Den trendmässiga uppgången ser därmed ut att ha brutits, åtminstone för tillfället (se diagram 127).⁶³

Importdeflatorn har fallit i förhållande till deflatorn på konsumtion och investeringar medan den varit oförändrad i förhållande till exportdeflatorn (se diagram 130). Relativpriset på importen har därmed minskat sedan 2008 (se diagram 129) vilket förklarar en del av importandelens utveckling.

En ytterligare förklaring kan vara att sammansättningen i efterfrågan har förändrats. Importen påverkas av en förändrad sammansättning eftersom importandelen skiljer sig åt mellan olika delar av den totala efterfrågan. Finanskrisen slog exempelvis hårt mot svensk export, som har en hög importandel. Efter finanskrisen har exportens andel av efterfrågan minskat något, medan både hushållens och den offentliga sektorns konsumtion har ökat (se diagram 131). Ett annat exempel på möjliga sammansättnings effekter finns inom aggregatet investeringar där bostadsinvesteringar normalt sett har lägre importintensitet än andra investeringar, till exempel maskininvesteringar. Det kan ha betydelse eftersom investeringsökningen som skett sedan finanskrisen i hög grad drivits av bostadsbyggandet.

Diagram 131 Efterfrågan

Procent av total efterfrågan

Källa: SCB.

⁶³ Sverige liksom många andra länder har påverkats av en relativt svag handelsutveckling i förhållande till BNP-tillväxten i omvärlden sedan finanskrisen. För en översikt, se Hoekman, B. (red.), *The global trade slowdown. A new normal?*, VoxEU.org E-book, CEPR Press, London, 2015.

Importjusterad efterfrågan

BNP mäter förädlingsvärdet i alla varor och tjänster som produceras inom ett land under en viss period. Men den totala efterfrågan, som den beskrivs i försörjningsbalansen, innehåller såväl efterfrågan på inhemskt som utländskt producerade varor och tjänster. För att på ett bra sätt beskriva hur tillväxten i efterfrågan påverkar BNP-tillväxten behöver hänsyn tas till hur efterfrågan påverkar importen. I detta avsnitt visas hur importen kan fördelas på olika delar av efterfrågan. Därefter beräknas den importjusterade efterfrågans delar som andel av BNP.

KONJUNKTURINSTITUTETS INPUT/OUTPUT-MODELL

Konjunkturinstitutet har sedan länge använt så kallade input/output-modeller, bland annat för att göra prognoser på importen. Den senaste versionen är anpassad till den nuvarande utformningen av nationalräkenskaperna (ESA 2010) och aktuell klassificering av näringslivets branscher och produkter (SNI 2007).

I modellen beräknas hur en given nivå på efterfrågan fördelar sig på inhemsk produktion och import av olika varor och tjänster. Modellen fångar förändringar i efterfrågans sammansättning genom att den totala efterfrågan fördelas på 41 undergrupper.⁶⁴

Kärnan i modellen är så kallade input/output-matriser som visar användningen av olika insatsvaror och tjänster (input) i produktionen (output). Därmed fångas att förändringar i efterfrågan på en viss vara eller tjänst får genomslag i hela produktionskedjan och förändrar efterfrågan på en mängd andra varor och tjänster som används som insats i produktionen. Dessa insatsvaror produceras såväl i landet som importeras.

IMPORTEN FÖRDELAD PÅ EFTERFRÅGAN

I modellen beräknas importen förknippad med en viss typ av efterfrågan som summan av import som går direkt till slutlig användning och import av insatsvaror som behövs för inhemsk produktion av de varor och tjänster som efterfrågas.⁶⁵ Exempelvis beräknas importen förknippad med hushållens konsumtion

⁶⁴ Se Forsfält, T. och E. Glans, "IOR – NIER's Input-Output Model of the Swedish Economy", Working Paper No. 141, Konjunkturinstitutet, 2015.

⁶⁵ Modellens koefficienter är beräknade med data för ett visst basår, för närvarande 2014, vilket är det senaste året för vilket det finns kompletta data för nationalräkenskaperna. Om efterfrågan i basåret används som indata kommer modellen att generera en total import som är lika med den faktiska importen i nationalräkenskaperna detta år. För andra år kommer det att vara en viss diskrepans. Som framgår av diagram 127 har importandelen ökat med tiden och modellen som har fasta koefficienter överskattar därför importnivån bakåt i tiden. Skillnaden mellan den faktiska importen och modellens beräknade import fördelas här i proportion till modellens beräknade import. Därefter beräknas importandelarna.

av dagligvaror som importen av ”färdiga” livsmedel och andra dagligvaror som hushållen konsumerar samt importen av insatsvaror i den inhemska produktionen av livsmedel. Det innebär att användningen av importerade råvaror och ”halvfabrikat” räknas med liksom den import som behövs för övrig förbrukning i livsmedelsbranschen, exempelvis drivmedel till transporter.

Modellberäkningarna visar till exempel att värdet av importen som förser hushållens konsumtion motsvarade ca 26 procent av konsumtionsutgifterna 2014, se tabell 20. Tabellen visar också att importandelen varierar mellan olika delar av konsumtionen. Lägst är den för hyror och andra löpande utgifter för bostaden. Importandelen i konsumtionen av övriga tjänster, exklusive bostadstjänster, är också lägre än för varor eftersom tjänsterna är mer arbetsintensiva.

Att drivmedel inte har högre importandel än knappt 30 procent kan tyckas förvånande. Råolja dominerar som insatsvara i produktionen av drivmedel och i princip all råolja är importerad. Förklaringen är den höga beskattningen av bensin och diesel som gör att kostnaden för insatsvaran utgör en förhållandevis liten andel av konsumentpriset.

Tabell 20 Hushållens konsumtion 2014

Procent respektive miljarder kronor

	Importandel ¹	Konsumtion	
		Faktisk	Exkl. import
Dagligvaror	30,2	281	196
Sällanköpsvaror	33,4	333	222
Bilar	58,2	57	24
Drivmedel	29,1	49	35
Tjänster, exkl. bostad	18,8	581	472
Bostad	8,5	358	327
El och fjärrvärme	13,9	96	83
Konsumtion i utlandet	100,0	93	0
Utländska besökares konsumtion	24,9	-89	-67
Icke-vinstdrivande organisationer	9,8	57	52
Total	26,1	1 816	1 342

¹ Procent.

Anm. Konsumtion exkl. import = faktisk konsumtion · (1 – importandel).
Importandel för total konsumtion = 1 – total, exkl. import/faktisk konsumtion.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

I tabell 21 visas importandelarna för de olika delarna av exporten 2014. Raffinerade petroleumprodukter, i huvudsak bensin och

diesel, är den delpost som har högst importandel. Utgifterna för importen motsvarar 87 procent av exportvärdet för petroleumprodukter. Råoljepriset har således större genomslag på exportpriset än på konsumentpriset. Exporten från Sverige av varor som baseras på inhemska råvaror som skog och malm, det vill säga grupperna trä- och pappersvaror samt basmetaller, har naturligt nog en lägre importandel.

Som i fallet med hushållens konsumtion har exporten av tjänster ett lägre importinnehåll än varor. I teknikintensiva varubranscher används importerade insatsvaror i stor utsträckning. Exempelvis var exportvärdet 2014 för elektronikprodukter och motorfordon ca 170 miljarder kronor vardera. Det importjusterade värdet av exporten från dessa två branscher var betydligt lägre, 82 respektive 96 miljarder kronor.

Tabell 21 Export 2014

Procent respektive miljarder kronor

	Importandel ¹	Export	
		Faktisk	Exkl. import
Elektronikprodukter	52,1	172	82
Motorfordon	43,8	171	96
Maskiner, övriga	36,7	165	104
Kemi och läkemedel	45,7	145	79
Trä- och pappersvaror	26,5	128	94
Petroleumprodukter	87,4	91	11
Basmetaller	39,1	77	47
Övriga varugrupper ²	36,2	287	183
Tjänster, exkl. frakttjänster	22,7	364	281
Frakttjänster	34,5	84	55
Utländska besökares konsumtion	24,9	89	67
Total	38,0	1 773	1 099

Anm. Export exkl. import = faktisk export · (1 – importandel).

Importandel för total export = 1 – total, exkl. import/faktisk summa.

¹ Procent. ² Övriga varugrupper består av SNI-delarna: A, B, 10–15, 22–23, 25, 31–33, D, E. Importjusteringen för detta aggregat är beräknad med olika importandelar för 10 delgrupper. Den angivna importandelen ges implicit.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

De fasta bruttoinvesteringarna kan fördelas på olika branscher (se tabell 22). Det är ingen skillnad mellan varu- och tjänstebranschernas investeringar när det gäller importandelen. För bostadsinvesteringarna är dock importandelen betydligt mindre. Även offentliga myndigheters investeringsutgifter har en låg importandel. Det kan bero på att en väsentlig del utgörs av investeringar i byggnader och infrastruktur som i stor utsträckning sker med inhemsk arbetskraft.

Tabell 22 Fasta bruttoinvesteringar 2014

Procent respektive miljarder kronor

	Importandel ¹	Investeringar	
		Faktisk	Exkl. import
Varubranscher	51,4	289	141
Tjänstebranscher, exkl. bostäder och fastighetsförvaltning	51,3	223	108
Bostäder och fastighetsförvaltning	20,7	228	181
Offentliga myndigheter	22,8	167	129
Totalt	38,4	907	559

Anm. Investeringar exkl. import = faktiska investeringar · (1 - importandel).
Importandel för totala investeringar = 1 - total, exkl. import/faktiska investeringar.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Importandelar kan beräknas på liknande sätt för offentliga konsumtionsutgifter, fördelade på statliga respektive kommunala utgifter. Offentlig konsumtion innehåller en större andel tjänster än hushållens konsumtion, vilket är en förklaring till att importandelen är lägre. Importandelen var 10,3 procent 2014.

IMPORTJUSTERAD EFTERFRÅGAN SOM ANDEL AV BNP

Genom att använda de importandelar som beräknats för efterfrågans delar kan hela importen fördelas på den slutliga efterfrågan. Nettobidraget till BNP i miljarder kronor från respektive komponent visas i sista kolumnen i tabellerna ovan. I tabell 23 visas effekten på fördelningen av BNP i försörjningsbalansen.

Tabell 23 Efterfrågan och import 2014

Procent

	Importandel ¹	Andel av BNP		
		Totalt	Varav import	Exkl. import
Hushållens konsumtion	26,1	46	12	34
Offentlig konsumtion	10,3	26	3	23
Fasta bruttoinvesteringar	38,4	23	9	14
Lagerinvesteringar	-	0	-	0
Export	38,0	45	17	28
Import	-	-41	-	-
Summa	-	100	41	100

¹ Procent.

Anm. Varav import = importandel · total BNP-andel. På grund av avrundning summerar inte alltid kolumnerna.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabellen visar exempelvis att 2014 motsvarade importen av varor och tjänster som direkt eller indirekt användes för hushållens konsumtion 12 procent av BNP. Den importjusterade BNP-andelen för hushållens konsumtion blir därmed betydligt lägre än den faktiska, 34 jämfört med 46 procent.

De offentliga konsumtionsutgifterna påverkas inte lika mycket av importjusteringen på grund av den lägre importandelen. De fasta bruttoinvesteringarna påverkas mest i relativa tal.⁶⁶

Sammanfattningsvis motsvarade de totala utgifterna för importen 41 procent av BNP 2014 (se tabell 23). Av denna import användes 24 procentenheter (ca 60 procent) för att tillgodose den inhemska efterfrågan. Resterande 17 procentenheter (ca 40 procent) användes för export.

Importjusterade bidrag till BNP-tillväxten

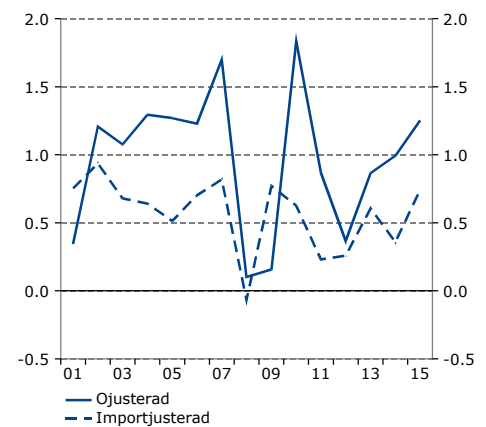
Avslutningsvis beräknas importjusterade bidrag till BNP-tillväxten från hushållens konsumtion, fasta bruttoinvesteringar och export (se diagram 132, diagram 133 och diagram 134) samt offentlig konsumtion.⁶⁷

⁶⁶ Ingen justering görs för lagerinvesteringarna. Även om lagerinvesteringar kan innehålla en stor mängd importerade varor så är det svårt att beräkna importandelen då lagerinvesteringarna kan vara nära noll eller negativa under basåret, vilket gör andelarna svårtolkade.

⁶⁷ Tillväxtbidraget beräknas som delaggregatets förändring (i kronor) från föregående period dividerat med BNP föregående period, vilket är approximativt lika med delaggregatets vikt i BNP (föregående period) multiplicerat med tillväxttakten för delaggregatet.

Diagram 132 Hushållens konsumtionsutgifter

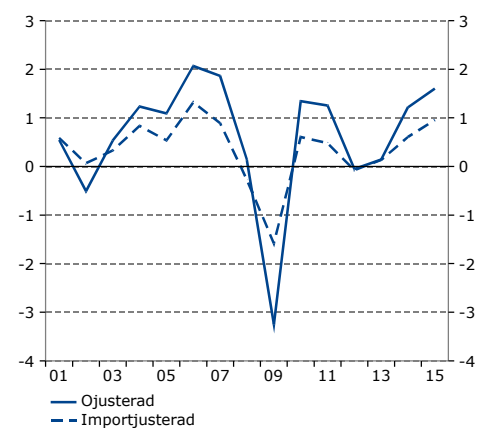
Förändring i procent av BNP föregående år

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 133 Fasta bruttoinvesteringar

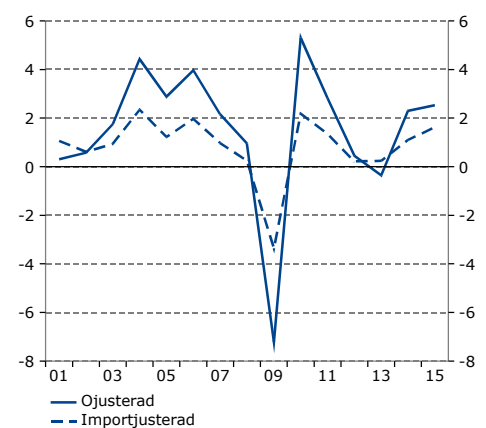
Förändring i procent av BNP föregående år

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 134 Export

Förändring i procent av BNP föregående år

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Differensen mellan det ojusterade och det importjusterade BNP-bidraget varierar över tiden. Det är en konsekvens av att sammansättningen varierar över tiden. För hushållens konsumtion syns det tydligt (se diagram 132). För respektive delpost i konsumtionen är importandelen konstant i modellen (se tabell 20).⁶⁸ Men olika delposter växer i olika takt. Importandelen för hushållens totala konsumtion och de andra delarna av total efterfrågan i tabell 23 varierar därmed över tiden, vilket påverkar det importjusterade BNP-bidraget.

Utan importjustering överskattas således bidragen från den inhemska efterfrågan till tillväxten i svensk BNP, då den består av en förhållandevis stor mängd importerade varor och tjänster.

På samma sätt blir exportens bidrag till BNP-tillväxten missvisande om inte hänsyn tas till importen. Exempelvis är det ojusterade bidraget från exporten ungefär lika med halva BNP-tillväxten 2013–2015 (se tabell 24). Det ger en överskattning av exportens betydelse för svensk BNP.

Tabell 24 Två alternativ att beräkna bidrag till BNP-tillväxten

Förändring i procent av BNP föregående år

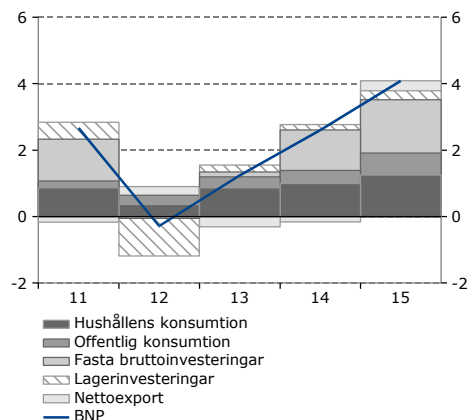
	Ojusterat			Importjusterat		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Hushållens konsumtion	0,9	1,0	1,3	0,6	0,4	0,7
Offentlig konsumtion	0,3	0,4	0,7	0,3	0,3	0,5
Fasta bruttoinvesteringar	0,1	1,2	1,6	0,1	0,6	1,0
Lagerinvesteringar	0,2	0,2	0,3	0,2	0,1	0,3
Export	-0,4	2,3	2,5	0,2	1,1	1,6
Import	0,0	-2,5	-2,2	-	-	-
BNP	1,2	2,6	4,1	1,2	2,6	4,1

Anm. I det importjusterade alternativet fördelas importen på 41 efterfrågekomponenter med hjälp av modellen IOR. Därefter beräknas årliga differenser för respektive komponent, som slutligen divideras med BNP föregående år.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 135 Ojusterat bidrag till BNP-tillväxten

Förändring i procent av BNP föregående år

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

I diagram 135 visas de ojusterade bidragen till BNP-tillväxten. I diagrammet redovisas nettoexportens bidrag till BNP-tillväxten, det vill säga att all import dragits från exporten. Det är vanligt att nettoexportens bidrag till BNP redovisas som i diagram 135. Detta bidrag underskattar dock exportens betydelse för BNP-tillväxten. Nettoexporten är naturligtvis viktig i andra sammanhang, framför allt som en indikator på landets finansiella ställning. Nettoexporten säger dock inte något om exportens

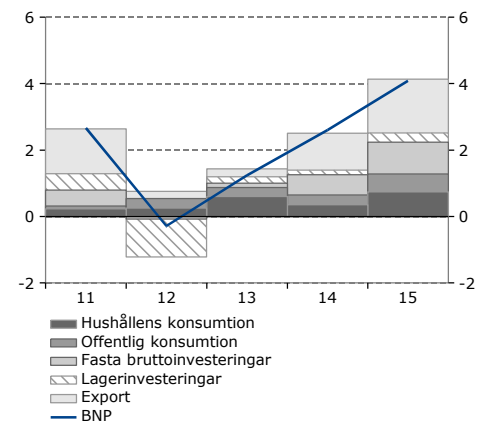
⁶⁸ Det är konsistent med data från nationalräkenskaperna över den korta tidsperiod det finns jämförbara data (2011–2014).

betydelse för svensk BNP-tillväxt på kort sikt. För en mer rättvisande bild bör därför importen fördelas även på den inhemska efterfrågan.

I diagram 136 visas slutligen hur resultaten från den metod som beskrivits i denna fördjupning kan användas för att beskriva hur efterfrågan bidragit till BNP-tillväxten. Det ger en rättvisande bild av exportens betydelse för BNP-tillväxten samtidigt som det ger en kvantifiering av bidraget från de olika delkomponenterna i den inhemska efterfrågan. Metoden är framför allt tänkt att användas för att beskriva drivkrafterna i Konjunkturinstitutets prognoser över BNP-tillväxten på kort sikt. I avsnittet ”Konjunkturer i Sverige 2016–2018” återfinns en aktuell tillämpning.

Diagram 136 Importjusterat bidrag till BNP-tillväxten

Förändring i procent av BNP föregående år

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

FÖRDJUPNING

Utvecklingen på arbetsmarknaden på lång sikt

Arbetslösheten minskar och kommer under 2017 sjunka under jämviktsarbetslösheten som uppskattas till 6,7 procent. Jämviktsarbetslösheten kan variera över tid och bedöms pendla mellan 6,6 och 6,8 procent fram till 2030. Den demografiska utvecklingen innebär att jämviktsarbetslösheten ökar bland annat till följd av ett ökat antal utomeuropeiskt födda eftersom de i genomsnitt har högre arbetslöshet. Den förra regeringens ekonomiska politik samt avtagande negativa effekter från finanskrisen har en dämpande effekt på jämviktsarbetslösheten. Åtgärder i budgetpropositionen för 2017 inom arbetsmarknads- och skattepolitikområdena bedöms ha små men positiva sysselsättningseffekter. Utbildningssatsningar bedöms ha positiva effekter på sysselsättningen på lång sikt, även om de är svåra att kvantifiera. På kort sikt innebär de dock att arbetsutbudet minskar till följd av fler studerande. Bedömningarna är behäftade med stor osäkerhet.

Konjunkturinstitutet publicerar regelbundet scenarier på medellång sikt, för närvarande för 2019–2026. Det är då nödvändigt att bedöma den så kallade potentiella nivån för viktiga arbetsmarknadsvariabler såsom arbetskraft, sysselsättning och arbetslöshet. Potentiell nivå avser den nivå för respektive variabel som är förenlig med att ekonomin är konjunkturrellt balanserad i alla avseenden.

Enligt befolkningsprognosen växer befolkningen vilket ökar potentiell arbetskraft och sysselsättning. Jämviktsarbetslöshet ökar till följd av förändringar i arbetskraftens sammansättning samtidigt som effekter av tidigare politiska beslut håller den tillbaka. Sysselsättningseffekterna av ny politik i budgetpropositionen för 2017 bedöms vara positiva men små eller, som i fallet med utbildningsinvesteringar, mycket svåra att kvantifiera.

I fördjupningens första del analyseras effekterna av hur den demografiska utvecklingen påverkar den potentiella nivån på olika arbetsmarknadsvariabler framöver. Därefter analyseras effekterna av ny politik, i huvudsak från budgetpropositionen för 2017. Den politik som analyseras är nya eller förändrade arbetsmarknadspolitiska insatser samt vissa förändringar inom skattepolitiken. Slutligen följer en diskussion kring utbildningspolitik och dess tänkbara effekter på arbetsmarknaden.

Potentiella variabler

Potentiell BNP avser den nivå på produktionen som är förenlig med att ekonomin är i konjunkturrell balans.

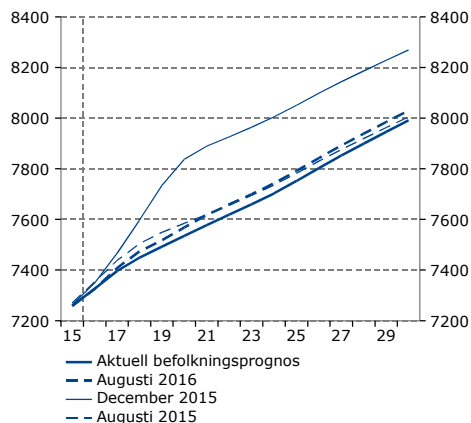
Konjunkturinstitutet delar upp potentiell BNP i potentiell produktivitet och potentiellt antal arbetade timmar. Med potentiell produktivitet avses den produktivitetsnivå som hade observerats i konjunkturrell balans.

Potentiellt antal arbetade timmar bestäms av potentiell sysselsättning, det vill säga antalet sysselsatta när det råder konjunkturrell balans på arbetsmarknaden, samt av deras genomsnittliga arbetstid. Potentiell sysselsättning bestäms i sin tur av potentiell arbetskraft och jämviktsarbetslösheten, det vill säga arbetskraften och arbetslösheten när arbetsmarknaden är i konjunkturrell balans.

Se Konjunkturinstitutet (2015a) för en utförligare beskrivning.

Diagram 137 Befolkningsprognoser

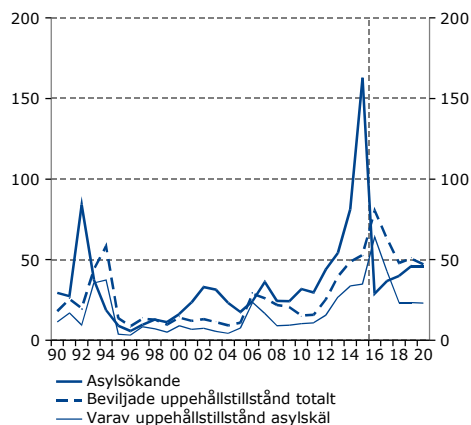
Tusental, 15-74 år

Källa: SCB.

Diagram 138 Asylsökande

Tusental

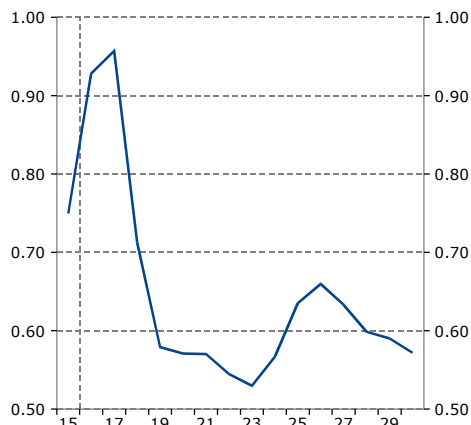

Anm. Migrationsverkets huvudscenario, oktober 2016.

Källa: Migrationsverket.

Diagram 139 Befolkningstillväxt, 15-74 år

Årlig procentuell förändring

Källa: SCB.

Demografiska effekter på arbetsmarknaden

Statistiska centralbyrån (SCB) gör regelbundet prognoser över den demografiska utvecklingen. Dessa prognoser ligger till grund för Konjunkturinstitutets demografiska framskrivning av olika arbetsmarknadsvariabler. I den senaste befolkningsprognosen från oktober 2016 ökar befolkningen (15–74 år) men tillväxttakten är något lägre än i tidigare prognoser till följd av att invandringen bedöms bli lägre (se diagram 137). I samband med det stora inflödet av asylsökande till Sverige hösten 2015 (se diagram 138) reviderades befolkningsprognosen upp kraftigt (se befolkningsprognos december 2015 i diagram 137). Därefter har prognoserna reviderats ner.

AVTAGANDE BEFOLKNINGSTILLVÄXT EFTER 2017

Den demografiska utvecklingen är den främsta drivkraften för tillväxten i arbetskraften och antalet arbetade timmar på längre sikt. Tillsammans med produktivitetstillväxten är befolkningstillväxten och dess sammansättning därmed centrala för att bestämma utvecklingen av potentiell BNP i ett längre perspektiv.

På grund av Migrationsverkets långa handläggningstider kommer den stora grupp asylsökande som kom 2015 att påverka den registrerade befolkningen starkt även 2017 (se diagram 138). Även anhöriginvandringen väntas öka och blir som störst 2019 enligt Migrationsverkets prognos.⁶⁹ Befolkningen växer som mest 2017 då den ökar med nästan 1 procent. Därefter avtar befolkningstillväxten till ca 0,6 procent i genomsnitt per år det kommande decenniet (se diagram 139), vilket är strax över genomsnittet 0,5 procent per år 1990–2010.⁷⁰ Utomeuropeiskt födda står för i stort sett hela befolkningsökningen. Utan invandring hade befolkningen i Sverige minskat (se diagram 140). Det innebär att nyanlända utomeuropeiskt födda (15–74 år) utgör en allt större del av befolkningen under de kommande åren. Andelen utomeuropeiskt födda har ökat från knappt 6 procent år 2005 till ca 10 procent 2015. År 2030 väntas andelen öka ytterligare till ca 17 procent.

VISTELSETID PÅVERAR ARBETSMARKNADSSTATUS

Konjunkturinstitutet använder den demografiska modellen KAMEL som verktyg för att göra långsiktiga framskrivningar av

⁶⁹ Migrationsverket (2016).

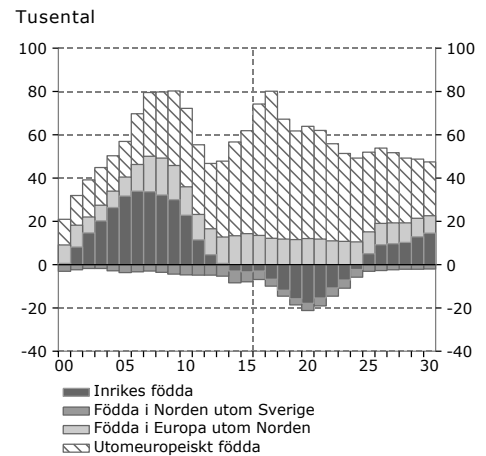
⁷⁰ På kort sikt använder sig SCB av Migrationsverkets prognos över beviljade uppehållstillstånd, på lång sikt antas nettomigrationen gå mot 22 000 personer i genomsnitt per år, se SCB (2016).

olika arbetsmarknadsvariabler.⁷¹ Befolkningen delas in efter ålder, kön och födelseregion och skrivs sedan fram med arbetskraftsdeltagande och sysselsättningsgrad konstanthållen för varje enskild grupp.

Arbetskraftsstatus bland invandrare varierar bland annat med den tid en person har vistats i landet (se tabell 25). En förklaring till att sysselsättningsgraden inledningsvis är lägre är att många som invandrar inte har det humankapital som krävs för att få ett arbete på den svenska arbetsmarknaden. I begreppet humankapital ingår samtliga faktorer som påverkar en persons förmåga såsom utbildning, språkkunskaper och arbetslivserfarenhet, men också kännedom om hur samhället fungerar i olika avseenden.

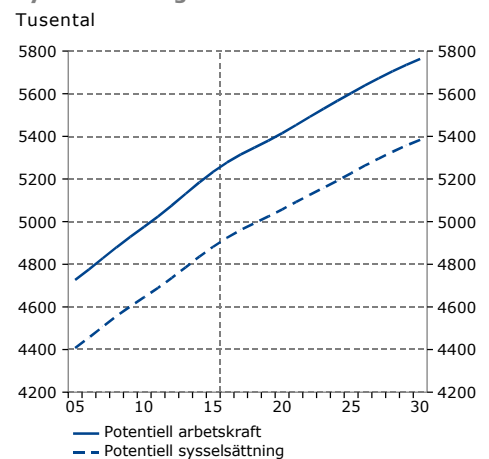
Utöver den renodlade demografiska framskrivningen i KAMEL beräknar Konjunkturinstitutet effekter av att den genomsnittliga vistelsetiden minskar. Större invandring än normalt innebär att andelen nyanlända kommer utgöra en större del av gruppen utomeuropeiskt födda. Eftersom nyanlända inledningsvis har lägre arbetskraftsdeltagande och sysselsättningsgrad påverkas det genomsnittliga arbetskraftsdeltagandet och sysselsättningsgraden. På längre sikt, i takt med att den genomsnittliga vistelsetiden för de som nu är nyanlända ökar, väntas arbetskraftsdeltagande och sysselsättning anpassa sig till övriga i gruppen utomeuropeiskt födda. Efter 15 år i Sverige antas arbetskraftsdeltagande och sysselsättningsgrad vara lika hög för de som nu kommer till Sverige som för gruppen utomeuropeiskt födda i genomsnitt.⁷²

Diagram 140 Befolkningsförändring, 15–74 år

Källa: SCB.

Diagram 141 Potentiell arbetskraft och sysselsättning

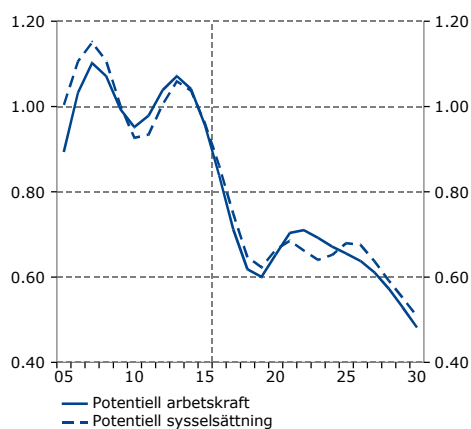
Källa: Konjunkturinstitutet.

⁷¹ I KAMEL används utfallsdata från SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU) för en rad variabler såsom arbetskraft och sysselsättning fördelad på kön, ålder och fyra födelseregioner (Sverige, Norden förutom Sverige, Europa förutom Norden samt utanför Europa). Totalt finns 480 grupper i KAMEL. Med hjälp av SCB:s befolkningsprognos skrivs dessa variabler fram utifrån ett givet startår (i dagsläget 2015). Modellen fångar hur en ändrad sammansättning av befolkningen i åldern 15–74 år påverkar arbetsmarknaden över tiden givet oförändrade förutsättningar i övrigt. För en närmare beskrivning, se bilaga 2 i Konjunkturinstitutet (2012).

⁷² Konjunkturinstitutet antar alltså att de nyanlända som kommer till Sverige på 15 års horisont når samma arbetskraftsdeltagande och sysselsättningsgrad som den befintliga utomeuropeiskt födda befolkningen. Konjunkturinstitutet har i bedömningen utgått från data över arbetskraftsstatus från AKU och vistelsetidsdata från SCB:s databas STATIV för personer födda i Afrika och Asien i åldersgruppen 16–64 år för 2013. För en beskrivning av arbetskraftsstatus och effekten av vistelsetid för personer födda i Afrika och Asien, se Aldén och Hammarstedt (2015).

Diagram 142 Potentiell arbetskraft och sysselsättning

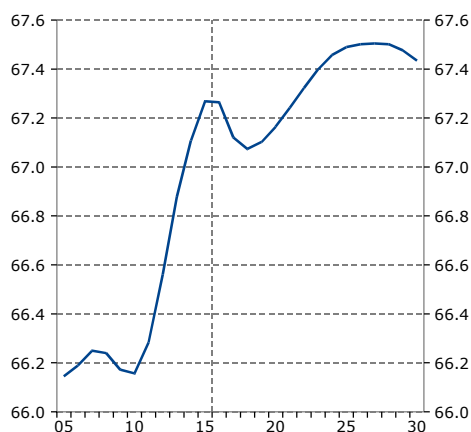
Årlig procentuell förändring

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 143 Potentiell sysselsättningsgrad

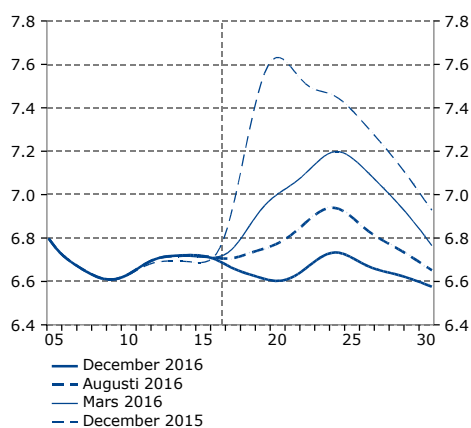
Procent av befolkningen, 15–74 år

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 144 Jämviktsarbetslöshet

Procent av arbetskraften, kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Tabell 25 Arbetskraftsstatus bland utrikes födda efter vistelsetid i Sverige, 16–64 år, 2013

Procent av befolkningen respektive arbetskraften

	Arbetskrafts- deltagande	Sysselsätt- ningsgrad	Arbetslöshet
0–4 år	66,9	48,2	27,9
5–9 år	71,4	53,8	24,7
10–19 år	77,6	64,7	16,6
20–29 år	82,1	73,0	11,1
30 år eller längre	78,2	73,2	6,4
Utrikes födda	75,8	63,4	16,3
Inrikes födda	83,7	78,4	6,4

Anm. Vistelsetiden avser tiden i landet efter beviljat uppehållstillstånd.

Källa: SCB.

POTENTIELL ARBETSKRAFT OCH SYSSELSÄTTNING VÄXER

Potentiell arbetskraft och sysselsättning (se diagram 141) kommer att öka de närmaste åren framför allt till följd av befolkningsökningen. Tillväxttakten i potentiell arbetskraft och sysselsättning avtar framöver och blir i genomsnitt 0,7 procent per år 2016–2026 jämfört med i genomsnitt 1 procent per år 2005–2015 (se diagram 142). Potentiell sysselsättningsgrad sjunker fram till 2019 och ökar därefter (se diagram 143). Den högre sysselsättningsgraden 2025 jämfört med 2016 förklaras till stor del av den demografiska utvecklingen i kombination med att långvariga effekter av lågkonjunkturen under finanskrisen 2008 (så kallade persistenseffekter) klingar av.⁷³

Den ökande andelen utomeuropeiskt födda verkar för en högre jämviktsarbetslöshet. Effekten från denna grupp på jämviktsarbetslösheten har reviderats ner kraftigt det senaste året i och med ändrade migrations- och befolkningsprognoser från Migrationsverket och SCB (se diagram 144).

Jämviktsarbetslösheten, potentiell sysselsättning och arbetskraft påverkas också av regeringens politik, se avsnitt nedan. Jämviktsarbetslösheten pendlar mellan 6,6 och 6,8 procent fram till 2030. Minskningen fram till 2020 förklaras av effekter av ekonomisk politik i kombination med persistenseffekter från finanskrisen som klingar av.

⁷³ Se Konjunkturinstitutet (2013a).

Konjunkturinstitutets bedömning av hur regeringens politik påverkar arbetsmarknaden

Många ekonomisk-politiska åtgärder får varaktiga effekter på ekonomin. Konjunkturinstitutet bedömer därför kontinuerligt hur olika åtgärder påverkar centrala makroekonomiska variabler.⁷⁴ Åtgärderna som analyseras i denna fördjupning är i huvudsak förslag från budgetpropositionen för 2017.⁷⁵ Utbildningsåtgärder har tidigare inte ingått i Konjunkturinstitutets analys av effekter av ekonomisk politik. I detta avsnitt analyseras effekterna av följande åtgärder som beslutats av riksdagen:

Arbetsmarknadspolitik

- Moderna beredskapsjobb i staten
- Nyanlända inkluderas i målgruppen för trainee- och YA-jobb (förändring i våras)
- Förändrade regler kring extratjänster
- Förändrade regler kring nystartsjobb
- Studiestartsstöd
- Sänkt utvecklingsersättning
- Utökad ersättningsperiod för deltidsarbetslösa

Skattepolitik

- Begränsad uppräknings av skiktgränserna för statlig inkomstskatt
- Skattereduktion för reparation och underhåll av vitvaror
- Sänkt moms på mindre reparationer
- Nedsatt arbetsgivaravgift för enskilda näringsidkare vid första anställningen

Utbildningspolitik

- Fler platser i den kommunala vuxenutbildningen och på universitet och högskolor.

Därutöver analyseras även effekterna av att taket i arbetslöshetsförsäkringen är oförändrat.

FÖRÄNDRINGARNA INOM DEN AKTIVA ARBETSMARKNADSPOLITIKEN ÖKAR SYSSELSÄTTNINGEN

Arbetsmarknadspolitiken påverkar arbetsutbud och arbetslöshet såväl på kort som på lång sikt. Arbetsmarknadspolitiken kan genom stöd och kontroll påverka de arbetslösas sökbeteende.

Anställningsstöd

Extratjänster riktar sig till personer som har varit inskrivna i jobb- och utvecklingsgarantin i 450 dagar eller mer samt vissa nyanlända. Extratjänsterna erbjuds inom offentligt finansierad verksamhet. Arbetsgivaren får full ersättning för lönekostnaden upp till maximalt 1 140 kronor per dag. Extratjänster infördes 2015.

Traineejobb riktar sig till ungdomar som varit arbetslösa tre månader eller mer, vissa nyanlända samt övriga långtidsarbetslösa som varit arbetslösa ett år eller mer. Traineejobb innebär arbete på halvtid kombinerat med studier motsvarande minst 25 procent inom traineejobbets yrkesområde. Jobben kan finnas inom välfärdssektorn eller inom bristrycken (enligt Arbetsförmedlingens definition). För traineejobb inom välfärden får arbetsgivaren ersättning för 85 procent av lönekostnaden upp till 550 kronor per dag samt ett handledarstöd i 12 månader med 100 kronor per dag. För traineejobb inom bristrycken får arbetsgivaren ersättning för 50 procent av lönekostnaden upp till 300 kronor per dag. Traineejobb infördes 2015.

Moderna beredskapsjobb införs 2017 och riktar sig till långtidsarbetslösa och nyanlända som ska kunna anställas inom myndigheter för att utföra enklare arbetsuppgifter.

Särskilt anställningsstöd riktar sig till deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin. Arbetsgivaren får ersättning för 85 procent av lönekostnaden upp till maximalt 890 kronor per dag.

Instegsjobb riktar sig till vissa nyanlända där arbetet kombineras med studier i svenska. Arbetsgivaren får ersättning för 80 procent av lönekostnaden upp till 800 kronor per dag.

Övriga subventionerade anställningar

Nystartsjobb riktar sig till nyanlända och personer som under en längre tid varit arbetslösa eller borta från arbetsmarknaden. Nivån på stödet varierar och utgår ifrån arbetsgivaravgiften. Nystartsjobb är, till skillnad från insatserna ovan, en rättighet för de arbetsgivare som uppfyller villkoren.

Stöd för yrkesintroduktionsanställning riktar sig till arbetslösa som saknar erfarenhet av yrket. Anställningen kombineras med utbildning eller handledning. Lönen motsvarar minst 75 procent av lönen i kollektivavtalet beroende på andelen utbildning/handledning. Arbetsgivaren får ersättning motsvarande arbetsgivaravgiften upp till maximalt 5 891 kronor per månad.

⁷⁴ Se Konjunkturinstitutet (2015a).

⁷⁵ För analys av tidigare politik, se Konjunkturinstitutet (2015b).

För de flesta är jobbsökande den viktigaste vägen till arbete. Men för vissa arbetslösa krävs även andra insatser. Arbetsmarknadspolitiken kan då bidra genom att utveckla dessa personers kompetens eller genom att subventionera arbetsgivare som anställer dem.⁷⁶

Från och med 2017 införs så kallade moderna beredskapsjobb som är en form av anställningsstöd inom offentlig sektor. Våren 2016 utökades målgruppen för traineejobb och yrkesintroduktionsanställning till att även omfatta nyanlända. Även målgruppen för extratjänster kommer att utökas med nyanlända från och med 2017 samtidigt som subventionens omfattning ökar från 75 till 100 procent av en heltidsanställning och handledarbidraget höjs. Utökad målgrupp och höjd subvention kan bidra till att fler tar del av insatsen. Dessa åtgärder minskar arbetslösheten enligt den officiella statistiken eftersom de arbetsökande i dessa åtgärder klassificeras som sysselsatta. Subventionerade anställningar som liknar ordinarie anställningar tenderar även att öka sannolikheten för den arbetslöse att få arbete efter programmet.⁷⁷ Den sammantagna sysselsättningseffekten av extratjänster och traineejobb har sedan tidigare bedömts vara positiv och sänka jämviktsarbetslösheten med 0,2 procentenheter på lång sikt.⁷⁸ De nya åtgärderna i form av utökade målgrupper för extratjänster, traineejobb och yrkesintroduktionsanställning samt införandet av moderna beredskapsjobb förbättrar

⁷⁶ Se Forslund och Vikström (2010).

⁷⁷ När det gäller subventionerade anställningar visar studier att de program som mest liknar ordinarie anställningar fungerar bäst för den enskilde arbetslöse. Dessa förefaller dock även ha störst undanträngningseffekter och högre statsfinansiella kostnader, se Calmfors m.fl. (2002).

Med utgångspunkt från beräkningar utförda av Finansdepartementet (2011) beräknas effekterna enligt följande princip:

Sysselsättningseffekt = antalet deltagare · (1 – undanträngning) + antalet deltagare · behandlingseffekt i dagar / 365. Där är behandlingseffekten den ökade sannolikheten att få ett arbete efter åtgärden.

Effektberäkningarna är förknippade med stor osäkerhet. Beräkningssättet implicerar att alla andra potentiella effekter av arbetsmarknadspolitiska program som exempelvis lönebildningseffekter och effekter på matchning och arbetskraftsdeltagande på längre sikt är försumbara.

⁷⁸ Konjunkturinstitutet bedömer att de beräknade volymerna i subventionerade anställningar i budgetpropositionen för 2017 blir svåra att nå. Tidigare erfarenheter visar även att det tar tid att både introducera och utveckla olika åtgärder. De, av regeringen, beräknade volymerna har därför halverats på längre sikt. Undanträngningen har bedömts till 60 procent och behandlingseffekten avseende extratjänster och moderna beredskapsjobb har satts till 120 dagar, liksom den bedömning som Finansdepartementet och Arbetsförmedlingen gjort för nystartsjobben. Den enskilde arbetslöse antas därmed efter att ha genomgått programmet få 120 dagars kortare arbetslöshetstid. Det kan vara högt räknat då utvärderingar visar att direktskapande jobb i offentlig sektor sällan visar på stora positiva möjligheter att på kort sikt få ett osubventionerat arbete. Behandlingseffekten avseende traineejobb har satts till 4 dagar, liksom den bedömning Finansdepartementet gjort för praktiktjänster. Överlag visar utvärderingar på förhållandevis små effekter av olika typer av ungdomsåtgärder. Sysselsättningseffekterna av åtgärderna i sysselsättningsfasen i jobb- och utvecklingsgarantin (fas 3) har bedömts vara försumbara. "Lång sikt" avser i detta fall ca tio år. Se Finansdepartementet (2011), Arbetsförmedlingen (2014) och Finanspolitiska rådet (2010).

möjligheterna att nå tidigare prognostiserade volymer i insatserna men bedöms inte förstärka effekten på jämviktsarbetslösheten eftersom antalet deltagare hittills varit lägre än väntat.

Regeringen avser att förändra subventionen vid nystartsjobb så att den blir lägre för personer som varit arbetslösa mindre än två år samt begränsa de maximala stödperioderna. Samtidigt kommer subventionen att höjas för personer som varit arbetslösa mer än tre år och nyanlända. Från och med 2017 krävs anställningsvillkor som följer, eller är likvärdiga med, kollektivavtal även vid nystartsjobb. Det innebär samma krav på anställningsvillkor som för övriga anställningsstöd. De högre kraven på anställningsvillkor kan påverka antalet nystartsjobb negativt. Men i vilken utsträckning är svårt att bedöma utan att veta i vilken omfattning befintliga nystartsjobb inte uppfyller motsvarande villkor.⁷⁹ Effekten av förändringarna i regelverket är osäker.

ÖKADE INCITAMENT ATT STUDERA

Studiestartsstödet riktar sig till personer med kort utbildning som varit arbetslösa i mer än sex månader. Stödet kan användas för studier på grundläggande eller gymnasial nivå och ger en ersättning på ca 9 100 kronor per månad i maximalt 50 veckor. Regeringen beräknar omfattningen till ca 10 000 heltidsplatser per år med start den 1 juli 2017. Utbildningsinsatser har med stor sannolikhet positiva effekter på arbetsmarknadsutfallet för personer med mycket låg utbildningsnivå.⁸⁰ 50 veckors utbildning är dock sannolikt inte tillräckligt för att höja humankapitalet till en nivå där de med allra lägst utbildning blir anställningsbara. En del av de långtidsarbetslösa som saknar grundläggande eller gymnasial utbildning skulle sannolikt börjat studera även utan det högre studiebidraget. Kommuner har incitament att rekrytera personer som saknar försörjning till studiestartsstödet eftersom de annars får betala försörjningsstöd till dessa personer. Det är osäkert om dessa är den grupp som har störst nytta av stödet. Studiestartsstödet kan tränga undan andra personer från utbildning, vilket skulle innebära en lägre nettoeffekt. Vidare kan det finnas negativa effekter om personer som saknar grundläggande eller gymnasial utbildning väljer att bli arbetslösa eller förlänger sin arbetslöshetsperiod för att bli berättigade till studiestartsstödet. Effekten på arbetsutbudet beror på undanträngning och i vilken utsträckning de studerande lämnar arbetskraften, det vill

⁷⁹ 90 procent av alla anställda omfattas av kollektivavtal (Kjellberg, 2010).

⁸⁰ Se avsnittet "Arbetsmarknadseffekter av investeringar i utbildning" nedan.

säga upphör att söka arbete under studietiden.⁸¹ Mot bakgrund av att undanträngning till viss del kommer att ske och att en del av de studerande fortfarande finns kvar i arbetskraften bedömer Konjunkturinstitutet att studiestartsstödet minskar arbetslösheten och arbetskraften i marginell omfattning.⁸²

Utvecklingsersättning⁸³ för arbetslösa unga över 20 år som saknar gymnasieutbildning och som deltar i arbetsmarknadspolitiskt program sänks från 141 till 48 kronor per dag, vilket är samma nivå som för de som inte fyllt 20 år. Syftet med reformen är att öka incitament för unga att slutföra gymnasiestudierna. Reformen leder troligen till färre unga inskrivna vid Arbetsförmedlingen eftersom det ger större ekonomiskt incitament att börja arbeta eller studera, men också därför att incitamenten att skriva in sig hos Arbetsförmedlingen minskar. För de unga som skulle behöva Arbetsförmedlingens åtgärder är det troligen negativt, men det är svårt att bedöma hur stor den gruppen är. Konjunkturinstitutets bedömning är att reformens effekter på arbetsmarknaden inte har ett entydigt tecken och är osäkra.

ARBETSLÖSHETSERSÄTTNINGEN VID DELTIDSARBETSLÖSHET FÖRLÄNGS

Från och med 2017 utökas möjligheterna för deltidsarbetslösa att få arbetslöshetsersättning. Med nuvarande regler är det möjligt för deltidsarbetslösa att få arbetslöshetsersättning under 75 dagar. Hur lång ersättningsperioden blir i veckor beror på hur många dagar i veckan arbetslöshetsersättningen betalas ut för. Regelförändringen innebär att deltidsarbetslösa kan få ersättning under totalt 60 veckor oberoende av hur många dagar i veckan arbetslöshetsersättningen betalas ut för.

Förändringen innebär att incitamenten att gå upp i arbetstid eller söka heltidsarbete minskar då individen får ersättning ändå. För personer som redan är sysselsatta tenderar detta att i genomsnitt minska antalet arbetade timmar via medelarbetstiden. Samtidigt ökar incitamenten för heltidsarbetslösa att ta ett arbete på deltid vilket minskar arbetslösheten. Konjunkturinstitutet bedömer att effekten på sysselsättningen är positiv men marginell.

⁸¹ En person som studerar och samtidigt söker och kan ta ett arbete klassas som arbetssökande i arbetskraftsundersökningen (AKU).

⁸² Liksom andra nya åtgärder antas det ta tid att införa studiestartsstödet och effekten bedöms fasas in på fem års sikt efter införandet.

⁸³ Deltagare i arbetsmarknadspolitiska program mellan 18 och 25 år som inte uppfyller villkoren för arbetslöshetsersättning får utvecklingsersättning.

OFÖRÄNDRAT NOMINELLT TAK I ARBETSLÖSHETS- FÖRSÄKRINGEN SÄNKER JÄMVIKTSARBETSLÖSHETEN

Det finns inget förslag om att höja taket i arbetslöshetsförsäkringen de närmaste åren. Över tid innebär ett oförändrat tak att ersättningsgraden successivt minskar.⁸⁴ Hur stora effekterna på jämviktsarbetslösheten blir beror på hur stor förändringen i effektiv ersättningsgrad blir och på hur känsliga individerna är för en sådan förändring. Beräkningar i modellen FASIT visar att den genomsnittliga ersättningsgraden minskar med ca 0,8 procentenheter från 70,3 till 69,5 procent av inkomsten mellan 2016 och 2017.⁸⁵ Det innebär att det blir något mer lönsamt att arbeta jämfört med att vara arbetslös. Många arbetslösa påverkas inte alls eftersom de inte uppfyller arbetsvillkoret och därmed inte kvalificerar sig till arbetslöshetsersättningen. Omkring 40 procent av inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen fick under 2015 arbetslöshetsersättning. Mot denna bakgrund bedömer Konjunkturinstitutet att effekterna på ersättningsgraden av det oförändrade taket under ett år är små och effekten på jämviktsarbetslösheten under det året är marginell.

Osäkerheten kring vilken ersättningsgrad som en arbetslös verkligen erhåller är stor eftersom en del av de anställda har tillgång till kompletterande arbetslöshetsförsäkringar som ersätter inkomster över taket i arbetslöshetsförsäkringen.⁸⁶

SMÅ EFFEKTER AV FÖRÄNDRADE SKATTEREGLER

Begränsad uppräknings av skiktgränserna för statlig inkomstskatt innebär att skiktgränserna räknas upp med KPI plus en procentenhet i stället för, som tidigare, två procentenheter. Det leder till att fler personer får betala statlig inkomstskatt och skatten höjs något för de som redan betalar statlig inkomstskatt.

Konjunkturinstitutet bedömer att förändringarna av inkomstbeskattningen har en försumbar effekt på jämviktsarbetslösheten framför allt av två orsaker. Den första och viktigaste orsaken är att arbetslösheten i gruppen som berörs är mycket låg. En möjlig effekt är att vissa individer väljer att arbeta färre timmar vilket inte påverkar arbetslöshet eller sysselsättning men leder till totalt sett färre arbetade timmar och lägre medelarbets-

⁸⁴ Ersättningsgraden är den andel av tidigare lön som arbetslöshetsförsäkringen ersätter. I detta sammanhang avses nettoersättningsgraden, det vill säga efter skatt.

⁸⁵ Beräknat med hjälp av FASIT 2014 version 4, med hjälp av det så kallade STAR-urvalet. Ersättningsgraden är beräknade på hela befolkningen.

⁸⁶ Simuleringar i FASIT fångar kompletterade arbetslöshetsförsäkringar tecknade via kollektivavtal men däremot inte individuella försäkringar tecknade via de fackliga organisationerna eller via privata aktörer. För en översikt se Sjögren Lindquist och Wadensjö (2011).

tid. Dessutom innebär den begränsade uppräknigen av skiktgränserna ingen omfattande förändring, och beteendeförändringarna är därför sannolikt små. Om små förändringar görs varje år ackumuleras dock effekterna.⁸⁷ Höjda skatter på höga inkomster kan påverka personers ansträngning på jobbet då framtida löneökningar minskar i värde. Detta kan påverka produktiviteten negativt. De höjda skatterna leder också till en minskad utbildningspremie som minskar incitamenten för utbildning. Detta kan på lång sikt minska produktivitetstillväxten.

Regeringen har också föreslagit en skattereduktion för reparation och underhåll av vitvaror samt sänkt moms för reparationer av cyklar, skor, lädervaror, kläder och hemtextilier. Vilka effekter dessa två reformer har på arbetsmarknaden beror i huvudsak på hur mycket försäljningen av dessa tjänster ökar och om de potentiellt nyanställda hör till grupper med svag förankring på arbetsmarknaden, vilket skulle kunna minska jämviktsarbetslösheten.

Skattereduktion för reparation och underhåll av vitvaror kan förstärka incitamenten att reparera i stället för att köpa nya varor. Det är dock oklart hur starka dessa incitament är beroende på att endast en del av reparationskostnaden utgörs av arbetskostnad. En sänkning av arbetskostnaden påverkar därför inte den totala reparationskostnaden i motsvarande omfattning. Reparationstjänsterna utförs inte för närvarande av lågutbildad arbetskraft i någon större utsträckning.

Det är svårt att veta på förhand hur mycket den sänkta momsen påverkar priserna på mindre reparationer, men tidigare erfarenheter visar att prisseffekterna ofta är avsevärt lägre än moms-sänkningen.⁸⁸ Branschen för mindre reparationer sysselsätter till viss del lågutbildade, men branschen är liten och sysselsätter därför få individer.

Konjunkturinstitutets bedömning är att skattereduktionen för reparation och underhåll av vitvaror samt sänkt moms för mindre reparationer har marginella effekter på jämviktsarbetslösheten och sysselsättningen.

Enskilda näringsidkare som inte tidigare haft någon anställd och som anställer betalar endast 10,21 procent⁸⁹ i arbetsgivaravgift under de första 12 månaderna. Det innebär en sänkt arbetskostnad. De nya reglerna träder i kraft 2017 och gäller till och med 2021. Generellt bedöms lägre arbetskostnad ha positiv effekt på sysselsättningen. Den lägre arbetsgivaravgiftens begräns-

⁸⁷ Dessutom är marginalskatterna för medel- och höginkomsttagarna redan höga i utgångsläget i ett internationellt perspektiv.

⁸⁸ Se exempelvis Konjunkturinstitutet (2015c).

⁸⁹ 10,21 procent motsvarar ålderspensionsavgiften i arbetsgivaravgiften på totalt 31,42 procent.

ning till anställningens första 12 månader bör innebära att det får mindre betydelse för anställningsbeslutet än en permanent sänkning. Mot bakgrund av att målgruppen för sänkningen är relativt liten⁹⁰, endast omfattar en anställd per arbetsgivare under 12 månader, regelverket är tillfälligt till och med 2021 och att osäkerheten är stor kring eventuella dödviktseffekter (det vill säga anställningar som hade blivit av även utan stödet) och nyttjandegrad bedömer Konjunkturinstitutet att sysselsättningseffekten är försumbar. En mer generell sänkning av arbetsgivaravgifterna riskerar däremot att vältras över på lönerna i större utsträckning och därmed begränsa sysselsättningseffekterna av den anledningen.⁹¹ För grupper som påverkas av kollektivavtalade lägstalöner begränsas övervältringen och effekten kan bli större.

Arbetsmarknadseffekter av investeringar i utbildning

Offentliga investeringar i utbildning påverkar både arbetskraftsdeltagandet och arbetskraftens produktivitet och därmed den ekonomiska tillväxten och välståndet.⁹² Behoven av investeringar i utbildning varierar över tid beroende på bland annat befolkningsstrukturen och befolkningsmängden. De senaste årens stora invandring innebär att det finns många vuxna som saknar utbildning och färdigheter som är relevanta på den svenska arbetsmarknaden. För att utrikes födda med sämre förutsättningar på arbetsmarknaden snabbt ska kunna bli sysselsatta krävs det åtgärder på flera olika områden. Utbildningsinvesteringar med arbetsmarknadsfokus är ett sätt att öka sysselsättningsmöjligheterna bland personer med låga kvalifikationer.

Nedan analyseras omfattningen av regeringens aviserade satsningar i vuxenutbildning som till stor del består av kommunal yrkesutbildning för vuxna. Utbildningsinvesteringar analyseras i relation till de kommande förändringarna i befolkningen eftersom det ofta är rimligt att öka utbildningsplatserna i samma takt som befolkningen ökar för att behålla möjligheter till utbildning på samma nivå. Vidare analyseras hur vuxenutbildningen kan förväntas påverka arbetsmarknaden på kort och lång sikt.

⁹⁰ Om åtgärden funnits 2013 hade ca 10 000 arbetsgivare kunnat ta del av den, se Regeringen (2016).

⁹¹ Se Benmarker (2008).

⁹² För en mer detaljerad beskrivning av hur utbildning påverkar ekonomisk tillväxt och sysselsättning, se exempelvis Konjunkturinstitutet (2013b) och Löfbom och Sonnerby (2015).

FLERA POSITIVA EFFEKTER AV UTBILDNING

Utbildning ger ökade kunskaper och färdigheter. Investeringar i utbildning kan därför leda till högre produktivitet hos de som utbildas. I förlängningen kan detta bidra till ökad sysselsättningsgrad genom lägre jämviktsarbetslöshet och högre inkomster. Utbildningsinvesteringar kan också användas för att påverka hur färdigheterna fördelar sig i befolkningen. En jämnare fördelning av färdigheterna innebär en jämnare fördelning av inkomster och jobbchanser, vilket i sin tur kan minska behoven för inkomstomfördelning via skatter och transfereringar. Utbildning kan också minska individens arbetslöshetsrisk samt leda till bättre hälsa och minskad kriminalitet, vilket ökar skatteintäkterna och minskar de offentliga utgifterna. Utbildningen kan också påverka produktiviteten indirekt genom att de personer som genomgått utbildning förmedlar sina kunskaper till andra personer i sin närhet, till exempel till personer på samma arbetsplats. Utbildningen kan också ha positiva intergenerationella effekter. Investeringar i utbildning är därför viktiga på många sätt för den ekonomiska utvecklingen och kan förbättra arbetsmarknadens funktionssätt.⁹³

Det är i praktiken svårt att mäta effekter av olika utbildningsinvesteringar på arbetsmarknadens funktionssätt eller på tillväxten. Ett problem är att det ofta tar väldigt lång tid innan effekterna uppstår. Detta är särskilt tydligt för investeringar i förskolan eller grundskolan. Det är ofta samhällsekonomiskt lönsamt att satsa mer resurser i de lägre nivåerna i utbildningssystemet eftersom brister i grundläggande kunskaper gör det svårare att lära sig andra saker.⁹⁴ Det är också svårare att åtgärda brister senare. Samtidigt är det viktigt för arbetsmarknadens funktionssätt att även vuxna som har en utbildning och kunskaper som inte längre efterfrågas på arbetsmarknaden har möjlighet att skola om sig.

FÖRÄNDRAD BEFOLKNINGSSAMMANSÄTTNING PÅVERKAR BEHOVET AV UTBILDNING

Sverige har en lång tradition av vuxenutbildningar. Det som skiljer dagens situation från tidigare är att det nu finns relativt många utrikes födda vuxna som är lågutbildade och saknar färdigheter som efterfrågas på den svenska arbetsmarknaden. Vissa grupper av utrikes födda har mindre utbildning än nioårig

⁹³ Det är dock värt att notera att alla utbildningsinvesteringar inte behöver vara samhällsekonomiskt lönsamma.

⁹⁴ Se exempelvis von Greiff m.fl. (2012) och referenser däri. Fredriksson m.fl. (2013) visar också att mindre klasser i grundskolans årskurs 4–6 har positiva effekter på sannolikheten att utbilda sig och långvariga positiva effekter på löner och inkomster.

grundskola och saknar därför även många grundläggande kunskaper. Det ställer delvis andra krav på vuxenutbildningen än tidigare.

De som saknar gymnasieutbildning har ofta svårt att få arbete på den svenska arbetsmarknaden. Detta gäller särskilt unga men också utrikes födda eftersom de därutöver saknar relevant svensk arbetslivserfarenhet som kan kompensera för avsaknaden av formell utbildning. Åtgärder för att fler unga ska gå igenom gymnasiet med godkända betyg är viktiga. Däremot är det inte troligt att utbildning leder till att alla de unga som saknar gymnasieexamen uppnår samma sysselsättningsgrad som de som har fullföljt utbildningen från början. Det beror på att unga utan gymnasieutbildning är en relativt selekterad grupp där många (men förstås inte alla) har någon bakomliggande orsak till att de inte fullföljt utbildningen som också påverkar deras arbetsmarknadsutfall. Bland utrikes födda finns det sannolikt en större andel som med hjälp av utbildningssatsningar skulle kunna förbättra sina möjligheter på arbetsmarknaden eftersom många invandrare kommer från länder med svaga skolsystem.

Studier visar att utbildning ökar möjligheterna till sysselsättning för utrikes födda och att utbildning är särskilt lönsamt för grupper med svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden, till exempel utomeuropeiska flykting- och anhöriginvandrare.⁹⁵ Avkastningen på utbildningen verkar vara högre om åtminstone delar av den har genomförts i Sverige.⁹⁶ Oavsett var utbildningen är genomförd har dock utrikes födda ofta lägre avkastning på utbildning än inrikes födda.⁹⁷

UTÖKAT ANTAL PLATSER INOM VUXENUTBILDNINGEN

Enligt regeringens budgetproposition för 2017 kommer antalet statligt finansierade utbildningsplatser i den kommunala vuxenutbildningen, yrkeshögskolan, folkhögskolan samt inom universitet och högskolor öka med drygt 51 000 platser 2017 i förhållande till tidigare politiska beslut. Regeringen har också aviserat ytterligare ökning av utbildningsplatserna 2018 och 2019. Närmare hälften av dessa utbildningsplatser finns inom den kommunala yrkesutbildningen för vuxna (yrkesvux). Intresset för yrkesvux har varit större än antalet tillgängliga platser i många kommuner.⁹⁸ Även efterfrågan på platser i lärlingsutbildning för vuxna (så kallad lärlingsvux) var 2016 ungefär dubbelt

⁹⁵ Se exempelvis Rooth och Åslund (2006), Dahlstedt och Bevelander (2010) samt Lundborg (2013).

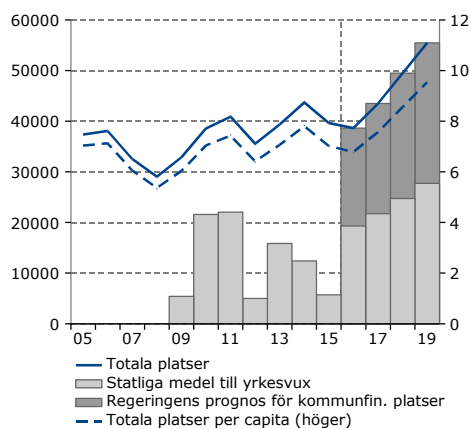
⁹⁶ Se exempelvis Nordin (2011).

⁹⁷ Se exempelvis Katz och Österberg (2013).

⁹⁸ Se Skolverket (2016).

Diagram 145 Antal platser inom yrkesvux, utfall och betingad prognos

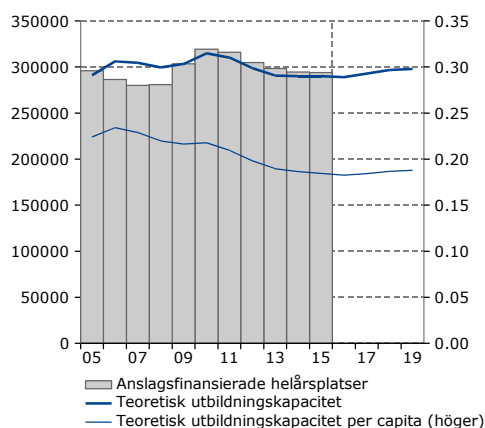
Antal respektive per 1000 personer i befolkningen 20–64 år

Anm. Betingad prognos betingas på att kommunerna fullt ut utnyttjar de statliga medlen och därmed medfinansierar i motsvarande grad. Källor: Regeringen, Skolverket och Konjunkturinstitutet.

Diagram 146 Antal platser inom universitet och högskolor

Antal respektive per befolkning 19–30 år

Anm. Den teoretiska utbildningskapaciteten är beräknad av UKÄ och anger hur många helårsstudenter som anslagen teoretiskt räcker till att finansiera. Kapaciteten baseras på det genomsnittliga ersättningsbeloppet per student. Se UKÄ (2016).

Källor: Regeringen, SCB, Universitetskanslers-ämbetet och Konjunkturinstitutet.

så hög som statsbidraget räckte till. De statligt finansierade utbildningsplatserna i yrkesvux de kommande åren är villkorade så att kommunerna själva måste finansiera minst lika många platser som finansieras med statsbidraget.⁹⁹ Kommunerna har tidigare prioriterat ner den egna finansieringen av yrkesvux på grund av ökade kostnader för utbildning som den enskilde har rätt till, såsom sfi och vuxenutbildning på grundläggande nivå.¹⁰⁰ Det finns därför en stor osäkerhet i hur många yrkesvuxplatser som i praktiken kommer till stånd de kommande åren. Om kommunerna själva finansierar lika många platser som statsbidraget räcker till, ökar yrkesvuxplatserna både i antal och i förhållande till befolkningen 20–64 år under de kommande åren (se diagram 145).

De utökade platserna på universitet och högskolor beräknas däremot inte leda till fler platser i förhållande till befolkningen i åldersgruppen 19–30 år (se diagram 146). Att antalet platser på universitet och högskolor beräknas öka ungefär i samma takt som befolkningen betyder att möjligheter för unga att studera på universitet och högskolor hålls på samma nivå som tidigare.

UTBILDNING VIKTIGT FÖR ETABLERINGEN PÅ ARBETSMARKNADEN

Tillgång till vuxenutbildning är av stor betydelse för kompetensförsörjning och etablering av nyanlända. Betydelsen av dessa ökar när antalet nyanlända träder in på arbetsmarknaden de kommande åren och dessa satsningar kan vara särskilt motiverade för att hjälpa flyktinginvandrare till att så småningom bli sysselsatta. När antalet platser i vuxenutbildningen utökas finns det dock risker för flaskhalsar i utbildningssystemet, till exempel på grund av brist på behöriga lärare, som kan leda till sämre utbildningskvalitet. Det finns också risk för att satsningar på vuxenutbildning konkurrerar med satsningar på grundskola och gymnasieskola, vilket kan påverka utbildningskvaliteten även på andra delar av skolsystemet. En ytterligare fråga är hur stora utbildningssatsningar som krävs för att lyfta produktiviteten hos vuxna flyktinginvandrare med mycket lågt humankapital till en nivå där de blir anställningsbara på den svenska arbetsmarknaden och huruvida det är en samhällsekonomiskt lönsam investering.

Fler platser i utbildningssystemet innebär att fler deltar i utbildningen och färre personer är därför i arbetskraften. På kort sikt innebär det lägre sysselsättning, lägre arbetslöshet och lägre arbetskraftsdeltagande än vad som skulle varit fallet utan utö-

⁹⁹ Enligt budgetpropositionen för 2017.

¹⁰⁰ Skolverket (2016).

kade utbildningsplatser. På längre sikt, efter genomgången utbildning, beror effekterna också på hur utbildningen har påverkat individernas jobbchanser och produktivitet. Ju bättre utbildningsinsatserna är riktade mot de kunskaper som efterfrågas på arbetsmarknaden och de yrken där det finns brist på arbetskraft, desto större är sannolikt de positiva effekterna på arbetsmarknaden. Innehållet i yrkesutbildningar för vuxna ska enligt regelverket samrådligt med de lokala arbetsmarknadsparterna. Arbetsmarknadens parter har därför stora möjligheter att bidra till att utbildningsinsatserna motsvarar behoven på arbetsmarknaden.

SVÅRT ATT KVANTIFIERA EFFEKTER AV UTBILDNINGSSATSNINGAR

Konjunkturinstitutets sammanfattande bedömning är att investeringar i utbildning är positivt, men det är inte troligt att enbart utbildning kommer att lösa etableringsproblemet för de utrikes födda som har svårt att hitta arbete. Det krävs ytterligare insatser – till exempel bättre fungerande validering av befintlig utbildning och kunskaper, praktikplatser, lönesubventionerade anställningar samt lägre ingångslöner – för att få fler individer med låga kvalifikationer i arbete.

Konjunkturinstitutet bedömer att effekterna av utbildningsinsatser på arbetsmarknaden inte är möjliga att närmare kvantifiera. Det beror bland annat på att det är oklart hur stor målgruppen är för utbildningsinsatserna i vuxenutbildning och därmed hur stort behovet egentligen är. Befolkningen i en viss åldersgrupp skulle kunna vara en indikator men befolkningssammansättningen har också betydelse. Befolkningsprognosen innebär att andelen utrikes födda med låg utbildning växer i befolkningen. Dessutom är det svårt att bedöma vad de som deltar i utbildningsåtgärder hade gjort annars.¹⁰¹ Utbildningen kan ske på hel- eller deltid, vilket ytterligare ökar svårigheten att bedöma vilket arbetsmarknadsstatus deltagarna får i AKU.

¹⁰¹ Konjunkturinstitutet har dock gjort en bedömning av effekterna av studiestartsstödet, vilket är en utbildningsåtgärd som riktas till lågutbildade personer som varit arbetslösa i minst 6 månader. Det är troligt att dessa personer annars i stor utsträckning hade varit arbetslösa. Sannolikt går en del av utbildningsinsatserna på kommunal nivå till personer som tar del av studiestartsstödet.

Sammantagna effekter av demografi och politik på arbetsmarknadens utveckling

Sammantaget innebär den demografiska utvecklingen framöver att potentiell arbetskraft, sysselsättning och även jämviktsarbetslösheten ökar. Effekter av kända åtgärder inom den ekonomiska politiken 2017 bedöms vara relativt små för potentiell arbetskraft, sysselsättning och jämviktsarbetslöshet jämfört med tidigare bedömning.

En ny befolkningsprognos innebär nya demografiska förutsättningar. Potentiell arbetskraft och sysselsättning fortsätter att växa men i en lägre takt än tidigare bedömning. Arbetskraftsdeltagandet är i stort sett oförändrat och sysselsättningsgraden är marginellt högre än tidigare bedömning. Jämviktsarbetslösheten pendlar mellan 6,6 och 6,8 procent 2017–2030. De nya demografiska förutsättningarna innebär att den inte ökar på samma sätt som var fallet i tidigare bedömning (se diagram 144).

I budgetpropositionen för 2017 föreslås ett antal åtgärder inom den aktiva arbetsmarknadspolitikerna, förändrade skatteregler och utbildningsinvesteringar. Åtgärderna inom arbetsmarknadspolitikerna bedöms förvisso ha positiva effekter på sysselsättningen men de är små. Studiestartsstödet minskar potentiell arbetskraft och jämviktsarbetslösheten då en del av de arbetslösa kommer att lämna arbetskraften för att studera. Effekterna av ändrade skatteregler bedöms vara försumbara.

Investeringar på utbildningsområdet bedöms ha långsiktigt positiva effekter på matchningen och arbetsmarknaden. Det är dock inte möjligt att kvantifiera effekterna bland annat på grund av osäkerheten kring vad personerna annars hade gjort och hur stort behovet av utbildningsinvesteringar är i förhållande till de aviserade utökade utbildningsplatserna.

Referenser

- Aldén, L. och M. Hammarstedt (2015), ”Utrikes födda på 2000-talets arbetsmarknad – en översikt och förklaringar till situationen”, *Ekonomisk debatt*, nr. 3, 2015.
- Arbetsförmedlingen (2014), *Arbetsmarknadsrapport 2014*.
- Benmmarker, H. (2008), ”Är sänkta arbetsgivaravgifter ett effektivt sätt att öka sysselsättningen?”, Rapport 2006:16, IFAU.
- Calmfors, L., A. Forslund och M. Hemström (2002), ”Vad vet vi om den svenska arbetsmarknadspolitikens sysselsättningseffekter”, Rapport 2002:8, IFAU.
- Dahlstedt, I. och P. Bevelander (2010), ”General versus vocational education and employment integration of immigrants in Sweden”, *Journal of Immigrant and Refugee Studies*, 8 (2), sid. 158–192.
- Finansdepartementet (2011), ”Hur ska utvecklingen av arbetsmarknaden funktionssätt bedömas?”, Rapport från ekonomiska avdelningen 2011:1
- Finanspolitiska rådet (2010), *Svensk finanspolitik*.
- Forslund, A. och J. Vikström (2010), ”Arbetsmarknadspolitiska effekter på sysselsättning och arbetslöshet – en översikt”, bilaga 1 till Långtidsutredningen 2011, SOU 2010:88, ”Vägen till arbete – arbetsmarknadspolitik, utbildning och arbetsmarknadsintegration”
- Fredriksson, P., B. Öckert och H. Oosterbeek (2013), ”Long term effects of class size”, *Quarterly Journal of Economics*, 128 (1), 249–285.
- Katz, K. och T. Österberg (2013), ”Unga invandrare – utbildning, löner och utbildningsavkastning”, IFAU-rapport 2013:6.
- Kjellberg, A. (2010), ”Kollektivavtalens täckningsgrad samt organisationsgraden hos arbetsgivarförbund och fackförbund”, Research reports Vol 2010:1 (2013:1). Sociologiska institutionen, Lunds universitet
- Konjunkturinstitutet (2012), ”Sveriges ekonomi – ett långsiktsscenario fram till år 2035”, Specialstudier nr 30.
- Konjunkturinstitutet (2013a), *Lönebildningsrapport 2013*.
- Konjunkturinstitutet (2013b), ”Tillväxt- och sysselsättningseffekter av infrastrukturinvesteringar, FoU och utbildning – En litteraturöversikt”, Specialstudier nr 37.
- Konjunkturinstitutet (2015a), ”En beskrivning av hur Konjunkturinstitutet beräknar potentiell BNP”, promemoria, www.konj.se.
- Konjunkturinstitutet (2015b), ”Ny politik får varaktiga effekter på arbetsmarknaden”, fördjupning i *Konjunkturläget* juni 2015.
- Konjunkturinstitutet (2015c), ”Kort- och långsiktiga effekter av sänkt restaurangmoms”, *Specialstudier* nr 46.
- Lundborg, P. (2013), ”Refugees’ employment integration in Sweden: Cultural distance and labour market performance”, *Review of International Economics*, 21 (2), sid. 219–232.

- Löfbom, E. och P. Sonnerby (2015), "Utbildning för framtidens arbetsmarknad", Bilaga 5 till Långtidsutredningen 2015, SOU 2015:90.
- Migrationsverket (2016) "Verksamhets- och utgiftsprognos oktober 2016"
- Nordin, M. (2011), "Immigrants' returns to schooling in Sweden", *International Migration*, 49 (4), sid. 144–166.
- Regeringen (2016), "Växa-stöd för den första anställda – sänkta arbetsgivaravgifter för enskilda näringsidkare", lagrådsremiss.
- Rooth, D.-O. och O. Åslund (2006), *Utbildning och kunskaper i svenska: framgångsfaktor för invandrade?*, SNS förlag.
- Sjögren Lindquist, G., och E. Wadensjö (2011), "Avtalsbestämda ersättningar, andra kompletterande ersättningar och arbetsutbudet", Rapport till expertgruppen i offentlig ekonomi 2011:4.
- Skolverket (2016), *Samlad redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet*.
- SCB (2016), "Sveriges framtida befolkning 2016–2060", Statistiska meddelanden.
- Universitetskanslersämbetet (2016), *Universitet och högskolor, årsrapport 2016*.
- von Greiff, C., A. Sjögren och I.-M. Wieselgren (2012), "En god start? En rapport om att stötta barns utveckling", IFAU-rapport 2012:11.

FÖRDJUPNING

Budgetpropositionen för 2017

Åtgärderna i budgetpropositionen för 2017 innebär, enligt Konjunkturinstitutets beräkningar, att de offentliga utgifterna ökar med drygt 17 miljarder kronor och intäkterna med 5 miljarder kronor (se tabell 26). Detta är den finanspolitik som Konjunkturinstitutet har beaktat i prognosen för 2017. Det är en underfinansiering med knappt 12 miljarder kronor för 2017.¹⁰²

DE OFFENTLIGA UTGIFTERNA ÖKAR MED DRYGT 17 MILJARDER KRONOR

Budgetpropositionen för 2017 innehåller sammantaget åtgärder på utgiftssidan i statens budget på netto 22 miljarder kronor, varav anslagsökningarna är drygt 38 miljarder kronor och anslagsminskningarna nästan 17 miljarder kronor.

Knappt 5 miljarder kronor av anslagsökningarna kommer av att systemet för ersättningar till kommunsektorn för mottagandet av ensamkommande barn görs om. Förändringen innebär att kommunerna kommer att få en schablonersättning redan då barnet placeras och att ersättningsbeloppet är kopplat till barnets ålder. I nuvarande system söks ersättningen i efterhand och baseras på faktiska kostnader. Syftet med det nya systemet är att minska den administrativa bördan och att kommunerna ska upphandla mer kostnadseffektiva boenden. Framöver är avsikten att omläggningen ska leda till lägre offentliga konsumtionsutgifter. Under 2017 kommer dock statens finansiella sparande påverkas både av eftersläpande utbetalningar för 2016 och av nya utbetalningar för 2017. Förslaget innebär inte att fler ensamkommande barn ska tas emot av kommunerna och därmed genererar omläggningen inte högre konsumtionsvolym för denna verksamhet i kommunerna. Statens ökade utgifter i form av riktade statsbidrag motsvaras av kommunernas högre inkomster i form av statsbidrag. Däremot kan den högre utbetalningen 2017 som blir en följd av omläggningen innebära att kommunerna framöver kan komma att öka sin konsumtion något inom

¹⁰² Det är lite mindre underfinansiering än vad regeringen redovisar.

andra verksamheter.¹⁰³ Den sammantagna effekten på offentliga sektorns utgiftssida av budgetpropositionen blir därmed 17 miljarder kronor ($22 - 5 = 17$) 2017.

Det mesta av utgiftsökningarna består av ökad konsumtion (se tabell 26). Drygt en fjärdedel av konsumtionsökningen sker i staten och resten i kommunerna. Förutom resurstillskott inom migration och integration genomförs satsningar inom grundskola, gymnasieutbildning och vuxenutbildning, såsom komvux och yrkesvux. Detta sker via satsningar på lärarutbildningar samt genom riktade och generella statsbidrag till kommunerna. Det generella statsbidraget till kommuner och landsting höjs permanent med 10 miljarder kronor för att, enligt regeringen, möjliggöra bättre kvalitet och fler anställda inom skola, vård och omsorg.¹⁰⁴ I ett inledningsskede fördelas merparten av dessa så kallade välfärdsbiljarder mellan primärkommuner och landsting utifrån antalet mottagna asylsökande och personer med uppehållstillstånd.

Transfereringarna till hushållen ökar bland annat av att utbetalningar av studiestöd ökar till följd av förslagen om fler utbildningsplatser inom komvux och yrkesvux. Bostadsbidraget och flerbarnstillägget höjs också.

INKOMSTSIDAN ÖKAR MED Knappt 5 MILJARDER KRONOR

Regeringen föreslår också att statens inkomster höjs med knappt 5 miljarder kronor. Av dessa är 3 miljarder kronor nettoskattehöjningar (se tabell 26). Det är framför allt miljöskatter som höjs. Företagen får skattehöjningar genom att olika avdragsmöjligheter minskar.

Den så kallade energiöverenskommelsen innebär att skatt på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer fasas ut under två år och att fastighetsskatten på vattenkraftverk fasas ut under fyra år. Detta finansieras delvis med höjd energiskatt på el (energiintensiv industri undantagen). Nettoeffekterna av dessa skatteförändringar

¹⁰³ Kommunerna får 2017 utbetalningar från staten både för konsumtion som skett under 2016 och som sker under 2017. Detta gör att kommunernas fordringar på staten kommer att minska 2017. Kommunerna kommer i större utsträckning än utan denna regeländring kunna återställa sina balansräkningar efter att under några år ha släpat efter. Kommuner som har haft ett ansträngt läge har skjutit upp en del konsumtion. När kommunerna får tillskott både genom att statsbidrag som hör till 2016 års konsumtion betalas ut 2017 och genom att kommunerna blir ersatta direkt i samband med att ett ensamkommande barn blir placerat kan detta uppdämda konsumtionsbehov återställas framöver. Denna uppdämda konsumtion bedöms av Konjunkturinstitutet inte äga rum 2017 utan senare. Därför finns den inte med i tabell 26. Om ersättningsystemet inte hade ändrats från efterskottsbetalningar till att ersättningen betalas ut vid kommunplacering hade denna upphämtning i konsumtionen skett senare när staten hunnit i kapp med utbetalningarna.

¹⁰⁴ Detta kan ses som en permanentering av den extrautbetalning som gjordes till kommunerna i slutet av 2015. Extrautbetalningen täcker konsumtionsutgifter för både 2015 och 2016 men hela transfereringen periodiseras i nationalräkenskaperna till 2015.

bedöms bli noll enligt regeringens beräkningar. Beräkningarna bygger på att företag som äger vattenkraftverk och kärnkraftverk kommer att betala mindre fastighetsskatt och effektskatt och därmed ökar företagen beskattningsbara inkomster och statens inkomster från bolagsskatt blir därmed högre. Vidare antas att Vattenfalls resultat ökar till följd av skatteförändringarna och att Vattenfall kan dela ut motsvarande belopp till staten.

Tabell 26 Finanspolitiska åtgärder i budgetpropositionen för 2017 och påverkan på finansiellt sparande i offentlig sektor

Miljarder kronor

	BP2017
Utgifter	17,3
Offentlig konsumtion	16,4
<i>Statlig konsumtion</i>	4,4
<i>Statsbidrag till kommunerna för ökad konsumtion¹</i>	12,0
Offentliga investeringar	0,2
Transfereringar till hushåll	2,4
Transfereringar till företag	-1,3
Transfereringar till utland	-0,4
Inkomster	4,7
Hushållens direkta skatter	0,9
Företagens direkta skatter ²	3,1
Produktionsskatter	-0,4
Produktskatter	-0,6
<i>Moms²</i>	-0,3
<i>Energi och miljö²</i>	0,5
<i>Fastighetsskatt²</i>	-1,2
<i>Alkohol</i>	0,4
Övriga inkomster ²	1,8

¹ Regeringen föreslår utöver de i tabellen redovisade åtgärderna ett nytt system för att ersätta kommunerna för mottagande av ensamkommande barn. Implementeringen av det nya systemet belastar statens budget med 5 miljarder kronor 2017. Bytet av system innebär inte en ökad konsumtionsvolym. Därmed utgör införandet av det nya systemet bara en transferering mellan stat och kommun. I beräkningarna av budgetens effekter på den offentliga sektorns finansiella sparande har Konjunkturinstitutet därför bortsett från den delen av transfereringarna i budgetpropositionen som inte innebär ökad konsumtion i kommunsektorn. Detta skiljer sig från hur regeringen redovisar i tabell 1.1 och tabell 9.1 i budgetpropositionen för 2017.

² Skatteförändringarna till följd av energiöverenskommelsen redovisas enbart netto i budgetpropositionen. Dessa skatteförändringar påverkar dock inte bara skatterna inom energi och miljö samt fastighetsskatt utan även moms och bolagsskatter samt utdelningar från Vattenfall till staten enligt Finansdepartementets sätt att räkna. Allt detta beaktas i den realekonomiska fördelningen av budgetpropositionens förslag i tabellen. Utdelningarna redovisas i tabellen under posten Övriga inkomster tillsammans med effekten av att slopa räntan på skattekonton. Om man bortser från energiöverenskommelsen skulle produktionsskatter rörande energi och miljö höjas med 1,3 miljarder kronor, företagens direkta skatter skulle höjas med 2,4 miljarder kronor och momsintäkterna skulle minska med 0,6 miljarder kronor.

Anm. Beloppen avser nivåförändring i förhållande till fattade beslut till och med 2016 års ekonomiska vårproposition.

Källor: Regeringen (budgetpropositionen för 2017 tabell 6.13 och 8.15) och Konjunkturinstitutet.

Tabellbilaga

På Konjunkturinstitutets webbplats finns fler variabler och längre tidsserier, se www.konj.se/statistik.

INNEHÅLL

Internationell konjunktur 2016–2018.....	102
Tabell A1 BNP i världen.....	102
Tabell A2 KPI i världen.....	103
Tabell A3 Nyckeltal för euroområdet.....	103
Tabell A4 Nyckeltal för USA.....	104
Konjunkturen i Sverige 2016–2018.....	105
Tabell A5 Försörjningsbalans.....	105
Tabell A6 Hushållens inkomster, konsumtion och sparande.....	106
Tabell A7 Bytesbalans och finansiellt sparande.....	106
Tabell A8 BNI.....	107
Tabell A9 Produktion.....	107
Tabell A10 Arbetade timmar.....	107
Tabell A11 Produktivitet.....	108
Tabell A12 Arbetsmarknaden.....	108
Tabell A13 Timlön enligt konjunkturlönestatistiken.....	108
Tabell A14 Timlön och arbetskostnad i näringslivet enligt nationalräkenskaperna.....	109
Tabell A15 Tillförsel- och användningspriser.....	109
Tabell A16 Priser, kostnader och vinster i näringslivet.....	110
Tabell A17 Konsumentpriser.....	110
Makroekonomiskt scenario och ekonomisk politik 2016–2021.....	111
Tabell A18 Scenario för internationell ekonomi.....	111
Tabell A19 Resursutnyttjande.....	111
Tabell A20 Scenario för svensk ekonomi.....	112
Tabell A21 BNP och efterfrågan.....	112
Tabell A22 Räntor och växelkurser.....	113
Offentliga finanser 2016–2021.....	114
Tabell A23 Offentliga sektorns finanser.....	114
Tabell A24 Statens finanser.....	115
Tabell A25 Ålderspensionssystemets finanser.....	115
Tabell A26 Kommunsektorns finanser.....	116
Tabell A27 Offentliga sektorns inkomster.....	116
Tabell A28 Offentliga sektorns utgifter.....	117
Tabell A29 Transfereringar från den offentliga sektorn till hushållen.....	117
Tabell A30 Inkomstindex, balansindex, inkomstpensioner och balanstal.....	117
Tabell A31 Statens budgetsaldo och skuld.....	118
Tabell A32 Utgiftstak för staten.....	118

Internationell konjunktur 2016–2018

Tabell A1 BNP i världen

Procent av köpkraftsjusterad global BNP respektive procentuell förändring, fasta priser

	Vikt 2015	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Världen		3,5	3,3	3,4	3,2	3,2	3,5	3,5
KIX-vägd	74,4	1,1	1,3	2,2	2,2	2,0	2,1	2,2
OECD	45,2	1,3	1,3	1,9	2,2	1,8	2,0	2,1
USA	15,8	2,2	1,7	2,4	2,6	1,6	2,3	2,5
Euroområdet	12,0	-0,9	-0,2	1,2	1,9	1,6	1,5	1,6
Tyskland	3,4	0,7	0,6	1,6	1,5	1,7	1,4	1,7
Frankrike	2,3	0,2	0,6	0,7	1,2	1,2	1,2	1,6
Italien	1,9	-2,9	-1,7	0,2	0,6	0,9	0,9	0,8
Spanien	1,4	-2,9	-1,7	1,4	3,2	3,2	2,4	2,2
Finland	0,2	-1,4	-0,8	-0,7	0,2	1,4	0,8	0,8
Japan	4,2	1,5	2,0	0,2	1,2	1,0	0,8	0,6
Storbritannien	2,4	1,3	1,9	3,1	2,2	2,0	1,3	1,8
Sverige	0,4	0,1	1,2	2,7	3,8	3,2	2,5	2,1
Norge	0,3	2,6	1,1	1,9	1,6	0,6	0,9	1,7
Danmark	0,2	0,2	0,9	1,7	1,6	1,0	1,6	1,6
Tillväxtekonomier ²	54,8	5,5	5,1	4,7	4,0	4,3	4,7	4,6
Kina	17,3	7,7	7,7	7,3	6,9	6,6	6,2	5,7
Indien	7,0	5,1	6,5	7,1	7,4	7,5	7,5	7,3
Brasilien	2,8	1,9	3,0	0,5	-3,8	-3,2	0,8	2,0
BNP per invånare								
USA		1,5	0,9	1,6	1,8	0,9	1,6	1,8
Euroområdet		-1,1	-0,4	1,0	1,6	1,4	1,2	1,4
Japan		1,7	2,2	0,4	1,4	1,1	1,2	1,0
Exportmarknadstillväxt								
Världen ³		1,9	2,7	3,6	3,4	2,3	3,1	3,3

¹ KIX-vägd BNP beräknas som det vägda medelvärdet av BNP-tillväxttakten i de 32 länder som ingår i KIX. ² Tillväxtekonomier definieras som länder som inte är medlemmar av OECD. ³ Exportmarknadstillväxten avser den samlade importefterfrågan i de länder som Sverige exporterar till. Respektive lands vikt utgörs av dess andel i svensk varuexport.

Anm. BNP-siffrorna avser den kalenderkorrigerade utvecklingen uttryckt i fasta priser. Aggregaten beräknas med hjälp av tidsvarierande köpkraftsjusterade BNP-vikter från IMF.

Källor: IMF, OECD, Eurostat, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Tabell A2 KPI i världen

Procentuell förändring

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
OECD	2,9	2,3	1,6	1,7	0,6	1,1	1,9	2,1
USA	3,1	2,1	1,5	1,6	0,1	1,2	2,1	2,4
Euroområdet	2,7	2,5	1,3	0,4	0,0	0,2	1,2	1,4
Tyskland	2,5	2,1	1,6	0,8	0,1	0,3	1,3	1,5
Frankrike	2,3	2,2	1,0	0,6	0,1	0,3	1,2	1,4
Italien	2,9	3,3	1,3	0,2	0,1	-0,1	1,0	1,3
Spanien	3,1	2,4	1,5	-0,2	-0,6	-0,4	1,3	1,5
Finland	3,3	3,2	2,2	1,2	-0,2	0,3	1,1	1,3
Japan	-0,3	-0,1	0,3	2,8	0,8	-0,2	0,4	0,9
Storbritannien	4,5	2,8	2,6	1,5	0,1	0,6	2,5	2,2
Sverige	1,4	0,9	0,4	0,2	0,7	1,1	1,5	1,5
Norge	1,2	0,4	2,0	1,9	2,0	3,8	2,4	2,3
Danmark	2,7	2,4	0,5	0,3	0,2	0,0	1,3	1,6
Tillväxtekonomier ¹								
Kina	5,6	2,6	2,6	2,0	1,4	2,3	2,4	2,5
Indien	8,9	9,3	10,9	6,4	5,9	5,2	5,2	5,0
Brasilien	6,6	5,4	6,2	6,3	9,0	8,9	6,0	4,9

¹ Tillväxtekonomier definieras som länder som inte är medlemmar av OECD.

Anm. KPI för EU-länder, inklusive Sverige, och Norge avser harmoniserade index för konsumentpriser (HIKP). OECD-aggregatet avser nationella KPI-serier. Aggregatet för euroområdet är vägt med konsumtionsvikter från Eurostat och OECD-aggregatet med konsumtionsvikter från OECD.

Källor: OECD, Eurostat, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Tabell A3 Nyckeltal för euroområdet

Miljarder euro, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	Nivå 2015	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Hushållens konsumtionsutgifter	5 744	-1,2	-0,5	0,8	1,8	1,7	1,4	1,4
Offentliga konsumtionsutgifter	2 164	-0,3	0,3	0,6	1,4	1,9	1,1	0,9
Fasta bruttoinvesteringar	2 062	-3,3	-2,5	1,4	2,9	2,9	2,8	3,1
Lagerinvesteringar ¹	9	-0,9	0,1	0,3	-0,2	-0,1	0,0	0,0
Export	4 827	2,9	2,2	4,4	6,2	2,3	2,9	3,3
Import	4 354	-0,6	1,4	4,9	6,2	3,1	3,4	3,6
BNP	10 452	-0,9	-0,2	1,2	1,9	1,6	1,5	1,6
HIKP ²		2,5	1,3	0,4	0,0	0,2	1,2	1,4
Arbetslöshet ³		11,4	12,0	11,6	10,9	10,0	9,6	9,3
Styrränta ⁴		0,75	0,25	0,05	0,05	0,00	0,00	0,00
Tioårig statsobligationsränta ⁵		1,6	1,6	1,2	0,5	0,1	0,6	1,3
Dollar/euro ⁶		1,29	1,33	1,33	1,11	1,11	1,06	1,05

¹ Förändring i procent av BNP föregående år. ² Procentuell förändring. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Nivå, procent, vid slutet av året. Avser refinansräntan. ⁵ Nivå, procent. Avser Tyskland. ⁶ Nivå.

Källor: ECB, Eurostat, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Tabell A4 Nyckeltal för USA

Miljarder dollar, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	Nivå 2015	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Hushållens konsumtionsutgifter	12 284	1,5	1,5	2,9	3,2	2,6	2,5	2,6
Offentliga konsumtionsutgifter	2 605	-0,9	-2,4	-0,7	1,6	0,9	1,2	2,2
Fasta bruttoinvesteringar	3 577	6,4	3,1	4,3	3,7	0,5	2,4	4,6
Lagerinvesteringar ¹	93	0,1	0,2	-0,1	0,2	-0,4	0,2	0,0
Export	2 264	3,4	3,5	4,3	0,1	0,9	3,4	1,9
Import	2 786	2,2	1,1	4,4	4,6	0,8	4,3	5,0
BNP	18 037	2,2	1,7	2,4	2,6	1,6	2,3	2,5
KPI ²		2,1	1,5	1,6	0,1	1,2	2,1	2,4
Arbetslöshet ³		8,1	7,4	6,2	5,3	4,9	4,7	4,6
Styrränta ⁴		0,25	0,25	0,25	0,50	0,75	1,50	2,50
Tioårig statsobligationsränta ⁵		1,8	2,4	2,5	2,1	1,8	2,6	3,3
Dollar/euro ⁶		1,29	1,33	1,33	1,11	1,11	1,06	1,05

¹ Förändring i procent av BNP föregående år. ² Procentuell förändring. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Nivå, procent, vid slutet av året. Avser Federal Funds target rate. ⁵ Nivå, procent. ⁶ Nivå.

Källor: Bureau of Economic Analysis, Bureau of Labor Statistics, Federal Reserve, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Konjunkturen i Sverige 2016–2018

Tabell A5 Försörjningsbalans

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	Nivå 2015	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Hushållens konsumtionsutgifter	1 884	0,8	1,9	2,1	2,7	2,2	2,3	2,5
Varor	852	1,1	0,8	2,6	3,7	2,7	1,2	1,6
Tjänster exkl. bostad	602	0,2	3,1	3,1	2,9	2,7	4,2	4,1
Bostäder	370	0,4	1,3	2,1	2,5	2,4	1,6	2,0
Offentliga konsumtionsutgifter	1 086	1,1	1,3	1,5	2,5	3,5	1,5	0,8
Statlig konsumtion	290	2,5	3,6	1,7	2,9	3,3	1,0	0,8
Kommunal konsumtion	796	0,6	0,4	1,5	2,4	3,5	1,7	0,8
Fasta bruttoinvesteringar	989	-0,2	0,6	5,5	7,0	6,6	2,8	2,8
Näringslivet exkl. bostäder	634	2,3	0,7	4,2	6,6	3,5	0,7	2,5
Industrin	208	-3,1	1,8	8,8	8,4	-0,3	-0,5	1,9
Övriga varubranscher	108	4,7	1,4	3,1	6,4	-0,4	-2,7	1,2
Tjänster exkl. bostäder	318	4,8	-0,3	1,8	5,5	7,3	2,6	3,2
Bostäder	187	-11,8	0,9	15,6	16,1	17,7	6,8	3,4
Offentliga myndigheter	163	1,7	-0,3	1,6	-0,5	6,2	5,6	3,3
<i>Inhemsk efterfrågan exkl. lager</i>	<i>3 959</i>	<i>0,6</i>	<i>1,4</i>	<i>2,7</i>	<i>3,7</i>	<i>3,7</i>	<i>2,2</i>	<i>2,1</i>
Lagerinvesteringar ¹	23	-1,1	0,2	0,2	0,3	0,2	-0,3	-0,1
<i>Total inhemsk efterfrågan</i>	<i>3 983</i>	<i>-0,6</i>	<i>1,6</i>	<i>2,9</i>	<i>4,0</i>	<i>3,9</i>	<i>1,8</i>	<i>2,0</i>
Export	1 906	1,0	-0,8	5,3	5,6	3,2	3,6	3,5
Export av varor	1 292	0,3	-2,9	3,1	3,3	3,1	3,1	3,4
Bearbetade varor	1 032	-2,9	-0,9	1,6	3,7	2,5	3,2	3,5
Råvaror	261	12,2	-9,4	8,6	2,1	5,5	2,9	2,8
Export av tjänster	614	3,0	5,0	10,4	10,9	3,4	4,6	3,7
<i>Total efterfrågan</i>	<i>5 889</i>	<i>-0,1</i>	<i>0,8</i>	<i>3,6</i>	<i>4,5</i>	<i>3,7</i>	<i>2,4</i>	<i>2,5</i>
Import	1 708	0,5	-0,1	6,3	5,5	4,2	2,9	3,6
Import av varor	1 167	-0,8	-1,7	4,6	5,6	4,9	2,7	4,0
Bearbetade varor	870	-2,9	-0,1	4,8	5,9	3,9	2,9	4,7
Råvaror	296	4,3	-5,2	4,2	4,8	7,9	2,3	2,0
Import av tjänster	541	4,3	4,1	10,4	5,3	2,6	3,2	2,8
<i>Nettoexport¹</i>	<i>198</i>	<i>0,3</i>	<i>-0,3</i>	<i>-0,2</i>	<i>0,3</i>	<i>-0,3</i>	<i>0,5</i>	<i>0,1</i>
BNP	4 181	-0,3	1,2	2,6	4,1	3,4	2,2	2,0
BNP per invånare ²	427	-1,0	0,4	1,6	3,0	2,2	0,9	0,8

¹ Förändring i procent av BNP föregående år. ² Tusental kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A6 Hushållens inkomster, konsumtion och sparande

Miljarder kronor, löpande priser, respektive procentuell förändring

	Nivå 2015	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lönesumma, justerad för utland	1 662	4,3	5,0	4,6	4,1	4,0	3,8	3,8
Timlön enligt NR ¹		3,2	2,7	3,0	3,1	3,3	3,5	3,5
Arbetade timmar ^{1,2}		1,2	2,3	1,5	1,0	0,7	0,4	0,3
Transfereringar från offentlig sektor, netto	594	2,6	2,9	3,0	3,2	3,1	3,6	3,7
Kapitalinkomster, netto	266	14,1	-4,6	7,3	1,9	11,4	1,9	-3,1
Övriga inkomster, netto	282	4,4	9,5	3,4	4,2	5,1	5,4	5,5
Inkomster före skatt³	2 803	4,8	4,1	4,3	3,8	4,6	3,8	3,3
Direkt skatt ⁴	750	-1,3	-0,2	-0,2	-0,8	0,0	-0,1	0,1
Disponibel inkomst	2 053	3,5	3,9	4,1	3,0	4,6	3,7	3,4
Konsumentpris ⁵		1,0	1,1	1,8	1,7	2,0	2,1	2,0
Real disponibel inkomst	2 053	2,4	2,7	2,2	1,3	2,6	1,5	1,3
per invånare ⁶	209	1,4	1,5	0,9	0,1	1,5	0,4	0,2
Konsumtionsutgifter	1 884	2,7	2,2	2,3	2,5	2,6	2,7	2,7
Sparande ⁷	366	16,3	16,2	16,4	15,4	15,2	14,1	12,8
Eget sparande ⁷	169	8,2	8,7	8,7	7,6	7,6	6,6	5,4
Finansiellt sparande ⁷	311	13,8	13,8	14,0	13,0	12,8	11,7	10,4

¹ Kalenderkorrigerat. ² Avser anställdas timmar. ³ Tillväxten i inkomster före skatt är en vägd summa av tillväxttakterna för lönesumma, transfereringar, kapitalinkomster och övriga inkomster. ⁴ Förändring i procent av inkomster före skatt med omvänt tecken. ⁵ Implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter. ⁶ Tusental kronor. ⁷ Sparande i miljarder kronor, löpande priser respektive i procent av disponibel inkomst. I eget sparande ingår inte sparande i avtals- och premiepensioner.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A7 Bytesbalans och finansiellt sparande

Miljarder kronor, löpande priser respektive procent

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Nettoexport, varor	125	138	122	123	126	109	117	119
Nettoexport, tjänster	47	44	48	47	73	80	88	96
Löner, netto	17	18	17	18	16	17	18	19
Kapitalavkastning, netto	57	67	63	64	45	59	64	64
Transfereringar med mera, netto	-54	-56	-58	-62	-64	-55	-62	-71
Bytesbalans	192	210	192	190	196	210	225	228
Procent av BNP	5,3	5,7	5,1	4,8	4,7	4,8	4,9	4,8
Kapitaltransfereringar	-6	-6	-9	-5	-8	-5	-7	-8
Finansiellt sparande	186	204	183	185	187	204	218	220
Procent av BNP	5,1	5,5	4,9	4,7	4,5	4,7	4,8	4,6

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A8 BNI

Miljarder kronor, löpande priser samt tusental respektive procentuell förändring

	Nivå 2015	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
BNI	4 245	1,0	2,1	4,4	5,5	5,1	4,5	3,9
Deflator, inhemsk användning		1,1	1,1	1,7	1,7	1,4	2,4	1,9
Real BNI		-0,1	1,0	2,6	3,7	3,7	2,1	2,0
Befolkning	9 799	0,7	0,9	1,0	1,1	1,2	1,3	1,2
Real BNI per invånare¹	433	-0,8	0,2	1,6	2,6	2,4	0,8	0,8

¹ Tusental kronor.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A9 Produktion

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

	Nivå 2015	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Varubranscher	1 021	-3,7	-1,8	0,9	4,8	1,9	1,9	2,2
Varav: Industri	644	-6,6	-1,1	-0,5	3,9	0,8	1,8	2,7
Byggverksamhet	218	-5,3	-3,8	3,1	9,2	6,5	3,4	2,3
Tjänstebanscher	1 883	2,3	3,9	4,5	4,2	4,1	3,2	2,6
Näringsliv	2 904	0,0	1,8	3,2	4,4	3,3	2,8	2,5
Offentliga myndigheter	745	1,4	-0,3	1,2	0,3	2,1	1,8	1,0
BNP till baspris¹	3 700	0,3	1,3	2,8	3,5	3,1	2,5	2,2
Produktskatter/subventioner	482	-1,3	0,5	2,2	6,3	4,0	1,8	1,6
BNP till marknadspris	4 181	0,1	1,2	2,7	3,8	3,2	2,5	2,1

¹ Inklusivt produktion i hushållens icke-vinstdrivande organisationer.

Anm. Med produktion avses här förädlingsvärdet.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A10 Arbetade timmar

Miljoner timmar respektive procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

	Nivå 2015	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Varubranscher	1 926	-0,7	-0,6	0,3	0,4	-0,5	0,4	0,3
Varav: Industri	1 013	-3,1	-2,4	-1,1	-0,9	-1,1	-0,3	-0,2
Byggverksamhet	572	2,8	0,7	2,5	2,1	1,8	2,1	1,4
Tjänstebanscher	3 581	0,8	0,8	2,4	1,5	2,3	1,7	1,4
Näringsliv	5 507	0,3	0,3	1,7	1,1	1,3	1,2	1,0
Offentliga myndigheter	2 077	1,6	0,6	2,1	0,6	3,0	2,0	1,1
Hela ekonomin¹	7 748	0,7	0,4	1,8	1,0	1,8	1,4	1,0

¹ Inklusivt hushållens icke-vinstdrivande organisationer.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A11 Produktivitet

Kronor per timme (baspris) respektive procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

	Nivå 2015	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Varubranscher	530	-3,1	-1,2	0,6	4,4	2,5	1,6	1,8
Varav: Industri	636	-3,6	1,4	0,6	4,8	2,0	2,1	2,8
Byggverksamhet	380	-7,9	-4,4	0,6	6,9	4,6	1,3	0,8
Tjänstebanscher	526	1,4	3,0	2,0	2,6	1,7	1,5	1,2
Näringsliv	527	-0,3	1,5	1,5	3,2	2,0	1,5	1,4
Offentliga myndigheter	359	-0,2	-1,0	-0,9	-0,4	-0,9	-0,2	-0,1
Hela ekonomin¹	477	-0,4	0,9	1,0	2,5	1,2	1,1	1,1

¹ Inklusive hushållens icke-vinstdrivande organisationer.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A12 Arbetsmarknaden

Tusental personer respektive procentuell förändring, om inget annat anges

	Nivå 2015	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Arbetade timmar ¹	7 748	0,7	0,4	1,8	1,0	1,8	1,4	1,0
Medelarbetstid för sysselsatta ²	30,8	0,0	-0,6	0,3	-0,4	0,4	0,1	0,1
Sysselsatta	4 837	0,7	1,0	1,4	1,4	1,4	1,3	1,0
Sysselsättningsgrad ³		65,5	65,7	66,2	66,7	67,0	67,3	67,4
Arbetskraft	5 223	0,9	1,1	1,3	0,8	0,9	0,9	0,7
Arbetskraftsdeltagande ⁴		71,1	71,5	71,9	72,0	72,0	71,9	71,9
Arbetslöshet ⁵	386	8,0	8,0	7,9	7,4	6,9	6,5	6,3
Befolkning 15–74 år	7 257	0,6	0,6	0,7	0,7	0,9	1,0	0,7

¹ Miljoner timmar, kalenderkorrigerad. ² Timmar per vecka, kalenderkorrigerad. ³ Andelen sysselsatta av befolkningen 15–74 år, procent. ⁴ Andelen personer i arbetskraften av befolkningen 15–74 år, procent. ⁵ Procent av arbetskraften.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A13 Timlön enligt konjunkturlönestatistiken

Procent respektive procentuell förändring

	Vikt 2015	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Näringsliv	68	3,2	2,3	2,9	2,3	2,4	2,9	3,1
Industri	16	3,9	2,0	2,5	2,4	2,3	2,9	3,1
Byggbranschen	7	2,6	3,0	3,1	1,6	3,1	2,9	3,1
Tjänstebanscher	46	3,0	2,3	2,9	2,4	2,4	2,9	3,1
Kommunal sektor	25	2,7	2,9	2,8	2,8	2,8	3,0	3,2
Stat	6	2,1	2,6	2,3	2,6	2,5	2,8	3,1
Totalt	100	3,0	2,5	2,8	2,4	2,5	2,9	3,1
Real timlön (KPI) ¹		2,1	2,5	3,0	2,5	1,6	1,6	1,5
Real timlön (KPIF) ²		2,0	1,6	2,3	1,6	1,1	1,3	1,4

¹ Deflaterad med konsumentprisindex (KPI). ² Deflaterad med konsumentprisindex med fast bostadsränta (KPIF).

Källor: Medlingsinstitutet, SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A14 Timlön och arbetskostnad i näringslivet enligt nationalräkenskaperna

Kronor per timme, procent respektive procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

	Nivå 2015	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Timlön	230	3,0	1,7	1,9	3,1	2,8	3,0	3,1
Arbetsgivaravgifter ¹ (i procent av lönen)		41,0	41,4	41,4	42,9	44,1	44,4	44,4
Arbetskostnad per timme ²	329	3,4	2,0	2,0	4,2	3,6	3,3	3,1
Produktivitet ³		-0,6	1,2	1,4	2,9	1,3	1,5	1,4
Enhetsarbetskostnad		4,0	0,8	0,5	1,3	2,2	1,7	1,7

¹ Kollektiva avgifter och löneskatter. ² Lön och arbetsgivaravgifter. ³ Förädlingsvärdet delat med anställdas arbetade timmar.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A15 Tillförsel- och användningspriser

Procent respektive procentuell förändring

	Vikt 2015	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
BNP	71,0	1,1	1,1	1,8	2,0	1,3	2,2	1,9
Offentliga myndigheter ^{1, 2}	13,5	3,2	3,6	2,6	3,5	2,5	3,5	2,9
Näringsliv ²	49,3	0,5	0,4	1,7	1,9	1,1	2,0	1,8
Skattenetto	8,2	0,9	0,8	0,9	0,6	0,5	1,2	1,6
Import	29,0	-1,1	-2,8	1,8	1,0	-2,0	4,3	-0,5
Bearbetade varor	14,8	-2,8	-3,7	2,4	3,9	-1,5	2,3	-1,2
Råvaror	5,0	0,2	-3,6	-1,5	-12,1	-5,4	13,5	1,2
Tjänster	9,2	0,9	-0,4	3,2	4,9	-0,8	2,4	-0,4
Tillförsel/användning³	100,0	0,4	-0,1	1,8	1,7	0,4	2,8	1,2
Offentlig konsumtion	18,4	2,6	2,6	2,4	2,7	2,5	3,2	2,8
Hushållens konsumtionsutgifter	32,0	0,5	0,7	1,1	1,0	1,1	1,8	1,7
Fasta investeringar	16,8	0,8	0,3	2,2	1,9	1,1	1,9	1,4
Export	32,4	-1,0	-2,5	2,0	1,8	-1,7	3,6	-0,2
Bearbetade varor	17,5	-1,2	-3,3	2,8	3,9	-1,7	2,8	-0,6
Råvaror	4,4	-3,1	-2,7	-0,4	-8,0	-4,3	12,0	1,5
Tjänster	10,4	0,9	-0,9	1,8	3,0	-0,7	1,6	-0,3

¹ Inklusivt hushållens icke-vinstdrivande organisationer. ² Förädlingsvärdepris beräknat till baspris. ³ Inklusivt lagerinvesteringar.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A16 Priser, kostnader och vinster i näringslivet

Miljardier kronor, procentuell utveckling respektive procent

	Nivå 2015	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Förädlingsvärde, fasta priser ¹		-0,4	1,8	3,1	4,6	3,6	2,5	2,4
Förädlingsvärde deflator		0,5	0,4	1,7	1,9	1,1	2,0	1,8
Förädlingsvärde, löpande priser ²	2 902	0,1	2,1	5,0	6,4	4,6	4,6	4,1
Arbetade timmar, anställda		-0,3	0,6	1,5	2,1	2,6	0,6	0,8
Arbetskostnad per timme ³	329	4,3	2,0	2,3	3,5	2,9	3,9	3,4
Total arbetskostnad ⁴	1 677	4,0	2,6	3,8	5,7	5,7	4,5	4,2
Bruttoöverskott	1 225	-4,9	1,4	6,6	7,2	3,1	4,7	4,0
Vinstandel		41,5	41,2	41,9	42,2	41,6	41,7	41,6
Justerad vinstandel ⁵		33,9	33,7	34,5	35,4	35,1	35,3	35,3

¹ Beräknat till baspris. ² Beräknat till faktorpris. ³ Kronor. ⁴ Inkluderar löneberoende övriga produktionskatter för anställda.⁵ Exklusive små- och fritidshus, justerad för antalet arbetstimmar utförda av egenföretagare.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A17 Konsumentpriser

Procent respektive procentuell utveckling

	Vikt 2016	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
KPI	100	0,9	0,0	-0,2	0,0	1,0	1,3	1,7
Räntekostnader, bostadsränta		-0,5	-14,7	-11,5	-20,8	-13,1	-7,9	0,6
KPIF	100	1,0	0,9	0,5	0,9	1,4	1,6	1,7
Varor	43	-0,3	0,2	-0,1	1,2	0,4	0,4	0,9
Tjänster	29	1,7	0,8	0,5	1,1	2,0	1,8	2,1
Boende exkl. räntekostnader och energi	16	2,6	2,0	1,7	1,5	1,9	1,4	1,6
Energi	8	0,2	-1,8	-2,5	-4,9	1,3	5,9	2,3
Räntekostnader, kapitalstock	4	5,9	5,2	5,0	5,4	5,8	6,2	6,2
KPIF exkl. energi	92	1,0	1,1	0,7	1,4	1,4	1,3	1,7
HIKP		0,9	0,4	0,2	0,7	1,1	1,5	1,5
Råolja (Brent) ¹		111,8	108,8	99,6	53,5	45,2	56,6	58,1

¹ Dollar per fat, årsgenomsnitt.

Anm. Räntekostnader i KPI utgörs av produkten av kapitalstock och bostadsränta.

Källor: Intercontinental Exchange, SCB, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Makroekonomiskt scenario och ekonomisk politik 2016–2021

Tabell A18 Scenario för internationell ekonomi

Procentuell förändring respektive procent

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
BNP i OECD	1,9	2,2	1,8	2,0	2,1	2,0	1,7	1,8
BNP i euroområdet	1,2	1,9	1,6	1,5	1,6	1,6	1,6	1,5
BNP i USA	2,4	2,6	1,6	2,3	2,5	2,3	1,6	1,6
BNP i tillväxtekonomier	4,7	4,0	4,3	4,7	4,6	4,8	5,0	5,1
BNP i världen	3,4	3,2	3,2	3,5	3,5	3,6	3,6	3,7
HIKP i euroområdet	0,4	0,0	0,2	1,2	1,4	1,5	1,7	1,9
KPI i USA	1,6	0,1	1,2	2,1	2,4	2,5	2,4	2,3
Styrränta i euroområdet ¹	0,05	0,05	0,00	0,00	0,00	0,50	1,25	2,00
Styrränta i USA ¹	0,25	0,50	0,75	1,50	2,50	3,75	4,00	4,00
Styrränta, KIX6-vägd ¹	0,16	0,02	-0,14	-0,03	0,25	0,80	1,50	2,10
Dagslåneränta, euroområdet (Eonia) ¹	0,0	-0,2	-0,4	-0,3	-0,1	0,4	1,2	1,8

¹ I slutet av året.

Anm. KIX6-vägd styrränta avser ett genomsnitt av Eonia för euroområdet samt styrräntor i USA, Norge, Storbritannien, Danmark och Japan. Övriga aggregat beräknas med hjälp av köpkraftskorrigerade BNP-vikter från IMF.

Källor: IMF, OECD, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Tabell A19 Resursutnyttjande

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden, om inget annat anges

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Arbetsmarknad								
Jämviktsarbetslöshet ¹	6,7	6,7	6,7	6,7	6,6	6,6	6,6	6,6
Faktisk arbetslöshet ²	7,9	7,4	6,9	6,5	6,3	6,2	6,3	6,5
Potentiellt arbetade timmar	1,0	0,9	0,9	0,8	0,7	0,6	0,6	0,6
Varav potentiell sysselsättning	1,0	1,0	0,9	0,7	0,6	0,6	0,7	0,7
Faktiskt arbetade timmar	1,8	1,0	1,8	1,4	1,0	0,7	0,4	0,3
Arbetsmarknadsgap ³	-1,1	-1,1	-0,3	0,3	0,6	0,7	0,5	0,2
Produktivitet								
Potentiell produktivitet	1,1	1,2	1,1	1,2	1,3	1,4	1,4	1,4
Varav potentiell produktivitet, näringslivet	1,6	1,7	1,7	1,7	1,8	1,8	1,8	1,9
Faktisk produktivitet	1,0	2,8	1,3	1,0	1,1	1,0	1,3	1,4
Produktivitetsgap ⁴	-1,0	0,5	0,8	0,6	0,4	0,1	0,0	0,0
BNP								
Potentiell BNP	2,0	2,2	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,1
Faktisk BNP	2,7	3,8	3,2	2,5	2,1	1,8	1,7	1,8
BNP-gap ⁵	-2,1	-0,6	0,5	1,0	1,0	0,8	0,5	0,2

¹ Nivå i procent av potentiell arbetskraft. ² Nivå i procent av arbetskraften. ³ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁴ Skillnaden mellan faktisk och potentiell produktivitet uttryckt i procent av potentiell produktivitet. ⁵ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A20 Scenario för svensk ekonomi

Procentuell förändring om inget annat anges

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Befolkning	1,0	1,1	1,2	1,3	1,2	1,1	1,1	1,1
Befolkning, 15–74 år	0,7	0,7	0,9	1,0	0,7	0,6	0,6	0,6
BNP ¹	2,7	3,8	3,2	2,5	2,1	1,8	1,7	1,8
BNP per invånare ¹	1,7	2,7	1,9	1,1	0,9	0,7	0,5	0,7
Arbetade timmar ¹	1,8	1,0	1,8	1,4	1,0	0,7	0,4	0,3
Produktivitet	1,0	2,5	1,2	1,1	1,1	1,1	1,3	1,4
Arbetskraft	1,3	0,8	0,9	0,9	0,7	0,6	0,6	0,6
Sysselsättning	1,4	1,4	1,4	1,3	1,0	0,7	0,5	0,4
Sysselsättningsgrad ²	66,2	66,7	67,0	67,3	67,4	67,5	67,4	67,3
Arbetslöshet ³	7,9	7,4	6,9	6,5	6,3	6,2	6,3	6,5
Timlön ⁴	2,8	2,4	2,5	2,9	3,1	3,3	3,5	3,5
Enhetsarbetskostnad	1,0	1,8	2,5	2,2	1,9	2,3	2,2	2,0
KPI	-0,2	0,0	1,0	1,3	1,7	2,6	3,3	3,1
KPIF	0,5	0,9	1,4	1,6	1,7	1,9	2,1	2,1
Offentligt finansiellt sparande ⁵	-1,6	0,2	0,7	0,2	0,4	0,8	0,8	0,6
Strukturellt offentligt sparande ⁶	-0,7	-0,1	0,4	-0,1	0,1	0,3	0,5	0,5

¹ Kalenderkorrigerade värden. ² Andelen sysselsatta av befolkningen 15–74 år. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Enligt konjunkturlönestatistiken. ⁵ Procent av BNP. ⁶ Procent av potentiell BNP.

Källor: Medlingsinstitutet, Riksbanken, SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A21 BNP och efterfrågan

Procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Hushållens konsumtionsutgifter	2,2	2,6	2,1	2,4	2,5	2,6	2,6	2,6
Offentliga konsumtionsutgifter	1,7	2,2	3,1	1,9	1,0	1,2	1,5	1,6
Fasta bruttoinvesteringar	5,6	6,6	6,3	3,2	2,9	1,6	0,9	1,4
<i>Inhemsk efterfrågan exkl. lager</i>	<i>2,8</i>	<i>3,5</i>	<i>3,4</i>	<i>2,4</i>	<i>2,2</i>	<i>1,9</i>	<i>1,9</i>	<i>2,0</i>
Lagerinvesteringar ¹	0,2	0,2	0,2	-0,3	-0,1	0,0	0,0	0,0
<i>Total inhemsk efterfrågan</i>	<i>3,0</i>	<i>3,7</i>	<i>3,6</i>	<i>2,1</i>	<i>2,1</i>	<i>1,9</i>	<i>1,8</i>	<i>2,0</i>
Export	5,5	5,2	2,8	4,1	3,7	3,4	3,3	3,3
<i>Total efterfrågan</i>	<i>3,8</i>	<i>4,2</i>	<i>3,4</i>	<i>2,7</i>	<i>2,6</i>	<i>2,4</i>	<i>2,3</i>	<i>2,5</i>
Import	6,5	5,0	3,8	3,3	3,8	4,0	3,9	4,0
<i>Nettoexport¹</i>	<i>-0,2</i>	<i>0,3</i>	<i>-0,3</i>	<i>0,5</i>	<i>0,1</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,2</i>
BNP	2,7	3,8	3,2	2,5	2,1	1,8	1,7	1,8

¹ Förändring i procent av BNP föregående år.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A22 Räntor och växelkurser

Procent, index 1992-11-18=100 respektive kronor per valutaenhet

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Vid slutet av året								
Reporänta	0,00	-0,35	-0,50	-0,50	-0,25	0,50	1,75	2,75
Årsgenomsnitt								
Reporänta	0,5	-0,3	-0,5	-0,5	-0,4	0,1	1,1	2,2
5-årig statsobligationsränta	0,9	0,2	-0,2	0,3	1,2	2,2	3,0	3,6
10-årig statsobligationsränta	1,7	0,7	0,5	0,9	1,6	2,4	3,0	3,6
KIX	106,8	112,6	111,7	115,3	113,3	110,5	106,4	102,8
Euro	9,1	9,4	9,5	9,8	9,6	9,4	9,0	8,7
Dollar	6,9	8,4	8,6	9,2	9,2	9,0	8,6	8,3

Källor: Riksbanken, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Offentliga finanser 2016–2021

Tabell A23 Offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Inkomster	1 905	2 048	2 155	2 232	2 331	2 433	2 541	2 650
<i>Procent av BNP</i>	48,4	49,0	49,2	48,8	49,0	49,3	49,5	49,6
Skatter och avgifter	1 671	1 803	1 906	1 982	2 071	2 160	2 247	2 331
<i>Procent av BNP</i>	42,4	43,1	43,5	43,3	43,5	43,8	43,8	43,6
Skattekvot ¹	42,6	43,3	43,6	43,4	43,7	43,9	43,9	43,8
Kapitalinkomster	62	62	67	65	68	74	87	104
Övriga inkomster	173	182	182	185	192	199	207	215
Utgifter	1 967	2 038	2 126	2 222	2 310	2 395	2 502	2 620
<i>Procent av BNP</i>	50,0	48,7	48,5	48,6	48,5	48,5	48,7	49,1
Transfereringar	731	749	763	793	825	851	883	916
Hushåll	589	605	622	641	661	682	707	733
Företag	73	74	79	83	85	88	91	95
Utland	69	71	61	69	79	81	85	88
Konsumtion	1 032	1 086	1 153	1 208	1 251	1 297	1 355	1 417
Investeringar med mera	171	176	186	201	211	218	226	235
Kapitalutgifter	34	26	24	21	23	29	38	52
Finansiellt sparande	-63	10	29	10	21	38	39	30
<i>Procent av BNP</i>	-1,6	0,2	0,7	0,2	0,4	0,8	0,8	0,6
Primärt finansiellt sparande	-90	-26	-13	-34	-24	-8	-10	-23
<i>Procent av BNP</i>	-2,3	-0,6	-0,3	-0,7	-0,5	-0,2	-0,2	-0,4
Maastrichtskuld	1 755	1 837	1 843	1 810	1 779	1 770	1 770	1 784
<i>Procent av BNP</i>	44,6	43,9	42,1	39,6	37,4	35,9	34,5	33,4
BNP, löpande pris	3 937	4 181	4 382	4 576	4 758	4 936	5 134	5 341
Potentiell BNP, löpande pris	4 023	4 205	4 359	4 532	4 708	4 897	5 111	5 332
Finansiell nettoställning	787	801	842	939	1 018	1 099	1 181	1 255
<i>Procent av BNP</i>	20,0	19,2	19,2	20,5	21,4	22,3	23,0	23,5

¹ Skattekvoten beräknas som totala skatter, inklusive EU-skatter, dividerat med BNP.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A24 Statens finanser

Miljardier kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Inkomster	974	1 064	1 121	1 155	1 203	1 250	1 297	1 340
Skatter och avgifter	839	927	981	1 014	1 058	1 099	1 137	1 169
Kapitalinkomster	24	22	25	24	25	26	30	36
Övriga inkomster	112	115	116	118	120	125	130	136
Utgifter	1 025	1 053	1 082	1 130	1 156	1 194	1 241	1 298
Transfereringar	633	658	674	711	725	746	773	805
Ålderspensionssystemet ¹	22	23	25	24	22	23	24	24
Kommunsektorn	203	220	245	266	266	272	282	295
Hushåll	296	301	299	304	311	320	332	345
Företag	47	46	48	50	51	53	55	57
Utland	66	68	57	66	75	78	80	84
Konsumtion	275	286	299	308	314	324	335	348
Investeringar med mera	88	87	88	95	100	104	108	113
Kapitalutgifter	28	22	20	17	17	21	25	32
Varav ränteutgifter	24	17	15	12	12	16	19	27
Finansiellt sparande	-51	11	40	25	46	56	55	42
Procent av BNP	-1,3	0,3	0,9	0,5	1,0	1,1	1,1	0,8
Statsskuld	1 347	1 352	1 328	1 269	1 212	1 182	1 156	1 145
Procent av BNP	34,2	32,3	30,3	27,7	25,5	24,0	22,5	21,4
Finansiell nettoställning	-409	-420	-403	-327	-253	-179	-105	-44
Procent av BNP	-10,4	-10,1	-9,2	-7,1	-5,3	-3,6	-2,0	-0,8

¹ Statliga ålderspensionsavgifter.

Källor: Riksgälden, SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A25 Ålderspensionssystemets finanser

Miljardier kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Inkomster	264	278	291	300	309	321	335	351
Socialförsäkringsavgifter	214	224	235	245	255	265	276	286
Statliga ålderspensionsavgifter	22	23	25	24	22	23	24	24
Kapitalinkomster	27	29	30	30	30	32	34	38
Övriga inkomster	1	1	1	1	2	2	2	2
Utgifter	260	270	288	303	317	328	340	352
Inkomstpensioner	255	265	282	297	311	321	333	345
Kapitalutgifter	0	0	0	0	0	0	0	0
Övriga utgifter	5	5	6	6	6	6	7	7
Finansiellt sparande	4	8	3	-3	-8	-6	-5	-2
Procent av BNP	0,1	0,2	0,1	-0,1	-0,2	-0,1	-0,1	0,0
Finansiell nettoställning	1 201	1 246	1 277	1 303	1 320	1 332	1 346	1 362
Procent av BNP	30,5	29,8	29,1	28,5	27,7	27,0	26,2	25,5

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A26 Kommunsektorns finanser

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Inkomster	904	959	1 022	1 078	1 117	1 167	1 227	1 290
Skatter	603	636	674	706	741	777	816	857
Kommunal fastighetsavgift	16	16	16	17	18	18	19	20
Statsbidrag inkl. kompensation för mervärdesskatt	202	219	244	266	265	271	281	294
Kapitalinkomster	13	12	12	12	14	18	24	31
Övriga inkomster	70	77	75	77	80	83	86	89
<i>Genomsnittlig kommunalskattesats¹</i>	<i>31,86</i>	<i>31,99</i>	<i>32,10</i>	<i>32,13</i>	<i>32,25</i>	<i>32,52</i>	<i>32,86</i>	<i>33,17</i>
Utgifter	919	969	1 035	1 089	1 134	1 179	1 238	1 301
Transfereringar	76	79	83	83	85	88	91	94
Hushåll	41	41	43	42	42	43	45	46
Övriga transfereringar	35	37	40	41	43	44	46	48
Konsumtion	753	796	849	896	933	969	1 016	1 065
Investeringar med mera	83	89	98	106	111	114	118	122
Kapitalutgifter	8	5	5	4	6	8	13	20
Finansiellt sparande	-15	-9	-13	-12	-17	-12	-11	-11
<i>Procent av BNP</i>	<i>-0,4</i>	<i>-0,2</i>	<i>-0,3</i>	<i>-0,3</i>	<i>-0,4</i>	<i>-0,2</i>	<i>-0,2</i>	<i>-0,2</i>
Finansiell nettoställning	-5	-25	-32	-38	-49	-54	-59	-63
<i>Procent av BNP</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,6</i>	<i>-0,7</i>	<i>-0,8</i>	<i>-1,0</i>	<i>-1,1</i>	<i>-1,2</i>	<i>-1,2</i>

¹ Procent.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A27 Offentliga sektorns inkomster

Procent av BNP

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Hushållens direkta skatter	15,2	15,5	15,7	15,7	16,0	16,1	16,1	16,0
Företagens direkta skatter	2,6	3,0	2,6	2,5	2,6	2,6	2,6	2,6
Arbetsgivaravgifter ¹	11,8	11,7	12,1	12,2	12,2	12,3	12,3	12,2
Mervärdesskatt	9,0	9,1	9,1	9,0	9,0	9,0	9,1	9,1
Punktskatter	2,3	2,3	2,3	2,2	2,1	2,2	2,2	2,2
Övriga skatter	1,8	1,8	1,8	1,8	1,7	1,7	1,7	1,7
Skattekvot²	42,6	43,3	43,6	43,4	43,7	43,9	43,9	43,8
EU-skatter ³	-0,1	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Kapitalinkomster	1,6	1,5	1,5	1,4	1,4	1,5	1,7	2,0
Övriga inkomster ⁴	4,4	4,4	4,2	4,1	4,0	4,0	4,0	4,0
Offentliga sektorns inkomster	48,4	49,0	49,2	48,8	49,0	49,3	49,5	49,6

¹ Arbetsgivar- och egenföretagaravgifter samt särskild löneskatt. ² Skattekvoten beräknas som totala skatter, inklusive EU-skatter, dividerat med BNP. ³ Skatter till EU, ingår i skattekvoten men inte i den offentliga sektorns inkomster. ⁴ Bland annat transfereringar från utlandet och från a-kassorna.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A28 Offentliga sektorns utgifter

Procent av BNP

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Transfereringar	18,6	17,9	17,4	17,3	17,3	17,2	17,2	17,2
Hushåll	15,0	14,5	14,2	14,0	13,9	13,8	13,8	13,7
Företag	1,9	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8
Utland	1,8	1,7	1,4	1,5	1,7	1,7	1,6	1,6
Offentlig konsumtion	26,2	26,0	26,3	26,4	26,3	26,3	26,4	26,5
Offentliga investeringar	4,3	4,2	4,3	4,4	4,4	4,4	4,4	4,4
Kapitalutgifter	0,9	0,6	0,6	0,5	0,5	0,6	0,7	1,0
Offentliga sektorns utgifter	50,0	48,7	48,5	48,6	48,5	48,5	48,7	49,1

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A29 Transfereringar från den offentliga sektorn till hushållen

Procent av BNP

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Pensioner ¹	8,1	7,8	7,8	7,8	7,8	7,7	7,7	7,6
Varav inkomstpension	6,4	6,3	6,4	6,4	6,5	6,5	6,4	6,4
Arbetsmarknad ²	0,8	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Ohälsa ³	2,0	1,9	1,9	1,8	1,7	1,7	1,6	1,6
Familj och barn ⁴	1,8	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,8
Studier ⁵	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Ekonomiskt bistånd ⁶	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3
Övrigt ⁷	1,7	1,6	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
Transfereringar till hushållen	15,0	14,5	14,2	14,0	13,9	13,8	13,8	13,7

¹ Inkomst- och tilläggspension, garantipension, efterlevandepension, offentliganställdas avtalspensioner och bostadstillägg till pensionärer. ² Ersättning vid arbetslöshet, aktivitetsstöd, etableringsersättning och lönegaranti. ³ Sjuk- och rehabiliteringspenning, aktivitets- och sjukersättning, arbetsskadeersättning, handikappersättning. ⁴ Föräldrapenning, barnbidrag, vårdbidrag, bostadsbidrag. ⁵ Studiebidrag och övrig studiehjälp. ⁶ Socialbidrag. ⁷ Assistansersättning och äldreomsorgsbidrag samt övriga transfereringar till hushåll.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A30 Inkomstindex, balansindex, inkomstpensioner och balanstal

Procentuell förändring om inget annat anges

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Inkomstindex	0,5	2,1	2,0	3,7	3,1	3,1	3,3	3,5
Balansindex	-1,1	2,5	5,9	4,4	4,2	3,1	3,3	3,5
Balanstal ^{1, 2}	0,984	1,004	1,038	1,007	1,013	1,009	1,007	1,004
Nominell inkomstpension³	-2,7	0,9	4,2	2,8	2,6	1,5	1,7	1,9

¹ Nivå. ² Från och med 2017 avses dämpat balanstal enligt Pensionsmyndigheten som anger pensionssystemets tillgångar i förhållande till dess skulder två år före respektive år. ³ Procentuell förändring av balansindex minus 1,6 procentenheter.

Källor: Pensionsmyndigheten och Konjunkturinstitutet.

Tabell A31 Statens budgetsaldo och skuld

Miljarder kronor respektive procent av BNP

	2014	2015	2016	2017	2018
Budgetsaldo	-72,2	-32,6	59,1	24,5	24,1
Avgränsningar	0,7	11,9	17,2	13,6	7,9
Försäljning av aktier med mera	-0,3	0,0	-0,2	0,0	0,0
Extraordinära utdelningar	-2,1	-11,3	-1,9	0,0	0,0
Delar av Riksgäldens nettoutlåning	29,4	17,8	23,2	17,1	17,1
Övriga avgränsningar	-26,3	5,4	-3,9	-3,5	-9,2
Periodiseringar	23,5	37,8	-36,0	-12,6	14,9
Varav: Skatteperiodiseringar	26,1	38,6	-31,8	-3,7	10,9
Ränteperiodiseringar	-5,4	-2,7	-11,0	1,5	4,0
Övrigt	-2,7	-5,9	-0,6	-0,6	-0,7
Finansiellt sparande i staten	-50,7	11,2	39,7	24,9	46,2
Statens lånebehov ¹	72,2	32,6	-59,1	-24,5	-24,1
Värdeförändringar i statsskulden	38,8	-27,6	35,2	-34,9	-32,2
Statsskuldens förändring	111,0	5,0	-23,9	-59,4	-56,3
Statsskuld	1 347	1 352	1 328	1 269	1 212
<i>Procent av BNP</i>	<i>34,2</i>	<i>32,3</i>	<i>30,3</i>	<i>27,7</i>	<i>25,5</i>

¹ Statens lånebehov är lika med budgetsaldot med omvänt tecken.

Källor: Ekonomistyrningsverket, Riksgälden, SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A32 Utgiftstak för staten

Miljarder kronor om inget annat anges

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Utgiftstak för staten	1 107	1 158	1 215	1 274	1 332	1 392
<i>Procent av potentiell BNP</i>	<i>27,5</i>	<i>27,5</i>	<i>27,9</i>	<i>28,1</i>	<i>28,3</i>	<i>28,4</i>
Takbegränsade utgifter	1 096	1 135	1 187	1 232	1 266	1 305
<i>Procent av potentiell BNP</i>	<i>27,2</i>	<i>27,0</i>	<i>27,2</i>	<i>27,2</i>	<i>26,9</i>	<i>26,7</i>
Budgeteringsmarginal	11	23	28	42	66	87
<i>Procent av takbegränsade utgifter</i>	<i>1,0</i>	<i>2,0</i>	<i>2,3</i>	<i>3,5</i>	<i>5,2</i>	<i>6,7</i>

Källor: Ekonomistyrningsverket, Finansdepartementet och Konjunkturinstitutet.